

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 7 september 2021 17:35
Aan: 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E ; 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ;
 5.1.2.E @minbuza.nl'; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E
 5.1.2.E
Onderwerp: RE: draft 7th AP - The Netherlands
Bijlagen: Kamerbrief ontwerp 7e AP.pdf

Dear 5.1.2.E

Thank you for the proposal to meet on 13th September at 14hrs. This is of course possible for us.

From our side the following colleagues will participate:

5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minbuza.nl
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.e@minlnv.nl
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minienw.nl
 and myself: 5.1.2.E @minlnv.nl

Please find enclosed the letter which was send to our Parliament yesterday on the draft 7th Action Program.

Kind regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: dinsdag 7 september 2021 13:18
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E
 5.1.2.E @minlnv.nl>; '5.1.2.E @minbuza.nl' <5.1.2.E @minbuza.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>

Onderwerp: RE: draft 7th AP - The Netherlands

Dear 5.1.2.E

We propose to have a meeting on Monday 13 September at 14:00 to discuss the draft 7th Action programme.

If OK for you can send us the names and mails of the participants so that we can organize the Web invitation.

Kind regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 10 november 2021 11:04
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)
Onderwerp: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022
Bijlagen: Re draft 7th Nitrate Action Program the Netherlands.pdf

Dear 5.1.2.E

In response to your letter of September 28th, 2021, we herewith send you our response in which we reply to the concerns and question you raised in this letter.

In our meeting on September 13th, we have informed you on the public consultation on the draft 7th action program following the mandatory environmental impact analysis. This consultation ended on October 18th, 2021. We have received over 3650 views. At this point we are working on adjustments in the draft action program in order to finalize the 7th action program.

Furthermore we would like to inform you on our national process. Our Parliament will have a debate on this topic tomorrow where they can submit amendments to the draft 7th action program. Our national parliament will also vote tomorrow. Next week we will take this forward to our demissionary Council of Ministers in order to get a mandate.

Of course it is also necessary to continue our exchanges on this.

Although we know that you are very busy, also with the strategy on soil which will be published this months, we would like to have a meeting with you in the very short time, preferably at the beginning of next week, in order to get your view on the adjustments we propose before going to our national Council of Ministers.

5.1.2.E 5.1.2.E has already approached you to schedule a meeting.

Best regards,

5.1.2.E 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:ec.europa.eu)>

Verzonden: maandag 27 september 2021 09:33

Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>

Onderwerp: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022

> P.O. Box 20401 2500 EK The Hague The Netherlands

5.1.2.E 5.1.2.E

Directorate-General Agro
Plant Supply Chain and Food
Quality Department

Visit address

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag
The Netherlands

Postal address

P.O. Box 20401
2500 EK Den Haag
The Netherlands

Organisation Code

00000001858272854000

T +31 (0)70 379 8911
F +31 (0)70 378 6100
www.rijksoverheid.nl/Inv

Dealt with by

5.1.2.E

T +31 5.1.2.E

5.1.2.E @minInv.nl

Date 10 november 2021

Re Re: draft 7th Nitrate Action Program - the Netherlands

Dear Ms ^{5.1.2.E} dear ^{5.1.2.E}

Thank you for your letter of September 27th, 2021, on the draft 7th Nitrate Action Program following our meeting on September 13th. In this meeting we have explained how this action program leads to achieving the required reduction of agricultural nutrient load on groundwater and contributes to the required reduction of agricultural load towards surface water to meet the Nitrates Directive and Water Framework Directive in time, while retaining a viable agricultural sector in the Netherlands.

In this context, measures that are effective for achieving the water quality goals, and are feasible and enforceable and do not have a disproportionate impact on the agricultural sector, have to be taken. With the draft 7th Action Program we presented to you, we believe we will meet the goals. We note that the measures in the draft 7th Action Program will have a major impact on the agricultural sector in the Netherlands. Farmers and supply chain parties voice their strong concern about the large impact of the measures on their earning capacity and company survival, as well as on the support of farmers to take water quality voluntarily into account in their agricultural practice ("the goodwill"). Especially in areas where the water quality issues are less severe, the impact of the draft action program is felt strongly.

In this letter we will respond to the concerns and questions you raised in your letter. We will address your concerns one by one. For the other, more detailed questions you raised, we refer to the annex to this letter (see below) and appendices.

Your remark: Better view on the elaboration of the overhaul of the manure policy and the contours and how they relate to the draft 7th Action Program.

In the outline for the future manure policy (autumn 2020, appendix 1a) and the information provided on contour 1 and 2 (May 2021, appendix 1b) we have described three tracks (or contours):

1. Trajectory towards fully land-based dairy farming and beef cattle Farming;
2. Trajectory towards professional and transparent manure processing of all manure of non-land-based livestock farms (particularly pigs and poultry);
3. Area based approach in areas where an additional improvement of water quality needs to be reached (entirely part of the 7th Nitrates Action Program).

Our ref.
DGA-PAV / 21251656

Your ref.

Encl.

Tracks 1 and 2 are intended to render the future manure policy regarding livestock farming more robust and thereby more easily enforceable. Today, manure policy in the Netherlands with production quota for the largest livestock categories, and detailed regulations regarding production and transport of manure, is complex. A more robust manure policy is believed to improve compliance and with that water quality, in addition to other goals such as reduction of nitrogen deposition on natural reserves, reduction of greenhouse gas emissions and improvement of biodiversity. The precise effects on water quality and other environmental goals of tracks 1 and 2 are to be determined. Definitions and timeframe will be economically and environmentally assessed in scenarios in the second half of 2021 and first half of 2022 to provide a more quantitative analyses on the effects.

The timeframe of the implementation of the future manure policy and 7th Action Program are indeed different. As previously stated, in the 7th Nitrates Action Program a preliminary description is included of tracks 1 and 2 as a basis for the legal structure to be put in place in the timeframe of 2022-2024. The full realization of the goals of track 1 and 2 is expected to take at least a decade. At this moment more precise definitions, among others regarding concepts as 'land-based', 'cooperation agreements between farmers', and 'definition of manure processing' are being developed, and discussions are being held with stakeholders on this matter.

Track 3 is shaped by the 7th and 8th Action Program and will focus on the period 2022-2028. This is elaborated on in the draft 7th Action Program in paragraph 5.3 (Area specific approach).

Your remark: We understand that a core measure introduced in the 7th Action Program (AP) will be the nationwide implementation of sustainable cultivation plans. In the Environmental Impact Assessment Report (MER), and the advice of the Committee of Experts Fertilizers Act (CDM) it is confirmed that these cultivation plans can have a positive effect, in particular in the sand regions with more arable land. It is however not specified how much these plans will contribute to the required pollution reduction.

The advice of the CDM on the effect of the sustainable cultivation plans on ground water, which was sent to you before, shows that with a 1:3 rotation with resting crops at all arable and horticulture farms and a catch crop starting at 1 October, a reduction at sand and loess farms of around 20 – 30 mg/l nitrate can be reached. This leads to a reduction of the nitrate concentration for all sand regions and the loess region to approximately 50 mg/l or less (respectively 52, 52, 39 and 41 mg/l for Sand South, Sand Central, Sand North and Loess) – see figure 1. In combination with the other measures included in the draft 7th Action Program, such as an update of the nitrogen usage standards and the area specific approach in relation to Delta plan Agricultural Water management, the needed improvement of groundwater quality can be reached.

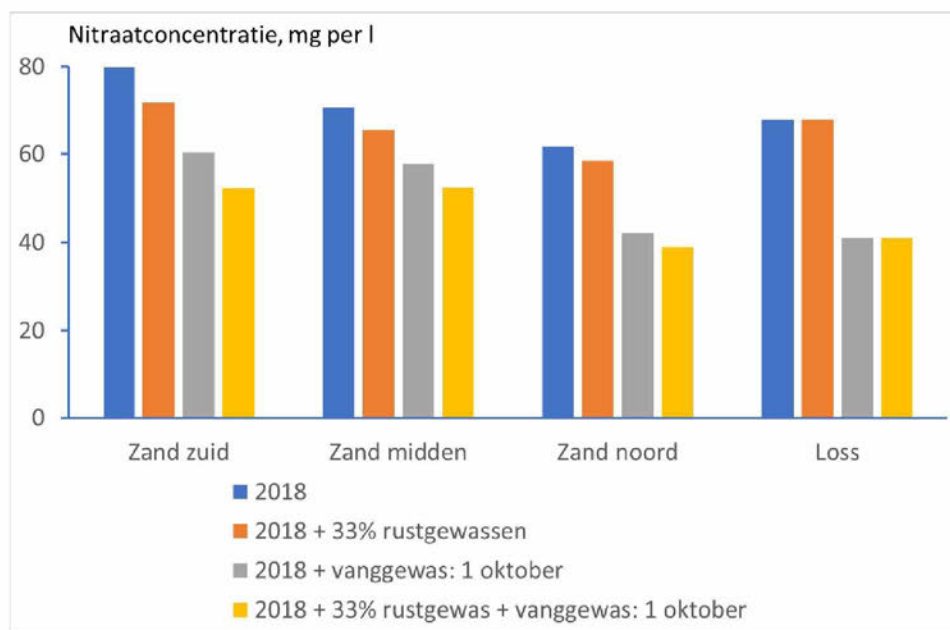

Figure 1 of the CDM advice – calculated average nitrate concentrations in water leaching out of the rootzone at arable and horticulture farms for from left to right Sand South, Sand Central, Sand North and Loess, and from top to bottom (legend) for the reference year 2018, the reference year with 33% resting crops (1:3 rotation), reference year 2018 with catch crops at 1 October and reference year 2018 with 33% resting crops and catch crops at 1 October.

For the clay area, where on average the nitrate norm is already being met, sustainable cultivation plans are much less effective for water- and soil quality. The CDM advises therefore an area specific approach for the sustainable cultivation plan with a focus on the areas with the most effect on water quality. More details can be found in the CDM advice which was sent to you before.

At this moment the effect of sustainable cultivations plans on surface water is calculated by Wageningen University and Research, as this could not be included in the Environmental Impact Assessment due to time constrains at that time. We expect to be able to inform you on these results in short-term.

Your remark: The sustainable cultivation plan would start in 2023, and will be implemented fully during the following four years. This means that full real effect is only expected at the earliest within 5 years from now. We note the introduction of resting crops, but since these crops are also fertilised crops, the effect on the total nitrogen load remains unclear. We also have concerns about how this measure will be enforced. In particular in those areas where water quality continues to decrease, we consider that this is too late and are not sufficient reinforced measures as required with the provisions of the Nitrates Directive, in particular Article 5.5.

For the implementation of the measures of the draft 7th Action Program, changes in an act of Parliament and lower legislation are necessary. The first moment we can change (lower) legislation is on January 1st, 2023. It is also on this date that we foresee the sustainable cultivation plan to come into force with the schedule we presented to you on September 13th, 2021. In other words, January 1st, 2023, is the earliest possible date on which measures can enter into force, given legal procedures.

In our view, the sustainable cultivation plan will be effective sooner than 2027. Firstly because as of 2023 farmers will have to oblige to the condition to have their area covered with 60% catch crops leading to a coverage of 100% in 2027. This will be in effect starting 2023. Also for farms with grazing animals regulations about the minimum area of resting crop (among others grass) will be in place – this accounts for all farms with grazing animals. Furthermore, we do not expect farmers to wait until the last year of the rotation scheme to sow a rest crop, as this would be economically ineffective. Also the spully chain parties do need a structural flow of crops each year – if all farmers would wait until the last possible year to sow a rest crops, insufficient supply of crops such as potatoes and sugar beets would be available to meet demand. Therefore, we expect the market to ensure rest crops are evenly grown in the time span set in legislation.

The sustainable cultivation plans are relatively easily enforced, as all farmers are obliged to fill in the “Combined assignment” at the Netherlands Enterprise Agency (RVO) annually. In the “Combined assignment”, farmers have to fill in for each of the parcels they use that year what will be grown there. This is also used for the enforcement of the Common Agricultural Practice and is already in place for years. The data entered in the “Combined assignment” are be checked by satellite images, aerial photographs and ground checks. The same accounts for the application of catch crops. Additionally, use is being made of bills of contractors or GPS loaded tractors to check the date of sowing.

Your remark: We have the same concern about the additional area-specific approach in areas where the water quality is particularly deteriorated. The measures foreseen are not clarified. They would only become mandatory in the 8th AP, which will start in 2026, if water quality is not improving following voluntary measures that will introduced in the 7th action program.

We also notice that the reduction of the nitrogen application standard after growing 2 leaching sensitive crops, in sand and loess region, announced during our meeting in January, has not been maintained.

The DAW is a facilitating body aimed at farmers who commit themselves to the realization of (agricultural) water tasks through regional initiatives. It was created at the initiative of the umbrella agricultural and horticultural organizations (LTO) and aims to make a contribution to the water tasking in collaboration with, among others, the Water Boards and the State. Through this approach, the commitment and craftsmanship of the farmer is stimulated and results are achieved with the DAW. The adage of the DAW is “voluntary, but not non-committal”. This is emphasized in the draft 7th Action Program, as it is stated clearly that at the mid-term review in 2024 sufficient improvement must be seen to ward off further mandatory measures. The measures which will come in sight during the mid-term review, differ per area. Examples of such measures are presented in the BOOT-list – a list drawn up by the Administrative Consultation on Open Crops and Livestock Farming (BOOT), including 99 measures to improve water quality, water quantity and/or soil quality (appendix 2). Which measures will be needed, depends on the foreseen remaining task in an area at the mid-term review. In cooperation with

the regional authorities it will be defined which additional measures are needed and which authority will enforce it.

The reduction of the nitrogen application standard for growing two leaching sensitive crops for two seasons in a row, has indeed not been maintained. In our view and as explained above, the sustainable cultivation plans will have a greater effect on the water quality than the reduction of the nitrogen application standard for growing two leaching sensitive crops, especially as the nitrogen application standard is set at company level instead of parcel level, leaving the farmer the option to level out the reduction. Therefore, we did not include this reduction in the draft 7th Action Program.

You express your concern about the absence of measures which address the livestock density.

First of all the number of livestock itself does not directly affect the water quality. The water quality can be affected by the nitrogen and phosphate application standards as well as crop type, management and other factors. The application standards are a combination of total standards for fertilizers and livestock manure standards. Also chemical fertilizers can cause leakage of nitrogen, just as animal manure. Additionally, a coverage of grass reduces the nitrogen leaching. Dairy farms in the Netherlands have a large acreage of grass (especially derogation farms), which reduces the nitrogen leachate strongly compared to arable or horticulture farms. A reduction of the grassland acreage and a transition to a different type of land-use can have a negative impact on the water quality.

Furthermore we would like to draw your attention on the table 6 in the draft Nitrate Action Program (page 29), that shows a reduction of livestock numbers in the Netherlands in all main livestock categories (Cows -7,5%, Pigs -8,3% and Poultry -6,4%) between 2015 and 2021. In the coming years more measures are expected to reduce the number of livestock in the Netherlands, as several regulations have recently been introduced for endings of business. These measures will result in a further reduction of manure production in the Netherlands in the coming years. On April 1, 2021, the Netherlands had 4% fewer pigs compared to the previous year. This is partly the result of the pig farming remediation scheme. The National Termination Scheme for Livestock Farming Locations will be opened in 2022 and is expected to have effects in 2023. It is currently not possible to estimate the exact magnitude of the effects of this regulation on the fertilizer market. The same applies to the schemes that are currently open in provinces and that are aimed at the purchase of livestock farms. In the longer term, these regulations are expected to reduce the production of animal manure, which will reduce the pressure on the manure market at national level.

Your remark: The package presented does not seem to share our sense of urgency given the state of the waters in the NL and the need to comply with the WFD by 2027. We therefore insist that you explain and demonstrate by when which effect on water quality can be achieved.

With the draft 7th Action Program, the Dutch government has sent a very strong message to the agricultural sector about the need to reduce the impact on the water quality by the agricultural practice strongly and rapidly. As we have explained in our meeting of September 13th, the Environmental Impact Assessment and the additional advice of the CDM show that with the presented measures in the draft 7th Action Program the set goals for groundwater quality will

be met. As the draft Action Program does not yet fulfill the goals for the surface water quality, we are currently working on a set of additional measures based on scientific expertise. The results of this additional path for surface water quality measures is expected end of this month.

In the annex we answer your more detailed questions about among others the Delta plan Agricultural Water management, the buffer strips and on the RENURE-trajectory. On the RENURE-trajectory, we note that dispensations for pilot projects will end on the 31st of December 2021. We aim to continue these projects in a general setting under a RENURE-status. We urge the Commission to provide a pathway towards a country specific solution for RENURE products.

5.1 eerste lid e

5.1.2.E 5.1.2.E

5.1 eerste lid e

List of appendices additional to annex

1. A) Overview of the outline for the future of the manure policy
B) Contour 1 and 2 of the new manure policy
2. BOOT-list [170714_boot_lijst_juli_2017.pdf \(agrariSchwaterbeheer.nl\)](#)
3. Nationale Analyse Waterkwaliteit [Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#)
4. A) Task force Agricultural Water Management
B) Notitie nieuwe fase DAW-impuls
5. A) Van Dijk, Postma, Grollenbeek, Mostert, Roefs en Verdoes, 2020a. Behoeftte van Mestbewerkingsproducten in Nederland en Europa. Een inventarisatie van perspectievolle product-markt combinaties. WUR-report WPR-1011. [528800 \(wur.nl\)](#)
B) Van Dijk, Postma en Roefs, 2020b. Landbouwkundige waarde van mestbewerkingsproducten. WUR-report WPR-1012. [528799 \(wur.nl\)](#)
C) RVO: overzicht deelnemers onderzoek mineralenconcentraat. [Overzicht Deelnemers onderzoek mineralenconcentraat \(rvo.nl\)](#)
D) NCM, 2020. Landelijke inventarisatie 2020 export en verwerking dierlijke mest. [Landelijke inventarisatie 2020 export en verwerking dierlijke mest \(mestverwaarding.nl\)](#)
E) Invoice of delivery of Mineral Concentrates. Agro America 2021.
F) List of participants in Kunstmestvrije-Achterhoek, RVO 2020.
G) Ehlert, 2020 Agronomic efficacy of nitrogen biobased fertilising products of co-digested pig manure. Field experiment silage maize 2019. [532699 \(wur.nl\)](#)
H) Ehlert en van der Lippe, 2019. Toetsing van de Groene Weide Meststof in de praktijk. Demovelden van de gebiedsgerichte pilot Kunstmestvrije Achterhoek, 2018. [522575 \(wur.nl\)](#)
I) Ehlert en van der Lippe, 2020. Toetsing van de Groene Weide Meststof in de praktijk. Demovelden van de gebiedsgerichte pilot Kunstmestvrije Achterhoek, 2019. [532700 \(wur.nl\)](#)
J) Invoice of delivery of Groene Weide Meststof. For Farmers 2021

Annex - Other questions

A.1 Questions concerning sustainable cultivation plans

Further clarification about the notion of rest crops should be provided. What are these crops, what is their impact compared to non-rest crops, how will they contribute to the total nitrogen load reduction?

A rest crop is defined as a deep rooting crop, which has a positive effect on groundwater quality and soil quality (improvement of organic matter content of the soil and rootability) and which is mowed (so no soil disturbance during harvest). This has a direct effect on water quality, as the nutrients are more efficiently used and less nutrients leach towards the groundwater. It also has a longer term effect, whereby the soil quality itself is improved. This leads to better growing crops, which are less sensitive to drought and better able to use the provided nutrients well. Also very wet periods are better handled, as the infiltration capacity of the soil is improved. Looking at the direct effects of groundwater quality, it can be seen that (see table 1 below) grass (the best resting crop) leads to clearly lower nitrate concentrations in the water leaching out of the rootzone than for instance maize, potato or vegetables. Also grain and barley qualify as resting crops according to scientific experts, and have a lower nitrate concentration than maize and vegetables. However, the concentrations are higher than expected, which can be explained by the fact that after harvest a fertilizer is applied for the growth of green manure crops ('groenbemesters'). As can be seen in the draft action program the application of fertilizer for catch crops (including green manure crops) is planned to be prohibited (paragraph 5.2.2.3). With this it is expected that the nitrate concentrations below grain and barley will reduce.

Table 1. Nitrate concentrations below different crops. Based on individual data of the National Manure Policy Monitoring Program (LMM) of the period 2009 – 2017 for sandy soils (more information can be found in table B3.7 of the CDM advice Sustainable cultivation plans).

Farm category	Crop group	Nitrate concentration (mg/l)		
		Median (50%)	First quartile (25%)	Third quartile (75%)
Dairy Cattle	Grass	7	5	37
	Maize	62	8	117
Arable	Potato	45	6	97
	Leaf- and stem vegetables	113	42	168
	Barley*	48	9	83
	Maize	68	7	132
	Sugar beets	49	7	95
	Grain*	51	6	107

* Barley and grain are mainly high due to the use of fertilizer after harvest for the growth of green manure crops.

The impact of the catch crops obligation introduced with the sustainable cultivation plans should be evaluated.

As part of the draft 7th Action Program, as of 2023 catch crops or winter cover will be obligatory in the sand and loess region at 60% of the parcels and starting 2027

at 100% of the parcels. This growth path is necessary to enable farmers to adapt and to change the harvest system to enable earlier harvest of crops and timely sowing of catch crops. The list of applicable catch crops will follow the current list as used in the manure policy, possible updated with newly developed crops (like early spring rye). Additionally some crops will be placed on a list for allowed winter crops; these are for instance crops which are harvested in winter (kale, Brussels sprouts, winter leek) or are harvested following spring or summer (grass, winter cereals). The list will be drawn up based on advice of the scientific committee for advice of the Manure Policy. For water quality this measure is very effective (as the CDM concluded in their advice, appendix 4 of the email of 13 September 2021), especially if the catch crops are sown in early enough. The impact of this measure on the sector is large – especially the currently set date of 1 October. This date is very challenging for farmers and supply chain parties, as currently harvest campaigns often take up to end of October to get crops out of the field (for potatoes and sugarbeets). Not only this has an effect due to process limitations, also weather is an important factor. For instance this year, the crops have matured more slowly, leading to unripe maize having to be harvested to be able to see the catch crops before the set date.

The impact of sustainable cultivation plans on surface water should be provided, as well as the impact of the additional measures that will be introduced in the 7th AP.

The impact of sustainable cultivation plans is currently being calculated by Wageningen University and Research Centre. It could not be included in the environmental impact analyses due to time constraints and the fact that this part of the draft 7th Action Program was later developed. As soon as we have the results, we will share it with you.

Currently we are working at the trajectory to analyze which additional measures can be taken for the surface water quality in different regions. Scientific experts are asked to list the options and analyze the impact for water quality and farmers. In this process a quick qualitative analysis is being done of the impact for surface water quality. It won't be possible to give a more detailed analysis shortly, due to time and capacity constraints.

The economic impact assessment is expected shortly. We will share it with you once it is ready.

A.2 Questions concerning Delta plan Agricultural Water management

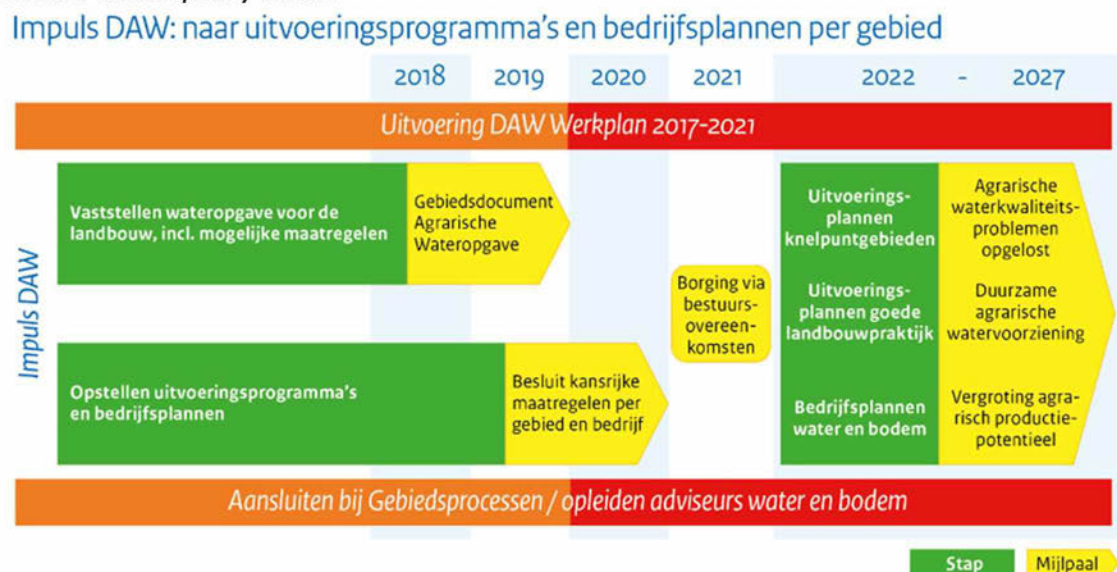
Details and examples of the Deltaplan Agricultural Water (DAW) management should be provided, particularly on organization structure, plans, details of measures, responsibilities of the actors involved, and on the expected results from the focus areas.

The area specific approach of the Task force Agricultural Water Management (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer – DAW) is additional to the mandatory measures of the draft 7th Action Program. In the DAW agricultural entrepreneurs, public bodies and water managers work closely together. In 2013 the Dutch agricultural and horticultural organization (LTO Nederland) and the Union of Water Boards (Dutch regional water authorities) decided to join forces in the reduction of emissions from farms to water. At the initiative of LTO Nederland the agricultural sector is contributing to addressing the challenges in the field of water quality and quantity (the water challenges). In addition to the water boards, the provinces (Dutch regional public bodies) and drinking water companies have joined this

initiative over the years, as well as the Ministries of Infrastructure & Water Management and Agriculture, Nature & Food Quality. Currently the Management Council Open-air Cultivation and livestock farming (BOOT) is the steering group for the DAW. In the BOOT the national and regional authorities are represented as well as the agricultural business community by directors of LTO organizations, NFO, KAVB, Cumela and Fedecon. The following organizations are also represented: the Union of Water Boards (UvW), the Interprovincial Consultation (IPO), the Association of Drinking Water Companies in the Netherlands (VEWIN) and the Netherlands Food and Consumer Product Safety Authority (NVWA). As a consequence of the considerable budget provided by the central government, it was decided in July 2021 that a new form of governance was in order in which next to the LTO, both ministries are represented at a high level as well as UvW and IPO. Their task is to decide the strategic course of DAW and to agree to the monitoring program and intended results.

Since 2013 projects have started in which farmers work together to improve water quality, prevent too much of a shortage of water and strengthen the business results of the entrepreneurs. The number of farmers participating has grown to more than 15,000 (there were 52,695 agricultural and horticultural companies in the Netherlands in 2020) within more than 480 projects spread across the country. The search for a new form of collaboration with a good balance between generic measures and area-oriented customized solutions is increasingly bearing fruit. The DAW is increasingly becoming the driving force behind the transition that is taking place in Dutch agriculture and horticulture. A transition to a climate-robust agriculture and horticulture, where raw material cycles are closed, where emissions are drastically reduced and which is in balance with the living environment. At the end of 2017, an administrative agreement was given to boost the implementation of the DAW, the so-called DAW Impulse (figure 1). In the context of the programmatic approach of the DAW Impulse, a new phase is beginning in which agreements are established on the implementation of measures in regional DAW Implementation Programs (DAW UPs) based on the agricultural water tasks and the action perspective for farmers. DAW ensures that the agricultural water tasks are put on the agenda and, in consultation with the farmers, determines which action perspective and measures are considered promising and feasible from the farmer's point of view, summarized in a Regional Document on Agricultural Water Tasking (GAW) per waterboard area. This contains the agricultural task with regard to nutrients and crop protection products, drought, wet damage and salinization ('what'), in which areas ('where') and what the most effective measures are for each task ('how'). The agreements for the implementation of promising measures are included in DAW Implementation Programs (DAW UPs) per waterboard area and, if desired, further specified in areas (among others focus areas). Focus areas are areas within a waterboard area where the task is relatively large and sufficient farmers are willing to cooperate. In this areas most effort will be given on starting area processes and letting as many farmers as possible join in. At company level, these can be further developed into Soil and Water Business Plans (BPWs). Measures could be for instance the construction of level-controlled drainage, the optimization of nitrogen fertilization and the use of catch crops (clay soils) or soil improvement. Based on the GAWs, an Administrative Implementation Plan (UP) for each water board is made at the end of 2021/beginning of 2022 by the most involved parties. This can differ per region, but in any case by LTO, the province, the water board and the collectives (Groups of farmers who work together for nature based farming – also part of CAP). With these administrative agreements it is made clear by all parties that achieving the goals or the intended effects with area-oriented customization has high priority.

Figure 1. Flow chart of plans of DAW impulse to work to the goal of having solved the agricultural water quality issues

The National Analyses of the Water quality assessed the impact of the DAW trajectory in the Netherlands (appendix 3). Calculations show that the DAW measures can make a significant contribution to improving water quality, but that this requires a relatively high participation of the number of farmers. The DAW-team (including LTO) is working on methods to substantially increase the number of participants. Also the outlook to stricter measures in the 8th AP will stimulate farmers to join in.

Pillar B of the draft 7th Action Program focuses on the area specific approach. This will be mainly executed via the DAW-program. In 2024 a midterm review will be executed, in which countrywide an analyses will be done to assess which areas will not be able to reach the water quality targets in time and therefore will face additional area specific obligations. For this analyses a mixture of modelling, water quality monitoring data and information about participation with DAW (amount of area, measures taken) will be used. In 2024/2025, if needed, the additional obligatory measures will be defined, in such a way that implementation will take place in the beginning of the 8th Action Program. Further information can be found in appendix 4A, 4B.

A.3 Questions concerning bufferstrips

Expected coverage of buffer strips in each of the main regions should be estimated with the number of km of waterway to be protected, with the surface in km² of agricultural land to be converted. The expected nutrient reduction load to the waterways should also be estimated.

In the Figures (figure 3 and 4) and tables (Table 2 and 3) below the expected coverage of buffer strips can be found in detail. Hereby is calculated with a maximum of 5% per parcel to avoid disproportional effect on small elongated

parcels. Not included is the effect of the option to give Waterboards the opportunity to decide where additional buffer strips compared to the current buffer strips are not needed, as buffer strips are not everywhere effective in the Netherlands due to the flat land, deep groundwater tables and drainage tubes, but do have a large impact at the farm due to the large amount of waterways in the Netherlands. In summary, the maximum number of km of waterway to be protected by this measure is 293,574 km, with the total surface area involved being 40,457 ha or 405 km². The nutrient load reduction varies from <2% in some regions to 6-8% in some regions for nitrogen, and 4-6% for phosphorous.

Figure 2. Delineation of the Dutch Water board area's to be used in the tables below.

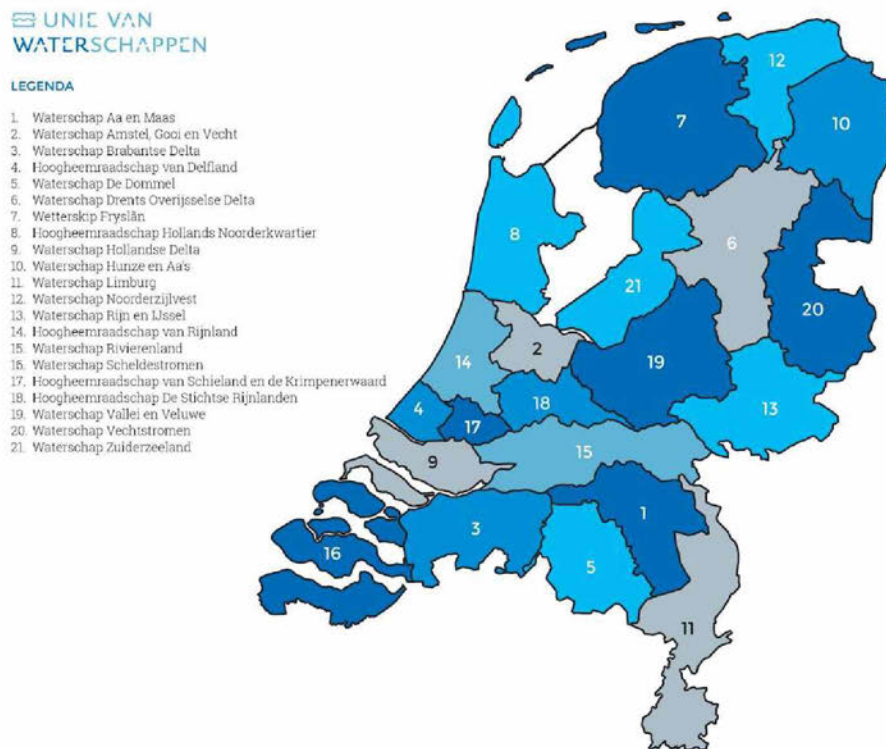

Table 2 Length of the plot edges per water board (in kilometer) on selected arable and horticultural plots (AT), grassland plots and maize plots along ecologically valuable streams according to art. 3, Implementing Decree on the Fertilizers Act, along WFD water bodies and along watercourses mentioned on the TOP10 vector map - water parts with a width of 0.5-3 meters, 3-6 meters and 6-12 meters. Selection based on plot size and length/width ratio, and land use.

Water Board	Alongside ecologically valuable streams according to art 3 Fertilizer Act			Adjacent to WFD-waterbodies			Adjacent to all watercourses of TOP10 vector map		
	AT	Grass	Maize	AT	Grass	Maize	AT	Grass	Maize
Aa en Maas				60,2	156,8	74,4	1090	3211	1535
Brabantse Delta	5,6	42,3	4,2	70,6	207,5	21,6	3498	4361	1118
De Dommel	8,1	76,4	8,2	50,1	165,2	52,5	715	2064	808
Drents Overijsselse Delta	1,0	79,1	1,1	18,5	1139,9	36,8	1443	17281	2111
Hollandse Delta				34,9	208,1	2,8	4055	2822	283
HH Amstel, Gooi & Vecht				5,7	669,1	7,5	148	9438	331
HH Stichtse Rijnlanden				2,6	145,2	11,1	403	13738	920
HH Holl Noorderkwartier				72,6	4015,2	28,7	6509	17831	725
HH van Delfland				4,4	4,2	4,2	46	2315	56
HH Schieland, & Kr,waard				5,1	641,7	3,7	275	7186	151
Hunze en Aa's	5,8	58,9	1,7	14,1	315,7	3,2	7574	4963	790
Limburg	35,2	173,5	16,4	51,7	113,0	25,3	1175	1754	665
Noorderzijlvest				5,9	431,4	0,6	4779	11725	476
Rijn en IJssel	3,6	22,4	3,5	7,0	89,3	18,3	463	4142	977
HH Rijnland				161,9	925,1	18,0	2033	10948	379
Rivierenland				106,9	423,7	41,9	3140	21031	1957
Scheldestromen				145,6	623,7	2,7	7073	4039	514
Vallei en Veluwe	0,5	58,0	3,0	4,9	153,8	15,0	252	9586	1033
Vechtstromen	0,9	80,7	2,9	17,6	85,8	15,8	1675	5428	1391
Wetterskip Fryslân				42,5	2462,7	55,3	4095	47937	3152
Zuiderzeeland				517,7	238,7	15,0	4397	1620	183
Total	60,7	591,3	40,9	1400,5	13215,7	454,2	54838	203419	19557

Table 3 Surface area of the agricultural parcels involved (hectare) and of the surface on which a buffer strip is set up (hectare). Selection based on plot size and length/width ratio and land use.

Water Board	Total surface of plots involved			Surface of bufferstrips with a width of 2meter and a max. of 5% per plot (ha)			Surface-percentage (%)		
	AT	Grass	Mai ze	AT	Grass	Mai ze	AT	Grass	Mai ze
Aa en Maas	20937	35429	23209	211	560	296	1.0%	1.6%	1.3%
Brabantse Delta	36888	31661	12070	658	657	202	1.8%	2.1%	1.7%
De Dommel	15859	26504	15694	143	364	160	0.9%	1.4%	1.0%
Drents Overijsselse Delta	19447	106131	20952	255	2551	357	1.3%	2.4%	1.7%
Hollandse Delta	33199	11432	1830	745	379	51	2.2%	3.3%	2.8%
HH Amstel, Gooi & Vecht	815	19131	1032	21	895	40	2.6%	4.7%	3.8%
HH Stichtse Rijnlanden	2486	32636	3255	57	1351	109	2.3%	4.1%	3.4%
HH Holl Noorderkwartier	42277	61575	3841	1141	2408	121	2.7%	3.9%	3.2%
HH van Delfland	238	5411	234	8	253	9	3.2%	4.7%	3.7%
HH Schieland. & Kr.waard	1723	10014	299	43	438	12	2.5%	4.4%	4.1%
Hunze en Aa's	83414	36186	8654	1424	807	149	1.7%	2.2%	1.7%
Limburg	45911	33183	17351	235	315	133	0.5%	1.0%	0.8%
Noorderzijlvest	36719	52964	4802	872	1792	86	2.4%	3.4%	1.8%
Rijn en IJssel	10449	75675	22489	89	786	194	0.9%	1.0%	0.9%
HH Rijnland	11168	21771	1131	304	924	38	2.7%	4.2%	3.3%
Rivierenland	21705	70125	10260	535	2419	297	2.5%	3.4%	2.9%
Scheldestromen	87008	26857	5555	1359	614	96	1.6%	2.3%	1.7%
Vallei en Veluwe	4489	60814	12386	42	1301	170	0.9%	2.1%	1.4%
Vechtstromen	26297	74974	23064	316	1011	266	1.2%	1.3%	1.2%
Wetterskip Fryslân	23347	187185	16177	710	6983	513	3.0%	3.7%	3.2%
Zuiderzeeland	71821	14454	2661	907	242	36	1.3%	1.7%	1.3%
Total	596197	994113	206946	10074	27050	3333	1.7%	2.7%	1.6%

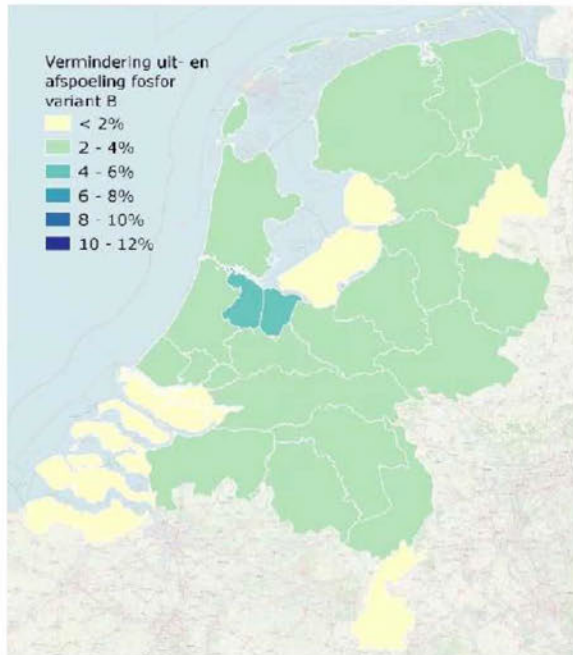

Figure 3: Phosphorous reduction load to waterway per main region

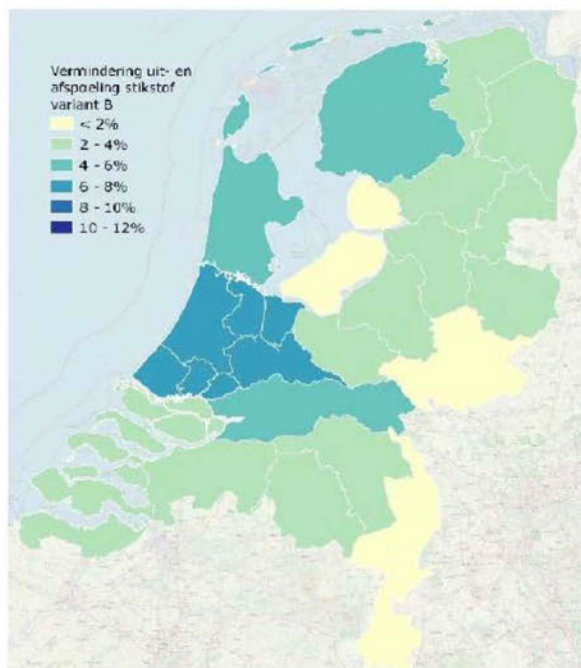

Figure 4: Nitrogen reduction load to waterways per main region

It should be explained how the buffer strips obligation under the AP will be articulated with the related GAEC under the new CAP.

In the Netherlands we aim to articulate the buffer strip obligation under the AP with the elaboration of GAEC4 of the CAP. Therefore there is close cooperation with the NL GAEC team as well as an open discussion in the Geohub with the EC. Alignment of the bufferstrip requirement between the two policies is very important for acceptance and take-up by farmers. Our approach is that the 7th action program requirement is leading as in that framework scientific research has been done and will become available. This will be used to justify the use of the derogation in GAEC 4 within the Dutch CAP.

A.4 Questions concerning RENURE & mineral concentrate pilot projects

An update should be provided on the number of farms involved in the production and the use of the mineral concentrate pilot projects. A description of the scale and results of the pilot project on mineral concentrate that has been running for a number of years already. Results should be provided and in particular on the willingness of farmers to use mineral concentrates when they will have to pay for it.

The Netherlands has an active policy to develop low-emission fertilizer products from livestock manure, which reduces the need for additional fertilization with artificial chemical fertilizers and contributes to improving soil quality. The demand from arable farmers, livestock farmers and horticulturists for fertilizer products is a central question in this policy. There is a large research project that investigates exactly this question, NL Next Level Manure Valuation. In this project, various Product-Market combinations are investigated. Markets can be located within the Netherlands, but also within the European Union. Research is being carried out together with the agribusiness, that has detailed information on the demand of fertilizer products. Such studies (appendix 4A and 4B) show that there is a need in the Netherlands for concentrated nitrogen fertilizers, that can replace artificial fertilizers for use on grassland or winter wheat, and an organically rich product that contains a limited amount of nutrients that can serve as a peat substitute. Outside the Netherlands, there are markets for products rich in phosphate. Similar conclusions also come from the two pilot projects that are running within the framework of the 6th Nitrate Action Program, and that focus on the production of RENURE-products. The first (pilot mineral concentrates) is located in the South of the Netherlands, the second pilot is located in the East of the Netherlands (pilot Kunstmestvrije Achterhoek).

Pilot Mineral Concentrates

Production of mineral concentrates has existed in the Netherlands since 2009. Since 2018, there are 10 producers in the Netherlands who have one or two installations. An overview of participants in the research mineral concentrate can be found in appendix 5C (RVO: overzicht deelnemers onderzoek mineralenconcentraat). These companies produce mineral concentrate that should meet legal quality requirements as determined in the Fertilizer Act implementation regulation.

The regional production of mineral concentrate produced is determined on the basis of the transport of mineral concentrate from the production locations to users. On the basis of the supply to agricultural holdings, a picture has been obtained of the distribution of sales over various agricultural areas. Table 4 shows the supply and transport of mineral concentrate from producers to agricultural companies in the agricultural areas South, East and Other over the period 2015 to 2019.

Table 4. Annual production (tons fresh matter) of mineral concentrates in agricultural companies in agricultural regions South, East and Other.

Production	2015	2016	2017	2018	2019
South	107.971	138.235	239.539	304.362	391.666
East	0	0	0	0	0
Other	15.480	13.448	11.065	9.371	10.746
Total	123.451	151.683	250.603	313.733	402.412

(Bron: NCM, 2020)

Product quality monitoring

The willingness of farmers to use mineral concentrates, and the price they are willing to pay for the product is depending on the quality of the product, and the prices of substitute fertilizer products (e.g. chemical fertilizers). In the context of the pilot mineral concentrates, a monitoring program was carried out to collect data on the current quality of mineral concentrates. The program investigated the national criteria for mineral concentrates, that have been established in order to ensure a high nitrogen utilization efficiency of the concentrate without damaging the environment. And the monitoring program was linked to information requested by the EU Joint Research Center (JRC) to support the development of quality criteria for nitrogenous fertilizers obtained from livestock manure, called RENURE, under the Nitrate Directive. The monitoring was also linked to relevant data on the quality of the permeate from reverse osmosis (OO) to substantiate quality requirements for the discharge of effluents from manure processing plants to surface water. The parameters of the monitoring included primary and secondary nutrients, heavy metals, antibiotics, pathogenic bacteria and viruses. The results of the monitoring have been brought together in this report. The results can be found in the attached English report (Appendix 5F: Composition of mineral concentrates). Results of monitoring installations of the Pilot Mineral Concentrate in 2019-2020. Figures 5 and 6 show that the Renure-criteria for N_{min} and TOC:TN can be met. The report shows that contamination in the product of Cu and Zn is below the standards.

Figure 5. Variability of $NH_4-N/Total-N$ ratio in RO-concentrate per pilot installation. The orange line indicates the threshold. The mid-point of each box equals the mean; the lower and upper edges of each box represent the $mean \pm SD$, and the whiskers extend to the minimum and maximum.

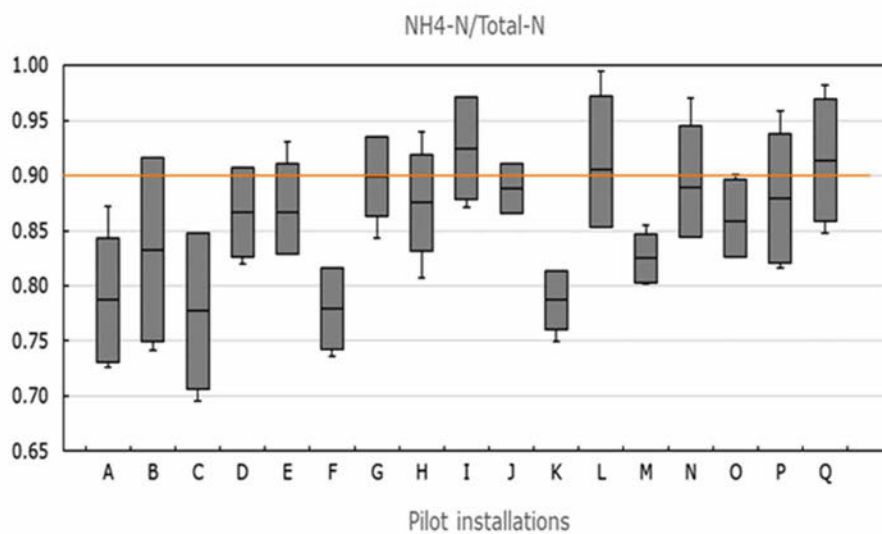
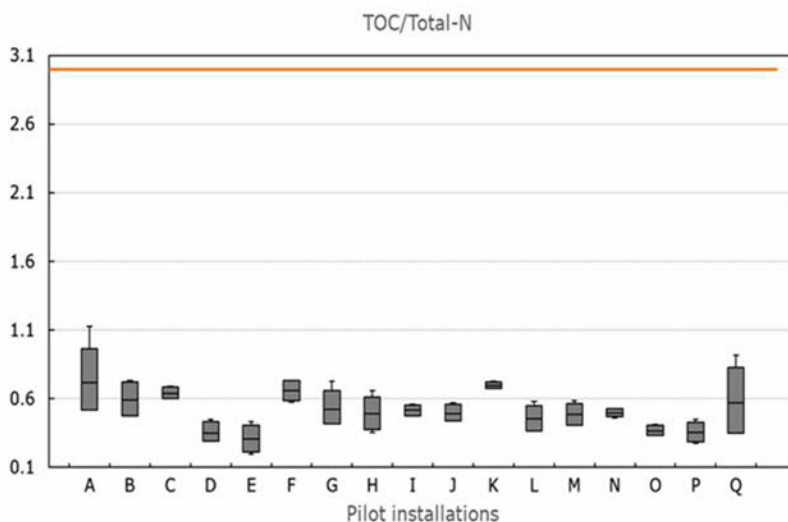

Figure 6. Variability of $TOC/Total-N$ ratio of RO-concentrate per pilot installation. The orange line indicates the threshold. The mid-point of each box equals the means; the lower and upper edges of each box represent the $mean \pm SD$, and the whiskers extend to the minimum and maximum.

Mineral concentrates are a well-developed market in the Netherlands. In 2018 and 2019 there are a total of 1499 individual users of this product. Product is transported to these farms with a livestock manure transport document with the fertilizer code 120. Users of mineral concentrates can use this product as chemical fertilizer. In table 5 an overview is given of the annual use of the mineral concentrates in different agricultural regions. These figures show that mineral concentrates are widely used in the country and not only in the region South.

Table 5. Annual use (tons fresh matter) of mineral concentrates in agricultural companies in agricultural regions South, East and Other.

Use	2015	2016	2017	2018	2019
South	87.939	97.745	168.288	199.803	253.487
East	3.978	12.909	18.608	26.828	31.723
Other	31.534	41.029	63.708	87.102	117.203
Total	123.451	151.683	250.603	313.733	402.412

(Bron: NCM, 2020)

The product is sold for a positive price. An example of an invoice of such a delivery can be found in appendix 5E.

Kunstmestvrije Achterhoek

This project runs from 2018, there is one producer (Groot Zevert Vergisting in Beltrum, Gelderland) and 70 participants (Appendix 4F: List of participants in Kunstmestvrije-Achterhoek) all in the region of the Achterhoek. The project aims at the production of fertilizer products that could fulfill the requirements of the revised EU Fertilizer Regulation (EU 2019/1009), under the category of liquid inorganic fertilizers. The installation is using the most advanced manure processing techniques currently available. Groot Zevert is fermenting approximately 130,000 tons of products per year, of which approximately 90-100,000 tons of pig manure. Installation is a co-digester, the other 30,000-40,000 tons are industrial residues. Installation is producing during the year two types of products; a Nitrogen-Sulfur-rich fertilizer in the spring and a Nitrogen-Potassium-rich fertilizer in the summer. Both fertilizers fit within a balanced fertilization plan for this region.

Research

Research in this pilot was conducted on three aspects:

1. Scientific field trials in grass and maize by Wageningen University.
2. 10 demonstration trials at practical locations, a meadow was divided into two parts. Part 1 was fertilized with chemical fertilizer and part 2 with RENURE-fertilizer.
3. Practical companies, where experience of farmers with these fertilizer was investigated.

The scientific field trial in 2019 on silage maize was published (Appendix 4G). Trails on grass and silage maize be continued in 2020 and will be reported in a synthesis report to be published at the end of this year.

In the appendix there are two reports of the demonstration trials in 2018 and 2019 (resp. appendix 5H and 5I). The trials were carried out identical in both years. First, a fertilization recommendation was established on the basis of a soil sample. This recommendation was filled in either with mineral fertilizers or with the so-called Groene Weide fertilisers. Both fertilizer-strategies have identical ratios of nitrogen, potassium and sulfur. Grass development was monitored by measuring grass height at four or five cuts. In addition, the stock of mineral

nitrogen was determined in three soil layers: before fertilization and after the last cut in autumn.

In 2018, the agricultural efficacy of the Groene Weide (NKS) fertilizer at the first cut was lower than that of the blend of synthetic mineral nitrogen fertilizers. This phenomenon was probably caused by the proportion of concentrated ammonium water in the new fertilizer product that led to a high pH. The composition of the fertilizer product was then changed, the pH corresponding to that of manure or digestate. The phenomenon was subsequently no longer observed. After changing the composition, the agricultural activity became comparable. For four cuts, the relative performance estimate of the new fertilizer product is 89% of that of the mineral fertilizer blend.

The stock of mineral nitrogen in the soil layer 0-90 cm increased in 2018 and 2019 as a result of the drought. In 2019, after the last cut, a tendency was observed that the new fertilization product leads to a lower stock of mineral nitrogen in the soil layer 0-90 cm than the blend. There is therefore no indication that the new fertilising product leads to an increased risk of nitrate leaching.

Practical experience

The product is produced at Groot Zevert Vergisting in Beltrum. The product is marketed under the market name *Groene Weide Meststoffen* and marketed by Agricultural Cooperative For Farmers as a fertilizer product. Customers have to pay for this product (Appendix 4J: Invoice of Groene Weide meststof). In this region, the product is mainly used on crops as grass and silage-maize.

In an evaluation of the product among users in 2019, more than 85% of the users indicated that they were satisfied with the implementation of the fertilization. In the project all fertilized fields were soil-sampled. On basis of this soil sample a fertilizer recommendation was made. All participants indicated that they experienced no difference in yield on plots that were fertilized with Groene Weide Fertilizers compared to the plots that received other fertilization. Some users even indicated that they have a slightly better yield, possibly because it is a liquid product, the added water component could also played a role. Fertilization with Groene Weide fertilizers is rated a 7.2 on a scale of 0-10. Participants were mostly positive and indicated that the product matched the fertilizer-demand well. During the 2018-2021 pilot, a fixed group of customers has emerged, who continued to purchase the product, which is also an indication that the product is trusted and matches the fertilizer-demand.

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 10 november 2021 12:34
Aan: 5.1.2.E ec.europa.eu'
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E ' 5.1.2.E
 5.1.2.E minienw.nl)'
Onderwerp: RE: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022

Dear 5.1.2.E

Thank you for the invitation for 16 November.
 From our side next to 5.1.2.E 5.1.2.E and myself also 5.1.2.E and 5.1.2.E will participate and most probably also 5.1.2.E 5.1.2.E and 5.1.2.E from the Ministry of Infrastructure and Waterstate.
 Is it possible to invite them also?

Kind regards,
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: woensdag 10 november 2021 11:49
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E
 <5.1.2.E ec.europa.eu>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; Secretariaat PAV
 <5.1 eerste lid e @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022

My colleague 5.1.2.E will set it up inviting the colleagues in copy of this email
 5.1.2.E

From: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Sent: Wednesday, November 10, 2021 11:47 AM
To: 5.1.2.E ec.europa.eu>
Cc: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>;
 Secretariaat PAV <SecretariaatPAV@minlnv.nl>
Subject: RE: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022

Dear 5.1.2.E

Thank you for your quick reply, 16 NOV 14:00 is perfect. So hereby I confirm the meeting.

Best regards,
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E @ec.europa.eu>

Verzonden: woensdag 10 november 2021 11:41

Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>

CC: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E 5.1.2.E

(5.1.2.E) 5.1.2.E @minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>;

5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E

5.1.2.E @ec.europa.eu>

Onderwerp: RE: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022

Dear 5.1.2.E

I have propose to 5.1.2.E to meet on **16 Nove at 14:00 remotely.**

Let us know if that suits you.

Best regards

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: maandag 15 november 2021 15:00
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E
Onderwerp: RE: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022
Bijlagen: 211115 update 7th AP NL.pptx

Dear 5.1.2.E

Please find attached to this email a PowerPoint presentation indicating in yellow the changes that have been made compared to the draft 7th action program we discussed in September. We will explain them further to you tomorrow. Furthermore we will give you an update of the political context in the Netherlands.

Best regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: vrijdag 12 november 2021 09:18
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E (5.1.2.E)
 5.1.2.E @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: The draft 7th Nitrate Action Programme - The Netherlands - Ares(2021)5864022

Dear 5.1.2.E

Thank you very much of the thorough document in EN attached to the email.
 To be as efficient as possible in the upcoming meeting could you please just outline in a one pager the main changes that have been introduced in the program compared to what we had discussed in Sept/Oct?

Thank you
5.1.2.E

The 7th action programme Nitrates Directive

Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality

&

Ministry of Infrastructure and Water Management

Political context

Planning

COMPLETED STEPS SINCE LAST MEETING:

- > Public consultation of the draft 7th AP
- > Parliamentary debate

FURTHER PROCEDURAL STEPS:

- > Advice on the Environmental Impact Assessment by the Netherlands commission for environmental assessment
- > Council of Ministers

Current state of the 7th AP

Mandatory Sustainable
Cultivation Plans

Area-specific Approach

Further mandatory and
facilitating measures

Knowledge, Communication
and Pilots

Control and Enforcement

A: Mandatory sustainable cultivation plans on sand and loess soils

Effect sustainable cultivation plan:

- › Improving water quality through less leaching-sensitive crops
- › Improving soil quality: more organic matter, deeper rootability
- › Improving climate resilience & contribute to climate measures
- › Improving biodiversity

What do we mean by sustainable cultivation plan?:

- › Rest crops in rotation (deep rooting, mowed crop, not sensitive to leaching) – including grassland, grains, possibly other crops
- › **More (long-term) grassland**
- › Soil covered in winter – catch crop, also winter cultivation

A: Mandatory sustainable cultivation plans on sand and loess

In 7th AP:

- › Growth path towards sustainable cultivation plans for all farms – clear target date
- › More space for applying soil improvers (amount and period)
- › Adjusting legislation to enable usage of Non-Inverting Tillage methods
- › Support via a.o. DAW and CAP
- › Sustainable cultivation plan at plot level
- › Trajectory with chain parties to bring water quality into certification schemes & give farmers financial space to become more sustainable
- › In cooperation with sector parties an alternative trajectory is explored

A: Mandatory sustainable cultivation plans on sand and loess

Basic level per 2023:

- > Resting crops in rotation at least once per 4 years at all parcels (reference year 2023)
- > Catch crops or winter crops at 100% of area at all parcels before 1 October
- > After 1 October: reduction of N-application norm in next year of 5 kg per week up to 25 kg N/ha after 1 November

End level per 2027:

- > Resting crops in rotation at least once per 3 years at all parcels (reference year 2023)
- > For dairy cattle an additional specified percentage of produced manure should be applied on grassland, of which a minimum of 50% should be permanent grassland (>5-year grass) at *all* soils
- > The specifics for dairy cattle farms will be developed with contour 1 of new manure policy

Addendum to Environmental Impact Assessment

- › Almost all high-risk areas show improvement to nitrate concentrations < 50 mg/L with sustainable cultivation plans
- › Sustainable cultivation plans also contribute to improving surface water quality
- › Area-specific approach and further measures are not taken into account in the calculations, so real effect expected to be even better
- › Clay and peat areas show no further reduction in groundwater and surface water quality due to sustainable cultivation plans and are therefore exempted

Further points

- › Pilot mineral concentrate

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 17 november 2021 17:33
Aan: ' 5.1.2.E 5.1.2.E '
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; ' 5.1.2.E ,
 5.1.2.E a'; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E
Onderwerp: Additional info 7th AP
Bijlagen: Table 1 Changes 7th AP NLs.docx; Addendum bij PlanMER(15102021).pdf

Dear 5.1.2.E

Thanks again for yesterday's meeting. As a follow-up of our discussion, we herewith send you, as enclosures to this email, information on:

- Addendum to the environmental impact assessment on the environmental effect of sustainable cultivation plans by Wageningen University and Research.
- Changes in the 7th Action Program as a result of the public consultation and amendments adopted by our Parliament last week.

Next week we expect a scientific expert judgement on the effect of the changes in the 7th Action Program which we will also share with you then.

Best regards,

5.1.2.E 5.1.2.E

Effecten van duurzame bouwplannen op nitraat in uitspoelingswater en de N- en P-belasting van oppervlaktewater.

Addendum bij: "Effecten van maatregelen in het Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Milieueffectrapportage op planniveau"

5.1 eerste lid e 15 oktober 2021

Inleiding

In het ontwerp Zevende Actieprogramma Nitraat worden regels aangekondigd voor transitie naar een meer duurzame landbouw door middel van de teelt van meer rustgewassen en de teelt van vanggewassen. Hiermee worden verschillende doelen nagestreefd: een verbetering van de waterkwaliteit en de bodemkwaliteit een vergroting van de biodiversiteit. De Commissie Deskundige Meststoffenwet heeft op 3 september 2021 het advies 'Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit' (CDM, 2021) uitgebracht waarin de verwachting wordt uitgesproken dat derelijke bouwplannen een substantiele bijdrage kunnen leveren aan de vermindering van de nitraatuitspoeling. De CDM merkt op dat de introductie zeer ingrijpend is en beveelt een stapsgewijze aanpak aan.

Onder een Duurzaam bouwplan wordt in dit kader verstaan: een vruchtwisseling op een bedrijf met minimaal 33% aan rustgewassen en de teelt van vanggewassen na alle open teelten die vroeg genoeg worden geoogst om het inzaaien van een vanggewas zinvol te laten zijn. voor een perceel dat wordt gebruikt voor de teelt van mais of akker- en tuinbouwgewassen zal een regel gaan gelden dat minimaal eenmaal in de drie

De introductie wordt met een groeipad ingevoerd, met een verplicht eindniveau per 2027:

- Rustgewassen in de rotatie 1x in de 3 jaar op alle percelen met referentiedatum 2023
- Vanggewassen na de hoofdteelt op 100% van het areaal op zand en lössgronden.
- Minimaal 70% rustgewas op het areaal in gebruik bij graasdierbedrijven waarvan minstens de helft permanent grasland (> 5 jaar)

In de PlanMER van het Zevende Actieprogramma (Van Boekel et al, 2021) zijn wel analyses uitgevoerd van de afzonderlijke effecten van van maatregelen maar is geen effect bepaald van het pakket met de combinatie van een vruchtwisselingsregel en de teelt van vanggewassen. Gevraagd is om het pakket "Duurzame bouwplannen" in een aanvulling op de PlanMER alsnog door te rekenen.

Aanpak

Voor de definitie van rustgewassen is uitgegaan van de conceptlijst in het GLB (Tabel 1).

Tabel 1. Conceptlijst met rustgewassen in het GLB (Bron LNV).

Rustgewassen			
Wintergerst	Lijnzaad	Veldbeemdgras	overige granen ('oer granen' (Emmer enz)
Zomergerst	Luzerne	Vezelvlas	Grasland, tijdelijk met kruiden
Graszaad	Raapzaad	Wortelpeterselie	Grasland, tijdelijk gras/klaver
Haver	Rietzwenkgras	Peterselie	Grasland, tijdelijk
Hennepvezel	Rogge	Blauwmaanzaad	
Italiaans raaigras	Sorghum	Rode klaver	
Karwijzaad	Winter tarwe	Witte klaver	
Engels raaigras	Zomer tarwe	Miscanthus	
Winter koolzaad	Teff	Spelt	
Zomer koolzaad	Triticale	Quinoa	

Daarnaast wordt ook permanent grasland als een rustgewas beschouwd.

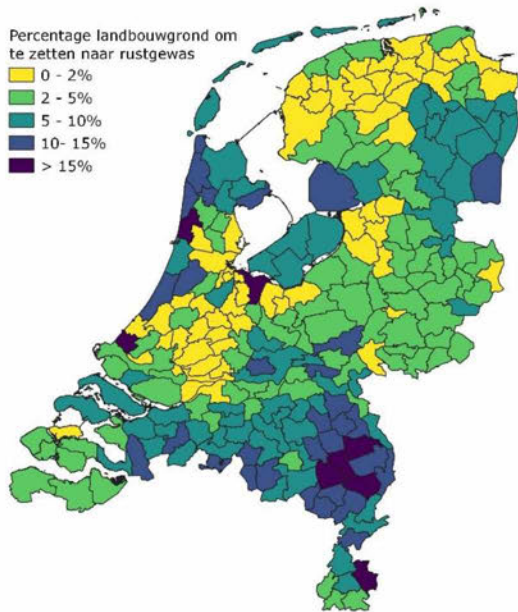
Voor 2019 is aan de hand van de perceelsinformatie in de BasisRegistratie 2019 en de koppeling van percelen aan bedrijfsnummers het oppervlak berekend dat werd beteeld met rustgewassen en met niet-rustgewassen. Per bedrijf is verondersteld dat bij een oppervlakpercentage lager dan 33% aan rustgewassen het deel boven 67% aan niet-rustgewassen wordt omgezet naar rustgewassen. Het totale landbouwareaal in Nederland dat hiermee gemoeid is bedraagt ca 100 000 ha en voor de zand- en lössregio ruim 59 000 ha (Tabel 2).

Tabel 2. Oppervlak aan niet-rustgewassen dat bij duurzame bouwplannen wordt omgezet naar rustgewas.

Regio	Oppervlak niet-rustgewas dat bij duurzame bouwplannen wordt omgezet naar rustgewas (ha)	Percentage van het landbouwareaal
Zand Noord	17079	5.2%
Zand Midden	11914	3.4%
Zand Zuid	27008	10.4%
Loss	3283	9.2%
Zand+Lossregio	59284	6.1%

Figuur 1 geeft een beeld van de ligging van de gronden waar het landbouwareaal met niet-rustgewassen wordt omgezet naar rustgewassen.

Vervolgens is voor de 239 landbouwdeelgebieden van het Landelijk Waterkwaliteitsmodel het areaal snijmais berekend dat zou moeten worden omgezet naar grasland en voor akker- en tuinbouw het areaal niet-rustgewassen dat zou moeten worden omgezet naar rustgewassen. Hierbij is er voor gekozen om snijmais alleen om te zetten naar grasland en de niet-rust akker- en tuinbouwgewassen om te zetten naar granen. De verandering van de teelt leidt daarmee niet tot een verandering in het areaal melkveehouderij of het areaal akker- en tuinbouw. Voor bedrijven die naast AT-gewassen ook snijmais telen en waar een deel van de niet-rust gewassen moet worden omgezet naar rustgewassen zijn eerst de niet-rust AT-gewassen omgezet naar granen. Hiermee werd bij bijna alle bedrijven waar een wijziging van het teeltplan zou moeten plaatsvinden aan de voorwaarde van minimaal 33% rustgewassen voldaan.

Figuur 1 Percentage landbouwgrond in een landbouwdeelgebied van het Landelijk Waterkwaliteitsmodel (Van der Bolt et al, 2021) om te zetten naar rustgewassen bij de maatregel "Duurzame bouwplannen"

Voor de uitspoelingsberekeningen gaat het Landelijk Waterkwaliteitsmodel uit van 3 typen landbouwgewassen: gras, mais en akker- en tuinbouw. Voor de berekening van de bemesting en de gewasopname wordt de groep akker- en tuinbouwgewassen opgesplitst in 22 gewastypen. De onderlinge verhouding tussen de arealen tussen deze 22 gewastypen is bepalend voor de gemiddelde bemesting en de gemiddelde gewasopname van de groep akker- en tuinbouwgewassen. Een verschuiving in de arealen leidt tot een lager gemiddelde stikstofoverschot op de bodembalans. Voor akker- en tuinbouw zijn duurzame bouwplannen in het model geïmplementeerd door een verschuiving van de arealen tussen de 22 gewastypen.

Aangezien het model uitgaat van vaststaande arealen grasland en maisland kan de maatregel "Duurzaam bouwplan" niet worden opgelegd door verschuiving van arealen in de modelinvoer. Effecten van de maatregel zijn voor deze gewassen benaderd door aangepaste arealen op te leggen bij het berekenen van gebiedsgemiddelde waarden voor de nitraatuitspoeling en de N- en P-belasting van oppervlaktewater. Het onderscheid naar het areaal maisteelt en het areaal akker- en tuinbouwgewassen dat wordt omgezet is het beheersgebied van de waterschappen weergegeven in Tabel 3. Deze arealen zijn verkregen na omrekening naar oppervlakten van de gewassen in het Landelijk Waterkwaliteitsmodel (Van der Bolt et al, 2021) en wijken daarmee af van de arealen in de BasisRegistratiepercelen. In dit model zijn de arealen afgeleid van de LGN7-kaart. Voor de effecten van de maatregel zijn de verhoudingen tussen de arealen van belang.

Tabel 3. Oppervlakten grasland, maisland en akker- en tuinbouwgewassen onderscheiden naar rustgewassen en niet-rustgewassen (ha) per beheersgebied van waterschappen en het oppervlak dat bij duurzame bouwplannen wordt omgezet.

Beheersgebied	Gewas Gras	Mais	AT rust_gew	AT niet rust_gew	Omzetting Mais -> Gras	AT Niet Rust -> AT Rust
Aa en Maas	45950	30076	1947	16103	1732	3924
Amstel, Gooi en Vecht	23012	1062	242	809	13	86
Brabantse Delta	38488	16555	9674	30172	592	4434
De Dommel	33937	20450	1268	12051	984	2849
De Stichtse Rijnlanden	38015	3647	288	2716	61	537
Delfland	8557	200	68	217	1	20
Groot Salland	64017	13193	422	1765	316	260
Hollands Noorderkwartier	70189	5941	8431	37107	11	7102
Hollandse Delta	14652	1770	12343	25729	13	2265
Hunze en Aa's	40912	13103	30271	54969	123	7026
Noorderzijlvest	55953	6202	16490	22307	32	1632
Peel en Maasvallei	25648	16419	2846	22898	612	5342
Reest en Wieden	51554	15170	2364	12113	167	2531
Regge en Dinkel	56594	19872	619	3450	877	642
Rijn en IJssel	85892	28159	2318	8080	786	1530
Rijnland	28116	1572	3125	10909	16	2115
Rivierenland	83713	12239	6554	19649	246	3349
Roer en Overmaas	16117	8418	5382	13538	93	2055
Scheldestromen	23641	6758	41810	59092	115	4571
Schieland & Krimpenerwaard	12622	320	833	1435	2	50
Vallei & Eem	33803	7990	259	1372	387	241
Velt en Vecht	28962	10540	3713	17967	217	3493
Veluwe	40747	8261	458	2093	170	367
Wetterskip Fryslan	198986	20386	7063	18228	73	1958
Zuiderzeeland	16365	4441	16791	58683	8	8786
Totaal	1136443	272743	175582	453453	7648	67164

Voor de waterschappen met het merendeel kleigrond bedraagt het areaal van de niet-rust AT-gewassen dat omgezet zou moeten worden naar rustgewassen 8% (Scheldestromen) tot 15% (Zuiderzeeland). Voor de waterschappen op de zandgronden met de meest intensieve bouwplannen bedraagt areaal van de niet-rust AT-gewassen dat omgezet zou moeten worden naar rustgewassen tot 23% (Peel en maasvallei) of 25% (Aa en Maas).

Het tweede onderdeel van de maatregel Duurzame bouwplannen is de teelt van vanggewassen na de oogst van akker- en tuinbouwgewassen. Dit is geïmplementeerd door de opname van nutriënten uit de bodem door een vanggewas te simuleren en vervolgens de biomassa met de opgenomen nutriënten bij het onderploegen weer aan de bodem toe te dienen. Deze bron van nutriënten heeft een effect op de opname door het volggewas. Dit is verrekend door de bemestende waarde van het vanggewas te verminderen met de mestgiften op het volggewas. Deze bemestende waarde is geschat op ca 27 kg ha⁻¹ stikstof ervan uitaande dat gemiddeld per 1 oktober een vanggewas ingezaaid kan zijn. Na de oogst van granen kan eerder een vanggewas zijn ingezaaid, maar het oogsttijdstip van veel rooivruchten valt later dan 1 oktober. Met het oogsttijdstip per gewas kon geen rekening gehouden worden in de berekeningen. Verondersteld is dat de van de 27 kg ha⁻¹ stikstof 60% door een volggewas wordt opgenomen (16 kg ha⁻¹).

Geen rekening is gehouden met het mogelijk remmende effect van een vanggewas op de afspoeling van water en het oppervlakkig transport van nutriënten. Het effect van een vanggewas op de P-belasting van oppervlaktewater is daarmee mogelijk onderschat.

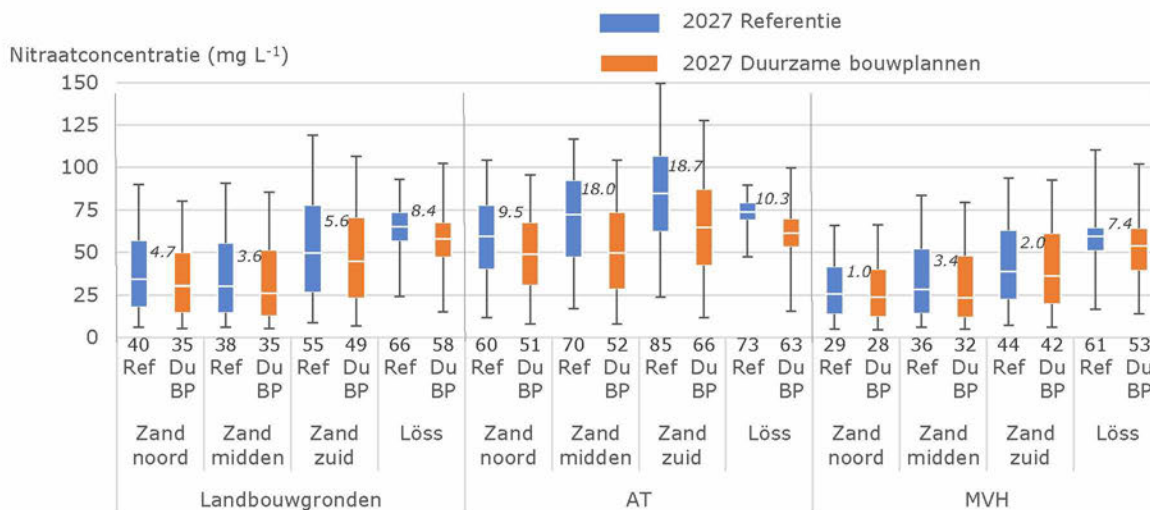
Dit tweede onderdeel van Duurzame bouwplannen is voor de kleigronden met twee opties doorgerekend: 1) voor de situatie dat geen verplichting tot een vanggewas na de hoofdteelt geldt (volgens Ontwerp Zevende Actieprogramma) en 2) dat na de hoofdteelt wel een vanggewas wordt geteeld.

Het derde onderdeel (ninjaal 70% rustgewas op het areaal in gebruik bij graasdierbedrijven waarvan minstens de helft permanent grasland) is niet in de modelberekening verdisconteerd. Gegevens ontbreken om hiervan een nauwkeurige analyse voor uit te kunnen voeren. Omdat verondersteld is dat melkveebedrijven ook in 2027 derogatie kunnen aanvragen en dat hiervoor de voorwaarde van minimaal 80% van het areaal als grasland blijft gelden, wordt geschat dat het effect van het derde onderdeel op de uit- en afspoeling gering zal zijn.

Resultaten Nitraat

De effecten van de duurzame bouwplannen worden geanalyseerd door de resultaten te vergelijken met die van de Referentie 2027 (Figuur 2).

De gebiedsgemiddelde nitraatconcentraties worden in het scenario Duurzame Bouwplannen voor Zand Noord, Zand Midden en Zand Zuid berekend op 35, 35 en 49 mg L⁻¹. Voor het lössgebied wordt nog steeds een nitraatconcentratie hoger dan 50 mg L⁻¹ berekend: 58 mg L⁻¹.

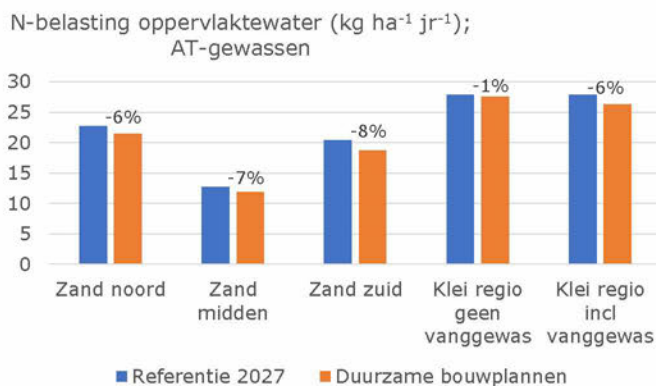
Figuur 2 Vergelijking van berekende nitraatconcentraties in de scenario's Referentie 2027 (Ref) en Duurzame Bouwplannen (Du BP) voor landbouw gemiddeld, akker- en tuinbouw (AT) en melkveehouderij (MVH). Getallen onder de horizontale as zijn gebiedsgemiddelde concentraties. Getallen tussen de vlakken duiden het effect van het scenario Duurzame Bouwplannen aan ten opzichte van het scenario Referentie 2027.

Voor de AT-sector wordt een veel groter effect berekend dan voor de melkveehouderijsector. De verschuiving in arealen maisland naar grasland binnen deze sector is beperkt en voor snjmais op zand- en lössgrond geldt al een verplichting tot het inzaaien van een vanggewas voor 1 oktober. Voor de akker- en tuinbouw in Zand noord en het lössgebied wordt een verlaging van de nitraatconcentratie van ca 10 mg L⁻¹ berekend en in Zand midden en in Zand zuid een verlaging van 18 mg L⁻¹. In Zand noord en Zand midden

wordt voor de akker- en tuinbouwsector een gemiddelde nitraatconcentratie berekend van ca 50 mg L⁻¹. In Zand zuid en het lössgebied ligt de concentratie onder deze gewassen nog boven 50 mg L⁻¹.

Resultaten belasting van oppervlaktewater

Het effect op de N-belasting van oppervlaktewater is weergegeven voor de zandregio's en voor de kleiregio. Voor de veenregio is het effect van duurzame bouwplannen heel gering omdat de bouwplannen nagenoeg niet gewijzigd worden en deze gronden voor het overgrote deel begroeid zijn met grasland. Voor het lössgebied beperken de effecten zich tot een klein gebied in beekdalen. Het Landelijk Waterkwaliteitsmodel geeft voor dit gebied met een beperkt areaal nog geen betrouwbare resultaten. De verschillende kleigebieden zijn samengevat tot de kleiregio als geheel omdat de onzekerheden in de bron "achtergrondbelasting" voor afzonderlijke kleigebieden nog een rol speelt bij het beoordelen van de effecten in deze individuele gebieden.

Figuur 3 Vergelijking van berekende N-belasting van oppervlaktewater in het scenario's Referentie 2027 (Ref) en de maatregel Duurzame Bouwplannen voor de akker- en tuinbouwgewassen. Getallen duiden het effect van Duurzame Bouwplannen aan ten opzichte van het scenario Referentie 2027.

Voor de zandgebieden wordt een vermindering van de N-belasting van oppervlaktewater berekend van 6 – 8% en een vermindering van ca 1% voor de kleiregio als geheel. Als na de hoofdteelten in de kleiregio ook een vanggewas geteeld wordt zou de N-belasting van oppervlaktewater nog met enkele procenten kunnen afnemen. Het percentage van 6% in Figuur 3 is een maximumwaarde omdat verondersteld is dat na alle hoofdgewassen een vanggewas geteeld zou kunnen worden. In de praktijk is een vanggewas na een laat geoogst gewas weinig effectief. Als na een hoofdteelt in een bepaald jaar wintertarwe volgt is een vanggewas in de betreffende winter ook niet aan de orde en is het gebiedsgemiddelde effect van een vanggewas kleiner dan berekend in Figuur 3.

Het is op basis van de modelresultaten niet mogelijk een onderscheid te maken tussen de afzonderlijke effecten van het omzetten van niet-rustgewassen naar rustgewassen en van de teelt van vanggewassen. Voor de graslandpercelen verandert er bij deze maatregel niets. Het gemiddelde voor landbouw is dus lager dan het berekende effect voor akker- en tuinbouwgewassen. Gemiddeld voor landbouw neemt de N-belasting van oppervlaktewater met respectievelijk 2%, 0% en 2% in Zand noord, Zand midden en Zand zuid en met 0,5 - 3% in de kleiregio.

De effecten van de duurzame bouwplannen op de P-belasting van oppervlaktewater zijn niet exact te kwantificeren, maar zijn naar schatting kleiner dan de effecten op de N-uitspoeling. In de PlanMER van het

Zevende Actieprogramma Nitraarichtlijn (Van Boekel et al, 2021) worden effecten van DAW-maatregelen op de P-uitspoeling op minder dan de helft geschat van het effect op de N-uitspoeling. Enkele processen spelen een rol die de P-belasting van oppervlaktewater kunnen beïnvloeden.

Factoren die tot een verlaging kunnen leiden:

- Fosfaatbodemoverschotten op grasland zijn gemiddeld iets lager dan op bouwland. Op melkveebedrijven was in de periode 2017 – 2019 het fosfaatbodemoverschot bijna $10 \text{ kg ha}^{-1} \text{ P2O5}$ lager dan op akkebouwbedrijven (agrimatie.nl). Een bouwplan met een hoger aandeel grasland heeft een gemiddeld lager fosfaatbodemoverschot dan een bouwplan met een lager aandeel grasland;
- Door een bodembedekking buiten het groeiseizoen van het hoofdgewas neemt de kans op oppervlakkige afstroming af;
- Een jaarlijkse teelt van een vanggewas leidt tot een iets hoger gehalte aan organische stof in de bodem met een gunstig effect op de bodemstructuur waardoor de infiltratiecapaciteit toeneemt;

Factoren die tot een verhoging zouden kunnen leiden:

- Om het saldooverlies vanwege een kleiner areaal aan niet-rustgewassen te compenseren zal een groter deel van dit areaal met hoog financieel renderende gewassen worden beteeld. Dergelijke boomteelten, bollenteelten en groenteteelten gaan vaak gepaard met hoge nutriëntenoverschotten.
- Bij de groei van een vanggewas wordt fosfaat aan de minerale bodempool onttrokken. Na het onderploegen van het vanggewas komt de fosfaat weer terug in de bodem, maar in een organisch gebonden pool. Het is niet duidelijk of dit tot een grotere mobiliteit van in bodemwater opgeloste fosfor leidt;

Resultaten nitraat in grondwaterbeschermingsgebieden

Voor de beoordeling van het effect van duurzame bouwplannen op de nitraatconcentratie in grondwaterbeschermingsgebieden is allereerst nagegaan of het gemiddelde bouwplan in een gebied voldoet aan het criterium van minimaal 33% rustgewassen (Tabel 4).

Tabel 4 Overzicht van de gebiedsarealen, de arealen landbouwpercelen en de arealen grasland, mais en akker- en tuinbouw (AT onderscheiden naar rustgewassen en niet-rustgewassen)) volgens BRP-2019 in de 34 grondwaterbeschermingsgebieden en het percentage landbouwgewassen dat wordt aangemerkt als rustgewas.

Provincie	Grondwater-Beschermings-gebied	Gebieds-Oppervlak (ha)	Oppervlak in BRP-2019 (ha)				AT Niet Rust	% Rust-gewas AT Rust	Rust-gewas $\geq 33\%$?
			Landbouw	Gras	Mais				
Drenthe									
	Havelterberg	1299	500	245	105	131	19	53%	Ja
	Noordbargeres/ Valtherbos								
	Valtherbos	2465	1414	284	120	715	294	41%	Ja
	Gasselte	844	323	46	14	204	60	33%	~Ja
	Leggeloo	121	92	45	15	32	0	49%	Ja
Overijssel									
	Archemerberg	702	140	50	64	6	20	50%	Ja
	Herikerberg	649	241	173	66	0	1	73%	Ja
	Wierden	1069	640	448	161	28	1	70%	Ja
	Hooge Hexel	565	316	209	97	9	0	66%	Ja
	Manderheide en Manderveen	909	542	344	145	32	31	67%	Ja
	Holten	485	146	90	47	5	3	65%	Ja
Gelderland									
	Olden Eibergen	557	402	247	133	21	0	62%	Ja
	Dinxperlo	227	153	115	17	21	0	75%	Ja
	Haarlo	292	214	149	58	6	1	70%	Ja
	t Klooster	864	409	250	120	30	9	63%	Ja
N-Brabant									
	Vessem	1877	761	225	229	275	32	34%	~Ja
	Helvoirt	191	59	15	1	26	17	54%	Ja
	Gilze	165	97	27	37	29	4	32%	~Ja
	Bergen op Zoom	651	73	55	16	1	2	77%	Ja
	Nuland	750	188	44	106	29	9	28%	Nee
	Roosendaal	544	284	164	49	65	5	60%	Ja
	Gilzerbaan	2757	919	439	267	191	22	50%	Ja
	Waalwijk	1016	155	135	2	18	0	87%	Ja
Limburg									
<i>Limburg-löss</i>									
	Heer-Vroendaal	2196	1421	452	220	401	348	56%	Ja
	De Dommel	1550	1065	435	151	328	151	55%	Ja
	De Tombe	812	514	169	87	137	121	56%	Ja
	Ijzeren Kuilen	1123	608	195	63	183	167	60%	Ja
	Roodborn	1564	1248	411	164	312	362	62%	Ja
	Craubeek	488	418	71	51	180	115	45%	Ja
	Waterval	632	335	142	32	84	77	65%	Ja
<i>Limburg-zand</i>									
	Beegden	520	294	68	31	158	37	36%	Ja
	Bergen	690	114	33	5	43	33	58%	Ja
	Breehei	1178	737	151	83	474	29	24%	Nee
	Grubbenvorst	568	299	62	52	140	44	36%	Ja
	Heel	1163	446	137	59	200	50	42%	Ja
	Mookerheide	394	96	78	6	1	11	93%	Ja

In twee van de 34 grondwaterbeschermingsgebieden is het areaal rustgewas volgens de BasisRegistratie 2019 kleiner dan 33%. In drie gebieden is het percentage gelijk aan of bijna gelijk aan 33%. In het grondwaterbeschermingsgebied Nuland zou $(33\% - 28\%) \times 188 \text{ ha} = 13 \text{ ha}$ omgezet moeten worden in een rustgewas en in het grondwaterbeschermingsgebied Breehei is dit $(33\% - 24\%) \times 737 \text{ ha} = 66 \text{ ha}$. Het areaal

dat bij de maatregel "Duurzame bouwplannen" wordt omgezet naar rustgewassen is dus heel beperkt en het effect ervan op de nitraatconcentratie zal daarmee ook beperkt zijn.

In bijlage 9 van de PlanMER Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn (Van Boekel et al, 2021) zijn de resultaten van het Landelijk Waterkwaliteitsmodel vertaald naar de grondwaterbeschermingsgebieden aan de hand van overeenkomsten tussen perceelskenmerken en kenmerken van de rekeneenheden (gewas, bodemtype, grondwaterstand, regio). In de betreffende modelanalyse is ook een schatting gemaakt van het effect van DAW-maatregelen. Deze DAW-maatregelen betreffen de teelt van een vanggewas en aanvullend de toepassing van andere maatregelen die behoren bij een excellente landbouwpraktijk (volledige milieukundige optimalisatie van mestsoorten, mestgiften, bemestingstijdstippen en precisielandbouw). Vervolgens is een schatting gemaakt van de implementatiegraad van de maatregelen. Geschat is dat op 75% van de landbouwpercelen in de grondwaterbeschermingsgebieden alle maatregelen genomen zullen worden.

De maatregel Duurzame bouwplannen vertoont overlap met de maatregel DAW-maatregelen en de effecten zijn daarom niet optelbaar. De teelt van een vanggewas overlapt. De verschillen:

1. De maatregel "Duurzame bouwplannen" gaat uit van een wijziging van het bouwplan. In het DAW-pakket wordt het bouwplan constant gehouden.
2. Het DAW-pakket gaat bevat naast de vanggewassen ook andere maatregelen (rijenbemesting mais, scherpere timing mestuitrijden door vergrootte mestopslag, etc.) die tot hogere benutting van meststoffen en daarmee tot een daling van het stikstofbodemoverschot leiden.
3. De maatregel "Duurzame bouwplannen" gaat uit van 100% implementatie, aangezien de maatregel verplicht is. In het DAW-pakket wordt verondersteld dat het volledige pakket op 75% van de landbouwpercelen worden uitgevoerd.
4. In het scenario met het DAW-pakket is ook nog een korting op de N-gebruiksnorm verdisconteerd bij een te intensief bouwplan op gebiedsniveau (Scenario B en C in Van Boekel et al, 2021).

De effecten worden in Tabel 5 per provincie getoond.

Tabel 5. Overzicht van de gebiedsgewogen gemiddelde afname van de berekende nitraatconcentraties onder landbouwgronden in de 34 grondwaterbeschermingsgebieden (Van Boekel et al, 2021) en het extra effect van Duurzame bouwplannen ten opzichte van de maatregel "Korting N-gebruiksnorm bij AT-gewassen en niet rustgewassen".

Provincie	Aantal grondwater beschermingsgebieden		Berekende gebiedsgewogen gemiddelde afname van de nitraatconcentraties onder landbouwgronden (mg L ⁻¹)			
	Totaal aantal	NO ₃ < 50 mg L ⁻¹		Na-ijleffect ²	Effect N-korting bij AT-gewassen ³ en niet-rustgewassen en DAW-maatregelen	Effect Duurzame bouwplannen
		N-korting +DAW-maatregelen ⁴	Duurzame bouwplannen			
Drenthe	4	2	2	3	7	5
Overijssel	6	4	3	10	7	4
Gelderland	4	2	2	10	7	5
Noord-Brabant	8	1	0	12	13	8
Limburg	12	0 ⁴ - 7 ⁵	0 ⁴ - 7 ⁵	8	7	7
Totaal	34	9 - 16	7 - 14			

1. Aantal grondwaterbeschermingsgebieden met een berekende nitraatconcentratie kleiner dan 50 mg L⁻¹ onder landbouwgronden

2. Het na-ijleffect treedt op door de vertraging in effecten van maatregelen op het maaiveld naar de diepte waarop de nitraatconcentraties gemeten worden en de landbouwkundige historie en ontwikkelingen. In bijlage B5.3 wordt dit nader aangeduid

3. Berekend als gemiddelde van scenario B waarin een korting bij AT-gewassen wordt opgelegd aan een uitspoelingsgevoelig gewas als in het voorgaande jaar ook een uitspoelingsgevoelig gewas is geteeld en scenario C waarin aan niet-rustgewassen een korting van de stikstofgebruiksnorm wordt opgelegd

4. Bij stikstofbemesting volgens gebruiksnormen van het 6^e Actieprogramma

5. Bij een N-bodemoverschotten die ca. 20 kg ha⁻¹ lager zijn dan berekend bij stikstofbemesting volgens gebruiksnormen.

Het effect van Duurzame bouwplannen is kleiner dan het effect van de N-korting + DAW-maatregelen omdat bij de Duurzame bouwplannen geen rekening is gehouden met het extra effect van het pakket aan maatregelen waarmee een excellente landbouwpraktijk wordt nagestreefd. Geschat wordt dat door de Duurzame bouwplannen een verlaging van de nitraatconcentraties wordt bereikt van 4 - 8 mg L⁻¹ ten opzichte van de situatie bij continuering van het Zesde Actieprogramma met ontwikkelingen in de veestap en het landgebruik (Van Boekel et al, 2021) en bij bemesting volgens de gebruiksnormen. In Overijssel voldoen drie grondwaterbeschermingsgebieden aan de norm van 50 mg L⁻¹ en in Noord-Brabant voldoet geen enkel grondwaterbeschermingsgebied aan de norm. Het aantal is hiermee twee lager dan geschat voor het scenario in de PlanMER van het Zevende Actieprogramma met N-kortingen voor AT-gewassen gecombineerd met een pakket aan DAW-maatregelen.

In het merendeel van de grondwaterbeschermingsgebieden is grasland in combinatie snijmais de voornaamste teelt. De Duurzame bouwplannen hebben daar weinig effect op. Voor de grondwaterbeschermingsgebieden met een hoog aandeel akker- en tuinbouwgewassen wordt wel een verlaging van de nitraatconcentratie berekend, maar deze vermindering is onvoldoende om het aantal gebieden met een nitraatconcentratie lager of gelijk aan 50 mg L⁻¹ te laten toenemen.

Referenties

- CDM, 2021. 'Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit'. Commissie Deskundige Meststoffenwet.
https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2021/09/06/cdm-advies-sturen-op-duurzame-bouwplannen-voor-verbetering-waterkwaliteit/2127199_CDM+advies_Sturen+op+duurzame+bouwplannen+voor+verbetering+waterkwaliteit.pdf
- Van Boekel, E., P. Groenendijk, J. Kros, L. Renaud, J.C. Voogd, G. Ros, Y. Fujita, G.J. Noij en W. van Dijk, 2021. Effecten van maatregelen in het zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Milieueffectrapportage op planniveau. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3108.
- Bolt, F.J.E. van der, E.M.P.M. van Boekel, W. Kuindersma, L. V. Renaud, P. Groenendijk, H. Kros, J. van de Roovaart, A. Marsman. 2021. Het landelijk waterkwaliteitsmodel. Versie 1.2. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport in prep..
- Min van LNV en Min van I&W, 2021. Ontwerp 7^e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022 – 2025). Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2021/09/06/consultatie-en-milieueffectrapportage-voor-het-7e-actieprogramma-nitraatrichtlijn/Ontwerp+7e+AP_v1.pdf

Van: 5.1.2.E minbuza.nl>
Verzonden: donderdag 2 december 2021 14:13
Aan: ' 5.1.2.E ec.europa.eu'
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E
Onderwerp: 7th Action Programme Nitrates Directive 2022-2025 - NL
Bijlagen: Cover note.pdf; 211202 Letter 7th AP Netherlands.pdf; DOMUS-21300943-v1-7e_AP_Netherlands.PDF; DOMUS-21300919-v1-annex_additional_measures.PDF; DOMUS-21300918-v1-CDM_qualitative_analysis.PDF; DOMUS-21300917-v1-effects_sustanaible_cultivation_plans.PDF

Dear Ms 5.1.2.E

Please find attached a letter from 5.1.2.E Director General AGRO, to 5.1.2.E with a cover letter from Ms 5.1.2.E 5.1.2.E Agricultural Counsellor.

It would be appreciated if you could hand over the letter to 5.1.2.E

Many thanks for your cooperation.

Kind regards,

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
 Permanent Representation of the Kingdom of the Netherlands to the European Union
 Kortenberglaan 4-10 | 1040 Brussels
 .....

T: (+32) 5.1.2.E

M: (+32) 5.1.2.E

@: 5.1.2.E @minbuza.nl

www: [NL Permrep to the EU](#)
 .....

Help save paper! Do you really need to print this email?

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Europese Commissie
DG ENV
t.a.v. 5.1.2.E
1049 Brussel

**Agriculture, Nature and Food
Quality**

Kortenberglaan 4-10
1040 Brussel
Belgie
www.minbuza.nl

T 5.1.2.E
F
5.1.2.E minbuza.nl

Bijlage(n): 1

Datum 2 december 2021
Re Aanbieding zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn 2022-2025 -
Nederland

Geachte 5.1.2.E

Ik heb het genoegen u hierbij een brief te sturen van 5.1.2.E Directeur-
Generaal AGRO, betreffende het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn 2022-
2025 van de lidstaat Nederland.

De Permanent Vertegenwoordiger,
voor deze,

5.1.2.e

5.1.2.E 5.1.2.E
Landbouwrap

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

5.1.2.E

Directeur-Generaal voor Milieu
Europese Commissie
1049 Brussel
België

Datum 2 december 2021

Betreft Aanbieding zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn 2022-2025 van de
lidstaat Nederland

Geachte ^{5.1.2.E}

Hiermee bied ik u het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn van de lidstaat Nederland aan voor de periode 2022-2025. Hiermee voldoet Nederland aan de verplichting van artikel 5 van de Nitraatrichtlijn ten minste elke vier jaar het actieprogramma te herzien en eventueel aanpassingen te doen. Als bijlagen treft u eveneens de stukken waarop het actieprogramma is gebaseerd, waaronder in het bijzonder de milieukundige onderbouwing.

Het actieprogramma bevat een aantal substantiële aanscherpingen van het mestbeleid, waaronder de verplichting tot duurzame bouwplannen op zand- en lössgronden, de verplichting tot het aanhouden van bufferstroken langs wateren en een inperking van de toegestane uitrijdperiode van dierlijke mest op bouwland. Uit de milieukundige onderbouwing blijkt dat met de maatregelen uit het actieprogramma de doelen voor verbetering van de grondwaterkwaliteit nagenoeg overal in het land gehaald zullen worden. Voor de oppervlaktewaterkwaliteit is dat nog niet overal het geval. Uit een wetenschappelijke analyse, die is bijgevoegd bij het actieprogramma, komt naar voren dat een gebiedsspecifieke aanpak nodig is om de oppervlaktewaterkwaliteitsdoelen te realiseren. Nederland is voornemens om via een gebiedsgerichte, integrale aanpak de opgaven voor vermindering van de stikstofemissies en verbetering van Natura2000-gebieden, verbetering van de waterkwaliteit en vermindering van broeikasgasemissies in samenhang aan te pakken. Dit is een van de belangrijke onderwerpen die momenteel worden besproken bij de vorming van een nieuwe regering. Zodra hier meer duidelijkheid over is, zal ik u hierover informeren.

Op basis van dit actieprogramma zal Nederland een verzoek indienen voor derogatie van de Nitraatrichtlijn conform bijlage III, onderdeel 2, van de Nitraatrichtlijn. Ik verwacht dit verzoek op korte termijn bij u in te dienen.

5.1.2.E

Directeur-generaal AGRO

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Behandeld door

5.1.2.E

T 5.1.2.E

5.1.2.E @minInv.nl

Ons kenmerk

DGA-PAV / 21300016

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Postbus 47 | 6700 AA Wageningen

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Strategie, Kennis en Innovatie (SKI)
t.a.v. 5.1.2.E
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Geachte 5.1.2.E

Op uw verzoek heeft de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) een kwalitatieve beoordeling gegeven van de voorgestelde wijzigingen in het concept 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn (7e AP) (bijlage 1).

Het 7e AP heeft tot doel nutriëntenverliezen uit de landbouw naar grondwater en oppervlaktewater te verminderen, om de doelen van de Nitraatrichtlijn te realiseren en bij te dragen aan die van de Kaderrichtlijn Water. De opgaven zijn relatief groot en dus is een effectief 7e AP nodig. Het concept 7e AP richt zich meer dan voorheen specifiek op probleemgebieden en -teelten wat betreft nutriëntenuitspoeling. Op basis van de consultatieronde heeft het ministerie van LNV wijzigingen in het concept 7e AP aangebracht, en deze wijzigingen zijn nu beoordeeld door de CDM.

De CDM beoordeelt de effecten van het gewijzigde concept 7e AP ten opzichte van het ontwerp 7e AP in het algemeen als beperkt, maar de vele wijzigingen tezamen maakt het zeer lastig om een totaal beeld van de effectiviteit te maken. De indruk ontstaat dat effectiviteit niet is toegenomen (maar dat de complexiteit wel is toegenomen), terwijl uit de milieueffectrapportage blijkt dat door de maatregelen van het concept 7e AP de doelen van de Nitraatrichtlijn nog niet worden gerealiseerd.

De CDM ondersteunt het streven om maatwerk-oplossingen te verkennen, waarbij gebiedsgericht het stikstof-, mest- en klimaatbeleid wordt geïntegreerd en het aantal verschillende maatregelen en uitzonderingen kan wordt beperkt. Essentieel daarbij blijft dat de gestelde doelen worden gerealiseerd. De focus in het 7e AP op probleemgebieden en -teelten biedt daarvoor een goede basis, vooral als de gebruiksnormen en gebruiksvorschriften op die probleemgebieden en -teelten worden afgestemd.

Ik hoop u hiermee afdoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend

5.1 eerste lid e

5.1.2.E

CC. 5.1.2.E 5.1 eerste lid e Ministerie van LNV
5.1.2.E 5.1 eerste lid e 5.1 eerste lid e Ministerie van LNV
5.1.2.E (secretaris CDM)

WOT Natuur & Milieu

Wettelijke
Onderzoekstaken
Natuur & Milieu

DATUM
25 november 2021

ONDERWERP
CDM-advies
'Kwalitatieve beoordeling
wijzigingen voorstel
bele dspakket 7de
Actieprogramma
Nitraatrichtlijn'

ONS KENMERK
2134468/WOTN&M 5.1 eerste lid e

POSTADRES
Postbus 47
6700 AA Wageningen

BEZOEKADRES
Wageningen Campus
Gebouw 101 / Bodnummer
554
Droevendaalsesteeg 3
6708 PB Wageningen

INTERNET
www.wur.nl/wotnatuurenmilieu

KVK NUMMER
09098104

CONTACTPERSOON

TELEFOON

E-MAIL

Kwalitatieve beoordeling wijzigingen voorstel beleidspakket 7de Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM), 25 november 2021

Samenvatting

Het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn (7e AP) heeft tot doel nutriëntenverliezen uit de landbouw naar grondwater en oppervlaktewater te verminderen. Het ontwerp 7e AP heeft in de periode van 6 september jl. tot 18 oktober jl. ter inzage gelegen. Op basis van de consultatieronde, de reacties vanuit de sectorpartijen en op basis van de uitkomsten van de aanvullende analyse voor de oppervlaktewaterkwaliteit, heeft het ministerie van LNV een groot aantal wijzigingen in dit AP voorgesteld. Het ministerie van LNV heeft aan de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd om een snelle kwalitatieve beoordeling uit te voeren van de effecten van de voorgestelde wijzigingen op de waterkwaliteit ten opzichte van die van het eerdere ontwerp 7e AP.

De meeste wijzigingen in de maatregelen op het gebied van rustgewassen hebben geen of slechts een beperkt effect op de waterkwaliteit ten opzichte van de maatregelen uit het ontwerp 7e AP. De teelt van rustgewassen kan voor een deel van de bedrijven grote economische gevolgen hebben, terwijl de effecten op waterkwaliteit sterk afhankelijk zijn van de uitvoering. De CDM onderschrijft het belang van de door LNV voorgestelde mid-term review in 2024 over de toepassing van rustgewassen in de praktijk, op basis waarvan eventueel strengere maatregelen worden doorgevoerd. De CDM adviseert om vooraf criteria vast te stellen voor deze mid-term review, op basis waarvan bepaald kan worden of en wanneer er extra maatregelen moeten worden genomen.

Veel van de voorgestelde wijzigingen in de maatregelen op het gebied van vanggewassen hebben een beperkt effect op de waterkwaliteit of zijn nog onvoldoende concreet ingevuld om te kunnen beoordelen. Vanggewassen zijn effectief om nitraatuitspoeling te verminderen, vooral na de oogst van (snij)mais, mits tijdig gezaaid. De door LNV voorgestelde instelling van een commissie van wijzen die jaarlijks nagaat of inzaai van een vanggewas vóór 1 oktober haalbaar is, geeft geen stimulans aan de sector om een vanggewas tijdig te zaaien. De CDM herhaalt hier de aanbeveling uit het advies 'Afwenteling milieueffecten bij het tijdig oogsten van snijmaïs' om een werkgroep van veehouders, Cumela, veevoedingsdeskundigen en teeltdeskundigen een strategieplan (draaiboek) op te laten stellen voor het vervoegen en indikken van de snijmaïsoogst in Nederland. Het beter laten slagen van onderzaai dient ook meegenomen te worden. Zo'n werkgroep kan mogelijk wel een stimulans geven om de teelt en oogst van snijmaïs te vervroegen, en om een effectief vanggewas te kunnen telen.

De meeste wijzigingen in bemestingsmaatregelen en teeltvrije zones zijn nog niet uitgewerkt; de effecten van de wijzigingen zullen naar verwachting beperkt zijn. De CDM beoordeelt de effecten van alle voorgestelde wijzigingen in het algemeen als beperkt, maar de vele wijzigingen tezamen maakt het zeer lastig om een totaal beeld van de effectiviteit van deze wijzigingen te maken.

De CDM constateert dat het gewijzigde voorstel voor het 7e AP uit een groot aantal vaak gedetailleerde maatregelen bestaat, met veel uitzonderingen. Deze maatregelen doen recht aan het streven van minister Schouten naar maatwerk, maar maken het mestbeleid eerder complexer dan eenvoudiger. Ook de sector vraagt om maatwerk in het mestbeleid. Daarnaast wordt er gestreefd om het stikstof-, mest- en klimaatbeleid integraal en gebiedsgericht aan te pakken. Daarbij ontstaat een risico dat het beleid en bijbehorende maatregelen gedetailleerder en complexer worden, met mogelijk veel discussie over gemeten en berekende cijfers. Uiteindelijk moeten de maatregelen passen binnen de eisen van de Nitraatrichtlijn en tegelijkertijd bijdragen aan het realiseren van de doelen van Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water. De CDM ondersteunt het traject om maatwerkmaatregelen te ontwikkelen, waarbij verschillende beleidsdossiers geïntegreerd worden. De ontwikkeling van zo'n systeem vraagt een meerjarig traject en goede samenwerking tussen de landbouwsector, overheid en wetenschap.

Inleiding

Lidstaten van de EU moeten elk vier jaar in het kader van de Nitraatrichtlijn een nieuw actieplan indienen met maatregelen om nutriëntenverliezen uit de landbouw naar grondwater en oppervlaktewater te verminderen. Het ontwerp van het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn (7e AP) heeft in de periode van 6 september jl. tot 18 oktober jl. ter inzage gelegen. Op basis van de consultatieronde, de reacties vanuit de sectorpartijen en op basis van de uitkomsten van aanvullende analyses van de oppervlaktewaterkwaliteit, heeft het ministerie van LNV een groot aantal wijzigingen in dit 7^e AP doorgevoerd.

Met deze wijzigingen zoekt het ministerie van LNV een evenwicht tussen het behalen van doelen voor de waterkwaliteit (zowel Nitraatrichtlijn als Kaderrichtlijn Water) en de impact van de voorgestelde maatregelen op de landbouwsector (Bijlage 1). Voorwaarde die het ministerie van LNV stelt tot het opnemen van de voorgestelde wijzigingen in het definitieve 7e AP, is dat de alternatieve maatregelen een vergelijkbaar of beter effect hebben op de waterkwaliteit, en dat de maatregelen uitvoerbaar, controleerbaar en handhaafbaar zijn.

Het ministerie van LNV heeft aan de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd om een snelle kwalitatieve beoordeling uit te voeren van de effecten van de alternatieve maatregelen op de waterkwaliteit ten opzichte van het eerdere ontwerp 7e AP. De vraag die het ministerie van LNV aan de CDM heeft gesteld is: *Wat is per alternatieve maatregel de verandering in effectiviteit op de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit ten opzichte van de maatregel in het ontwerp 7e AP?* De voorgestelde wijzigingen uit de adviesaanvraag staan in Bijlage 1.

Het betreft een spoedadvies. De beoordeling van de wijzigingen is uitgevoerd door auteurs van het PlanMER-rapport over het 7^e Actieprogramma¹: E. van Boekel, P. Groenendijk, H. Kros van Wageningen Environmental Research en W. van Dijk en G.J. Noij van Wageningen Plant Research, en door G. Velthof, de secretaris van de CDM. De voorzitter van de CDM en de CDM-leden (Bijlage 2) hebben de beoordelingen gereviewd en het advies opgesteld.

Beoordeling van de voorgestelde wijzigingen

In Bijlage 3 wordt per maatregel een beoordeling gegeven van het effect van de voorgestelde wijzigingen op de waterkwaliteit ten opzichte van de oorspronkelijke maatregel uit het concept 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Veel van de wijzigingen in de maatregelen zijn nog niet uitgewerkt en het effect op waterkwaliteit kan daardoor nog niet worden beoordeeld.

Rustgewassen

De meeste wijzigingen in de maatregelen op het gebied van rustgewassen hebben geen of slechts een beperkt effect op de waterkwaliteit ten opzichte van de oorspronkelijke maatregelen uit het ontwerp 7^e AP. De verplichting tot de teelt van een minimaal aandeel rustgewassen in de rotatie (1 : 4 of 1 : 3 in de rotatie) kan voor een deel van de bedrijven grote financiële gevolgen hebben, omdat rustgewassen minder rendabel zijn dan niet-rustgewassen. De door LNV voorgestelde mid-term review op basis waarvan eventueel strengere maatregelen worden doorgevoerd (1 : 3 rotatie met rustgewassen), past bij de aanbeveling die de CDM hierover heeft gegeven in het advies 'Sturen op

---

¹ Van Boekel, E. M. P. M., Groenendijk, P., Kros, J., Renaud, L. V., Voogd, J. C., Ros, G. H., Fujita, Y., Noij, G. J., & van Dijk, W. (2021). Effecten van maatregelen in het Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn: Milieueffectrapportage op planniveau. (Rapport / Wageningen Environmental Research; No. 3108). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/553651>

duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit: “De onzekerheden in de berekende effecten zijn relatief groot. Mede daarom pleit de CDM voor een gefaseerde en gebiedsgerichte invoering van duurzame bouwplannen, afhankelijk ook van de economische effecten”². De CDM adviseert om vooraf de criteria vast te stellen voor de aangekondigde mid-term review; welke vooruitgang in milieukwaliteit (emissies, nitraat, oppervlaktewater) moet geboekt zijn om de strengere maatregelen wel/niet in te hoeven voeren? Dit vereist een intensieve monitoring van de milieukwaliteit en sturing op doelen.

Vanggewassen

Veel van de voorgestelde wijzigingen in de maatregelen op het gebied van vanggewassen hebben een beperkt effect op de waterkwaliteit of zijn nog onvoldoende concreet ingevuld om te kunnen beoordelen. Vanggewassen zijn effectief om nitraatuitspoeling te verminderen, vooral na de oogst van (snij)mais) en andere nitraatuitspoelingsgevoelige gewassen, mits tijdig gezaaid. In het 7e AP wordt voorgesteld een ‘commissie van wijzen’ in te stellen, die jaarlijks nagaat of de inzaai van een vanggewas vóór 1 oktober haalbaar is, gelet op weersomstandigheden gedurende het groeiseizoen. De voorgestelde verandering is vanuit landbouwkundig oogpunt en hoofdteelt geredeneerd plausibel, omdat de groei van een gewas door weersomstandigheden in het groeiseizoen vertraagd kan zijn. De CDM heeft eerder dit jaar over een vervroegde oogst van snijmaïs geadviseerd³.

Naarmate een vanggewas later wordt ingezaaid, zal de stikstofopname kleiner zijn en is het effect op vermindering van nitraatuitspoeling ook kleiner. Het laten bepalen door een commissie van wijzen of uitstel van de uiterste inzaaidatum (1 oktober) van een vanggewas nodig is, vanwege een verlate oogstdatum van het hoofdgewas, zal er in de praktijk toe leiden dat een vanggewas niet elk jaar vóór 1 oktober wordt ingezaaid. De sector wordt bovendien niet gestimuleerd om te streven naar het zaaien van een vanggewas vóór 1 oktober, als een ‘commissie van wijzen’ jaarlijks nagaat of 1 oktober haalbaar is als uiterste zaaidatum van een nagewas. Verwacht wordt dat deze wijziging tot een lagere daling van de nitraatuitspoeling leidt ten opzichte van de maatregel uit het concept 7e AP. De CDM adviseert ook hier om vooraf de criteria voor een eventueel uitstel van de uiterste inzaaidatum van een vanggewas door de ‘commissie van wijzen’ vast te laten stellen en hen te vragen deze te communiceren met de praktijk. Ook wordt geadviseerd om een mid-term review uit te voeren.

In het eerdere CDM-advies werd aangegeven dat de doorlooptijd van de snijmaïsoogst in Nederland gemiddeld zo’n 4 à 6 weken is, afhankelijk van de weersomstandigheden. Om jaarlijks duidelijkheid te scheppen of de snijmaïs al dan niet vóór 1 oktober geoogst moet zijn, zou de commissie van wijzen al eind augustus hierover moeten adviseren. De CDM herhaalt hier het eerder gegeven advies om een werkgroep van melkveehouders, Cumela, veevoedingsdeskundigen en teeltdeskundigen een strategieplan (draaiboek) op te laten stellen voor het vervoegen en indikken van de snijmaïsoogst in Nederland, opdat de voornoemde afwenteling wordt beperkt³. Het beter laten slagen van onderzaai dient ook meegenomen te worden. Zo’n werkgroep kan mogelijk wel een stimulans geven om de teelt en oogst van snijmaïs te vervroegen, zodat het vanggewas tijdig gezaaid kan worden, of dat onderzaai de kans krijgt om uit te groeien tot een effectief vanggewas.

Overige maatregelen

De meest wijzigingen in de bemestingsmaatregelen en teeltvrije zones zijn nog niet in detail uitgewerkt, maar de effecten van de wijzigingen zullen naar verwachting beperkt zijn (zie Bijlage 3

---

² CDM (2021) CDM-advies ‘Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit’

³ CDM (2021). CDM-advies ‘Afwenteling van milieueffecten bij het tijdig oogsten van snijmaïs’

voor de analyse per maatregel). Pilots en onderzoek kunnen op termijn inzichten geven die tot aanpassingen in het beleid leiden. Op korte termijn hebben pilots en onderzoek echter geen effect op de waterkwaliteit.

Totaal effect van de voorgestelde wijzigingen

De CDM beoordeelt de effecten van de wijzigingen in het algemeen als beperkt, maar de vele wijzigingen tezamen maakt het zeer lastig om een totaal beeld van de effectiviteit te maken. De indruk ontstaat dat effectiviteit niet is toegenomen, maar dat de complexiteit wel is toegenomen.

Uitdagingen voor het mestbeleid

Het ontwerp 7^e AP heeft tot een groot aantal reacties geleid, op basis waarvan er veel veranderingen zijn doorgevoerd in het ontwerp 7^e AP. Dat leidt tot de vraag of er voldoende draagvlak in de landbouwsector is om de waterkwaliteitsdoelstellingen van de Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijnwater te realiseren. En tot de vervolgvraag 'is het beleid wel voldoende effectief'?

Uit de PlanMER-rapportage volgt dat alleen met de meest vergaande maatregelen kan worden voldaan aan de nitraatnorm in het zandgebied in 2027. Dit geldt niet voor het lössgebied; daar wordt de nitraatnorm niet gerealiseerd in 2027. Ook volgt uit PlanMER dat met het voorgestelde pakket maximaal 60% van de KRW-waterlichamen voldoet aan de normen voor stikstof- en fosforconcentraties in 2027. Dit betekent dat voor een aanzienlijk deel van de wateren dan nog een opgave resteert om te voldoen aan de waterkwaliteitsnormen en dat minder vergaande maatregelen de opgave groter maakt. In PlanMER was het pakket maatregelen in het kader van "Duurzame bouwplannen" (teelt van rustgewassen en vanggewassen) nog niet doorgerekend. In een addendum is het effect hiervan in aanvulling op de PlanMER doorgerekend.⁴ Het doel van de nitraatrichtlijn om gebiedsgemiddeld onder alle landbouwgronden een nitraatconcentratie van lager dan 50 mg L⁻¹ te realiseren, wordt met het pakket "Duurzame bouwplannen" bereikt voor de zandgebieden, maar niet voor het lössgebied. Het effect van duurzame bouwplannen op oppervlaktewaterkwaliteit zijn niet exact te kwantificeren.

De MER-commissie heeft op 23 november jl. het toetsingsadvies over het milieueffectrapport Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn opgeleverd⁵. De MER-commissie concludeert dat het doelbereik ten opzichte van de gestelde doelen nog onvoldoende is. De gekozen aanpak van het 7^e AP en eerdere actieprogramma's leidt volgens de MER-commissie niet aantoonbaar tot het op tijd halen van de gestelde milieudoelen van de Nitraatrichtlijn en de KRW in heel Nederland. De MER-commissie geeft daarnaast aan dat een integrale aanpak essentieel is, zowel voor het behalen van de doelen als om duidelijkheid te bieden aan de landbouwsector. Daarnaast constateert de commissie dat er een grote stapeling van regels en voorschriften is, wat het beleid complex en ondoorzichtig maakt.

In 2018 heeft minister Schouten een herbezinning van het mestbeleid aangekondigd⁶. Een van de redenen hiervoor was dat de mestregelgeving te gedetailleerd en te ingewikkeld is geworden,

---

⁴ WUR. Effecten van duurzame bouwplannen op nitraat in uitspoelingswater en de N- en P-belasting van oppervlaktewater. Addendum bij: "Effecten van maatregelen in het Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Milieueffectrapportage op planniveau"

⁵ <https://www.commissiemer.nl/adviezen/3556>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/mest/documenten/kamerstukken/2018/10/23/kamerbrief-over-aanpak-herbezinning-mestbeleid>

waardoor de administratieve lasten voor het bedrijfsleven en de uitvoerings- en handhavingslasten voor de overheid te hoog zijn geworden, en 'mestfraude' lastig te bestrijden is. De contouren van een nieuw mestbeleid zijn inmiddels uitgewerkt; daarbij wordt gestreefd naar vereenvoudiging van het stelsel van wet- en regelgeving rond mestbeleid én naar maatwerk, waarbij recht wordt gedaan aan de verscheidenheid van bedrijven.⁷ De CDM constateert dat het gewijzigde voorstel voor het 7e AP uit een groot aantal vaak gedetailleerde maatregelen bestaat, met veel uitzonderingen, zoals bijvoorbeeld voor specifieke gewassen (langjarige gewassen, gewassen waarvoor geen vanggewas geteeld hoeft te worden), type bedrijfsmanagement (biologisch, grondgebonden veehouderij) en weersomstandigheden (commissie van wijzen voor het bepalen van de zaaidatum van een vanggewas). De gewijzigde maatregelen doen recht aan het streven naar maatwerk, maar maken het mestbeleid eerder complexer dan eenvoudiger en effectiever. De CDM vermoedt dat dit het draagvlak voor het mestbeleid in de sector eerder zal verlagen dan verhogen.

De landbouwsector wordt niet alleen geconfronteerd met uitdagingen op het gebied van waterkwaliteit, maar ook op het gebied van stikstof (biodiversiteit) en klimaat. In het kader van het stikstofdossier zijn er verkenningen uitgevoerd over effecten van krimp van de veestapel om de kritische depositie op Natura 2000 gebieden te reduceren.⁸ Als de mestproductie lager wordt dan neemt de fraudedruk af en dit zal mogelijk leiden tot minder uitspoeling van stikstof en fosfaat. Hoe groot dit effect is, is moeilijk aan te geven omdat de grootte van mestfraude en het effect daarvan op de waterkwaliteit niet bekend zijn. Vanuit het oogpunt van waterkwaliteit zijn naast een eventuele reductie van de veestapel, ook veranderingen in landgebruik van belang. Als extensivering leidt tot minder melkvee, zal mogelijk ook minder grasland nodig zijn. Omzetten van grasland naar bouwland zal leiden tot toename van nitraatuitspoeling. Als landbouwgrond uit productie wordt genomen en wordt omgezet in natuur, dan mag worden verwacht dat op termijn de waterkwaliteit verbetert. Het uit productie nemen van landbouwgronden langs beken en het omzetten van dit areaal in bufferstroken kan een forse bijdrage leveren aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in het zandgebied⁹. Maatregelen die genomen worden in kader van het stikstofdossier kunnen dus bijdragen aan het realiseren van een betere waterkwaliteit.

De uitdagingen op het gebied van waterkwaliteit, stikstof en klimaat vraagt om een integrale gebiedsgerichte aanpak.¹⁰ Eerder heeft de Commissie Remkens geadviseerd over de afrekenbare stoffenbalans, een instrument dat op bedrijfsniveau de input en output van nutriënten (inclusief de emissies naar het milieu) in beeld brengt¹¹. Het door de sector gevraagde maatwerk in het kader van het mestbeleid (Bijlage 3) en de vraag om integraal en gebiedsgericht stikstof-, mest- en klimaatbeleid biedt perspectieven om het beleid effectiever en eenvoudiger te maken en draagvlak in de landbouwsector te creëren. Een deel van de middelvoorschriften uit het 7^e AP zullen mogelijk niet meer nodig zijn als er een effectief en robuust beleid gebaseerd op maatwerk is ontwikkeld, dat draagvlak heeft in de sector, wetenschappelijk onderbouwd is en geborgd en gehandhaafd kan worden. Er bestaat echter ook een risico dat zo'n systeem met afrekenbare balansen en emissies te gedetailleerd en complex wordt, met veel discussie over gemeten en berekende cijfers. Ook moet

---

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/08/kamerbrief-contouren-toekomstig-mestbeleid>

⁸ Kamerbrief Voortgang stikstofproblematiek. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/kamerstukken/2021/11/12/kamerbrief-voortgang-stikstofproblematiek>

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/rapporten/2021/11/12/bijlage-9---wur-memo-kansen-stikstofaanpak-voor-krw>

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/rapporten/2021/11/12/bijlage-6---wenr-rapport-gebiedsgerichte-verkenning-van-de-verdere-aanpak-stikstof>

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/06/08/niet-alles-kan-overal>

zo'n systeem van de afrekenbare stoffenbalans voldoen aan de vereisten vanuit de Nitraatrichtlijn. Het MINAS-systeem, net zoals de afrekenbare stoffenbalans gebaseerd op input en output, is bijvoorbeeld in 2003 gesneuveld omdat er met dit systeem geen recht werd gedaan aan de vereisten en criteria van de Nitraatrichtlijn.

De CDM ondersteunt het traject om maatwerk te verkennen en te ontwikkelen, waarbij ook de verschillende beleidsdossiers geïntegreerd worden. De ontwikkeling van zo'n systeem vraagt een meerjarig traject en goede samenwerking tussen de landbouwsector, overheid en wetenschap.

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Commissie Deskundigen Meststoffenwet
t.a.v. 5.1 eerste lid e
Wageningen Environmental Research
Postbus 47
6700 AA Wageningen

Directoraat-generaal Agro
Directie Strategie, Kennis en
Innovatie

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Behandeld door

Datum **- 23 NOV. 2021 -**
Betreft Adviesaanvraag kwalitatieve beoordeling wijzigingen voorstel
beleidspakket 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Geachte 5.1 eerste lid e,

Het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (7^e AP) heeft tot doel nutriëntenverliezen uit de landbouw naar grondwater en oppervlaktewater te verminderen. Het ontwerp 7^e AP¹ heeft van 6 september jl. tot 18 oktober jl. ter inzage gelegen. Op basis van de consultatieronde bij het ontwerp 7^e AP en de nadere bespreking met stakeholders hierbij, de addendum op de milieueffectrapportage² en op basis van de verwachte uitkomsten van de aanvullende analyse voor de oppervlaktewaterkwaliteit, zijn een aantal wijzigingen tot stand gekomen.

Met deze wijzigingen wordt een evenwicht gezocht tussen het behalen van doelen voor de waterkwaliteit en de impact op de landbouwsector. Voorwaarde tot het opnemen van deze wijzigingen in het definitieve 7^e AP is dat deze alternatieve maatregelen een vergelijkbaar of beter effect hebben op de waterkwaliteit en uitvoerbaar, controleerbaar en handhaafbaar zijn.

Ten aanzien van een mogelijk veranderend effect op de waterkwaliteit door de alternatieve maatregelen ten opzichte van het eerdere ontwerp 7^e AP verzoek ik de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) een kwalitatieve beoordeling te doen. In de bijlage van deze brief (bijlage 1) vind u de voorgestelde wijzigingen in de maatregelen ten opzichte van het ontwerp 7^e AP. Graag zou ik de CDM willen vragen om het volgende inzichtelijk te maken:

Wat is per alternatieve maatregel de verandering in effectiviteit op de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit ten opzichte van de maatregel in het ontwerp 7^e AP?

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/09/06/consultatie-en-milieueffectrapportage-voor-het-7e-actieprogramma-nitraatrichtlijn>

² Effecten van duurzame bouwplannen op nitraat in uitspoelingswater en de N- en P-belasting van oppervlaktewater. Addendum bij: "Effecten van maatregelen in het Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Milieueffectrapportage op planniveau" Groenendijk en van Boekel, 15 oktober 2021. Wordt naar verwachting eind november 2021 openbaar gemaakt.

Ons kenmerk

DGA-SKI / 21291685

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Bijlage 1

Directoraat-generaal Agro
Directie Strategie, Kennis en
Innovatie

Ik verzoek de CDM om dit advies uiterlijk 25 november 2021 uit te brengen. U kunt het advies tevens richten aan directeur ^{5.1.2.E} van de directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit. Voor inhoudelijke informatie over dit verzoek kunt u contact opnemen met mevr. ^{5.1.2.E} dhr. ^{5.1.2.E} en mevr. ^{5.1.2.E}

Ons kenmerk
DGA-SKI / 21291685

Hoochachtend,

5.1.2.e

^{5.1.2.E}
5.1.2.e

5.1 eerste lid e

Bijlage 2. Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM)

Samenstelling van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet

Leden	Plantaardige productiesystemen	5.1.2.E Wageningen Universiteit
	Diervoeding	5.1.2.E Wageningen Universiteit
	Governance of agrobiodiversity	5.1.2.E Universiteit Utrecht en Wageningen Universiteit
	Bedrijfseconomie	5.1.2.E Wageningen Universiteit
	Watersystemen en Global Change	5.1.2.E Wageningen Universiteit
	Beleidsformaties voor duurzame samenleving	5.1.2.E Radboud Universiteit Nijmegen
	Milieutechnologie en Resource use	5.1.2.E Universiteit Gent
	Precisielandbouw/Smart Farming	5.1.2.E AERES Hogeschool
	Bodem en nutriëntenmanagement	5.1.2.E Wageningen Universiteit
Secretaris		5.1.2.E Wageningen Environmental Research
Adviseur	Planbureau voor de Leefomgeving	5.1.2.E PBL, Den Haag

Bijlage 3. Beoordeling van effect van wijziging van maatregelen uit het concept 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn op de waterkwaliteit. De tabel met de kolommen Maatregel, Paragraaf in ontwerp 7^e AP, Paragraaf in definitief 72 AP, Ingangsdatum, Verandering t.o.v. ontwerp en Reden is door het ministerie van LNV aan de CDM verstrekt als bijlage. De CDM heeft per maatregel een beoordeling van het effect op waterkwaliteit uitgevoerd.

Maatregel	Paragraaf in ontwerp 7e AP	Paragraaf in definitief 7 ^e AP	Ingangs datum*	Verandering t.o.v. ontwerp	Reden
Rotatie met rustgewassen	5.2.2.2	5.2.2.2	1-1-2023	Verplichte rotatie van 1:4 per 2023 en 1:3 per 2027 gaat alleen gelden op zand- en lössgronden. Deze geldt op zand- en lössgronden, zoals aangegeven in het ontwerp 7 ^e AP, op alle percelen, dus ook bij graasdierhouders.	Effect op klei- en veen voor grondwater en oppervlaktewater is zeer beperkt (MER en addendum MER) – en daarom niet proportioneel qua impact op de bedrijfsvoering.

Beoordeling van het effect door de CDM

Deze verandering heeft waarschijnlijk een beperkt effect op de waterkwaliteit ten opzichte van het concept 7e AP.

De CDM heeft hierover eerder geadviseerd. In het CDM-advies 'Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit' staat: "De verbetering van de waterkwaliteit in de kleiregio's en de veenregio's zijn relatief klein, omdat de gevraagde aanpassingen in bouwplan en oogsttijdstippen daar relatief beperkt zijn, en de samenstelling van het bouwplan en de teelt van vanggewassen daar minder grote effecten hebben op de waterkwaliteit."

Van belang hierbij is wat er met het areaal 'niet-rustgewassen' op klei- en veen gronden gebeurt (tot 67% van het bedrijfsareaal). Waarschijnlijk zal door het lagere saldo van de rustgewassen een verdere intensivering optreden met meer 'niet-rustgewassen' om het saldo-verlies enigszins te compenseren (mogelijk kan er ook een verschuiving van teelten van het zand- en lössgebied naar het klei- en veengebied optreden. Het totaal effect kan hierdoor mogelijk toch negatief uitvallen.

Referenties

CDM (2021) CDM-advies 'Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit'. <https://www.wur.nl/web/file?uuid=ee3be188-7308-4158-83e2-798e18d9c303&owner=497277b7-cdf0-4852-b124-6b45db364d72&contentid=603883&elementid=19057032>

Rotatie met rustgewassen	5.2.2.2	5.2.2.2	1-1-2023	Biologische teelt uitzonderen van deze verplichting.	Stimulering biologische teelt en staande praktijk om tot goede rotatie te komen vanuit belang bodemkwaliteit. Door de lagere input in de biologische landbouw, is het risico op nutriënten uitspoeling en afspoeling gemiddeld lager dan bij reguliere teelten. Biologische teelt stimuleren, kan hieraan bijdragen.
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Door het beperkte areaal biologische landbouw (ongeveer 4% van het totaal landbouwareaal; Bron: CBS Statline) en het relatief geringe nutriëntengebruik in de biologische landbouw zal deze verandering slechts een beperkt effect hebben op de waterkwaliteit.</p> <p>Door de lagere input van nutriënten is risico op uitspoeling meestal kleiner in de biologische landbouw dan reguliere landbouw. Maar dit hoeft niet altijd zo te zijn; door gebruik van organische meststoffen (waardoor stikstof kan vrijkomen door mineralisatie in perioden waarin geen stikstofopname door gewas plaatsvindt) en stikstofbinding door vlinderbloemigen kan ook de nitraatuitspoeling in de biologische landbouw hoog zijn. Bij een toenemend areaal biologische teelten is het dus van belang om het effect hiervan op nitraatuitspoeling te monitoren.</p> <p><u>Referenties</u></p> <p><i>Chris Koopmans, Ilse Geijzendorffer, Leen Janmaat, Burret Schurer, Joost Sleiderink, Jan de Wit en Jan-Paul Wagenaar (2021) SWOT-analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering Een QuickScan voor beleid. https://www.louisbolk.nl/sites/default/files/publication/pdf/swot-analyse-van-de-biologische-landbouw-met-kansen-voor-stimulering.pdf</i></p>					
Rotatie met rustgewassen	5.2.2.2	5.8	1-1-2026	Tijdens de mid-term review (2024) zal beoordeeld worden of invoering van de strengere maatregelen per 2027 (1:3 gewasrotatie) benodigd is, gelet op de actuele ontwikkeling van de waterkwaliteit op dat moment, de stikstofmaatregelen, de maatwerkaanpak	1:3 heeft veel impact voor de sector. Met de maatwerkaanpak van de sector kan veel bereikt worden als veel agrariërs zich actief inzetten. Daarmee hoeft de 1:3 niet noodzakelijk te zijn. Dit stimuleert de agrariërs zich actief in te zetten voor doelbereik.

				van de sector en de vrijwillige aanpak in de DAW.	
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Deze verandering past bij het advies dat de CDM hierover eerder heeft gegeven. In het CDM-advies 'Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit' staat hierover: "De onzekerheden in de berekende effecten zijn relatief groot. Mede daarom pleit de CDM voor een gefaseerde en gebiedsgerichte invoering van duurzame bouwplannen, afhankelijk ook van de economische effecten"</p> <p>Als uit de mid-term review in 2024 blijkt dat aanvullende maatregelen moeten worden genomen om de nitraatuitspoeling te beperken, dan kunnen andere (aanvullend) gebieden worden aangewezen voor een 1:3 teelt van rustgewassen. Het is raadzaam om de criteria vast te stellen voor de aangekondigde mid-term review; welke vooruitgang in milieukwaliteit (emissies, nitraat, oppervlaktewater) moet geboekt zijn om de strengere maatregelen (1 : 3 rotatie) wel/niet in te hoeven voeren. Dit vereist een intensieve monitoring van de milieukwaliteit en sturing op doelen. De implementatie van een dergelijke aanpak vergt een lange aanloop en implementatietijd.</p>					
Rotatie met rustgewassen bij langjarige teelten	5.2.2.2.	5.2.2.2	1-1-2023	Langjarige teelten die langer op het land staan dan de maximale cyclus van rustgewassen, worden uitgezonderd van deze verplichting.	Consultatie inbreng. Hiermee wordt de maatregel verfijnd. Het toepassen van rustgewassen in teelten die ≥ 4 (of per 2027 ≥ 3) jaar op het land staan, is niet mogelijk zonder het gewas vroegtijdig te vernietigen.
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Dit is een groep van verschillende soorten gewassen: boom- en fruitteelt, asperges, en in bepaalde rotaties ook aardbeien, rabarber, artisjok en rozen. Het areaal van deze gewassen is beperkt. Het risico op nitraatuitspoeling varieert (ook afhankelijk van het nutriëntenmanagement). De stikstofgiften in de boom- en fruitteelten in de open grond zijn relatief beperkt. Vermoedelijk zou het vroegtijdig afbreken van de langjarige teelten tot meer uitspoeling leiden. Het effect van de voorgestelde verandering op de waterkwaliteit is naar verwachting beperkt.</p>					
Vanggewassen - wintergewassen	5.2.2.3	5.2.2.3	1-1-2023	Onder de groep wintergewassen welke uitgezonderd worden van de eis tot vanggewassen zullen gaan vallen meerjarige teelten en gewassen met een bewezen hoge stikstofbenutting in het najaar/winter. De volgende teelten kunnen hier onder vallen: gras,	Voor sommige teelten is het toepassen van een vanggewas onmogelijk i.v.m. teelt gedurende de winter. Daarnaast zijn er gewassen die of heel weinig nutriënten achter laten (suikerbieten) of meer

				wintergranen, meerjarige teelten, wintergroenten, bloembollen die in najaar worden gepoot, suikerbieten en mogelijk zetmeelaardappelen. Voor voederbieten wordt nog advies uitgevraagd. De definitieve lijst (o.a. voor wintergroenten) zal worden opgesteld door de CDM. De sector zal worden verzocht relevante gegevens over specifieke gewassen aan te dragen ten behoeve van het opstellen van de lijst.	nutriënten opnemen in het najaar dan een vanggewas (zetmeelaardappelen). De sector wordt gevraagd hun onderzoeksresultaten te delen, zodat de deze meegenomen kunnen worden door de CDM. Hiermee kan gefundeerd tegemoet gekomen worden aan de zorgen uit de sector en wordt zoveel mogelijk gegevens gebruikt.
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Het effect van de verandering is nu niet te beoordelen, omdat het niet duidelijk is hoe deze verandering (bij welke gewassen) wordt ingevuld. Het is inderdaad te verwachten dat gewassen waarvan de stikstofopname nog voldoende hoog doorloopt in de herfst een vergelijkbaar (of hoger) effect hebben als een vanggewas dat voor 1 oktober is ingezaaid.</p> <p>Suikerbieten zijn nog in staat om stikstof op te nemen na oktober (zo'n 15 kg N per ha). Bij zetmeel- en consumptieaardappelen speelt dat voor een goede afharding van de knol het loof in een onrijp stadium (rond begin september) moet worden doodgespoten om voor 1 oktober te kunnen oogsten. Hierdoor wordt de herverdeling van N vanuit loof naar aardappel onderbroken en daalt de stikstofopname in de knol met circa 20-25 kg N per ha in vergelijking met een normaal afgerijpt gewas dat in oktober of begin november wordt geoogst. In die situatie is een vanggewas dus niet effectief. Voor een effectief vanggewas na aardappel moet de rassenkeuze worden afgestemd op een vroege oogst zodat het gewas tijdig op een natuurlijke wijze kan afrijpen en er geen onrijp loof met daarin veel N in de bodem terecht komt.</p> <p>Voor andere gewassen, zoals wintergroenten of bloembollen, is de het de vraag of er voldoende stikstofopname plaatsvindt in het najaar om het effect van het vanggewas te compenseren.</p>					
Vanggewassen – commissie van wijzen	5.2.2.3	5.2.2.3	Medio 2022	De inzaaidatum voor vanggewassen na mais blijft behouden, wel zal gewerkt gaan worden met een commissie van wijzen die jaarlijks kijkt of de 1 oktober haalbaar is, gelet op weersomstandigheden gedurende het groeiseizoen.	Motie TK en consultatie inbreng.

Beoordeling van het effect door de CDM

De groei van een vanggewas in het najaar is afhankelijk van de temperatuur en daglengte. Naarmate een vanggewas later wordt gezaaid, zal de stikstofopname lager zijn en is het effect op vermindering van nitraatuitspoeling lager. De voorgestelde verandering is vanuit landbouwkundig oogpunt en hoofdteelt geredeneerd plausibel, omdat de groei van een gewas door weersomstandigheden vertraagd kan zijn. Uitstel van de inzaaidatum van het vanggewas op basis van de oogstdatum van het hoofdgewas, zal er toe leiden dat een vanggewas niet elk jaar vóór 1 oktober wordt gezaaid. Ten opzichte van het concept 7e AP betekent dit dat de nitraatuitspoeling minder kan worden beperkt door een vanggewas. Het weer heeft een groot effect op de nitraatuitspoeling, en op de effectiviteit van een vanggewas om de uitspoeling te verminderen.

De CDM heeft eerder dit jaar over een vervroegde oogst van snijmais geadviseerd. Het oogsten van onrijpe snijmais kost voederwaarde en dus geld. Onrijpe mais in het rantsoen geeft risico op pensverzuring bij melkvee, leidt mogelijk tot een vermindering van de melkgift per koe, en verhoogt de methaanemissie per koe en per geproduceerde kg melk. De overgang tussen onrijpe en rijpe snijmais is geleidelijk; voornoemde effecten nemen toe naarmate de snijmais onrijper wordt geoogst. Verder moet worden benadrukt dat een vroegere oogst kan worden gestuurd via een gerichte rassenkeuze (telen van zeer vroege tot ultravroege rassen) waardoor negatieve effecten op de kwaliteit van het voer kunnen worden beperkt of voorkomen. Wel zal doorgaans de opbrengst van zeer vroege rassen wat lager zijn door de kortere groeidiur. De CDM heeft geadviseerd om een werkgroep van melkveehouders, Cumela, veevoedingsdeskundigen en teeltdeskundigen een strategieplan (draaiboek) op te laten stellen voor het vervoegen en indikken van de snijmaisooft in Nederland, opdat de voornoemde afwenteling wordt beperkt. Het beter laten slagen van onderzaai dient ook meegenomen te worden. De voorgestelde commissie van wijzen uit het gewijzigde 7^e AP is er niet op gericht om het vanggewas op tijd in te zaaien. De vraag is of er nog wel een stimulans is voor de sector om te streven naar het zaaien van een vanggewas vóór 1 oktober, als een commissie van wijzen jaarlijks nagaat of een uiterste zaaidatum van het nagewas op 1 oktober haalbaar is.

In het CDM-advies werd ook aangegeven dat de doorlooptijd van de snijmaisooft zo'n 4 à 6 weken is, afhankelijk van de weersomstandigheden. Om jaarlijks duidelijkheid te scheppen of de snijmais al dan niet vóór oktober geoogst moet zijn, zou de commissie van wijzen al eind augustus hierover moeten adviseren. Is er dan voldoende jaar-specifieke informatie beschikbaar om een advies op te stellen, of wordt het advies gebaseerd op voorgaande jaren?

Referentie

CDM (2021). CDM-advies 'Afwenteling van milieueffecten bij het tijdig oogsten van snijmais'

Vanggewassen – gedifferentieerde gebruiksnorm	5.2.2.3	5.2.2.3	1-1-2023	Voor niet-mais gewassen en niet winterteelten geldt dat inzaai van een vanggewas per 1 oktober gestimuleerd wordt. Bij latere inzaai, zal de gebruiksnorm voor het volgende jaar gekort worden (gedifferentieerde	Consultatie inbreng en inbreng sector. Dit stimuleert goede inzet van vanggewassen en compenseert risico's op uitspoeling bij teelten waarbij inzaai niet tijdig gelukt is. De genoemde korting is afgeleid van het effect van een vanggewas bij tijdige inzaai
---	---------	---------	----------	---	---

				gebruiksnorm). Bij inzaai na 1 november (of geen inzaai) geldt de maximale korting. Indien op 1 november geen vanggewas ingezaaid is, geldt de maximale korting. Het vanggewas dient tot minimaal 1 februari te blijven staan. Bij de vaststelling van de definitieve kortingen zal een advies van de CDM worden opgevraagd.	(maximale korting staat gelijk aan maximale opname vanggewas). Desondanks kan hierdoor wel meer uitspoelen in de winter en najaar – daarvoor wordt gecorrigeerd door de hieronder genoemde aanvullende maatregelen.
Beoordeling van het effect door de CDM					
Dit is een mogelijkheid om het effect van late of geen inzaai van vanggewassen te compenseren. Het uiteindelijke effect is afhankelijk van de hoogte van de korting op bemesting die plaats vindt en of het effect van deze korting vergelijkbaar is met het effect van een inzaai van een vanggewas. Dit moet nader worden onderzocht, maar het moet mogelijk zijn om deze verandering dusdanig in te vullen dat er geen negatief effect op de waterkwaliteit optreedt ten opzicht van het inzaaien van een vanggewas voor 1 oktober, conform het concept 7e AP.					
Vanggewassen – N-gebruiksnorm	5.2.2.3	5.2.2.3	1-1-2023	Stikstofgebruiksnorm voor groenbemesters voor niet-vlinderbloemige groenbemesters die voor 1/9 gezaaid zijn en geteeld worden na graan- en graszaad en koolzaad niet schrappen, maar wel updaten.	Motie TK en consultatie inbreng. Na deze teelten (CDM-advies) is beperkte bemesting nodig om een (niet-vlinderbloemige) groenbemester/vanggewas goed te laten groeien omdat er bijna geen nutriënten over zijn na de hoofdteelt. Kan meegenomen worden in update gebruiksnormen (5.4.2.2).
Beoordeling van het effect door de CDM					
De CDM heeft eerder geadviseerd over groenbemesters (zie referenties). CDM concludeerde hierin onder andere					
<ul style="list-style-type: none"> Als het doel van de teelt van een groenbemester/vanggewas enkel verlaging van de nitraatuitspoeling is, is er geen reden het vanggewas te bemesten. Bij andere doeleinden zoals extra aanvoer van organische stof of aaltjesbestrijding is voldoende groei nodig en kan een stikstofbemesting zinvol zijn. Dit hangt af van de hoeveelheid minerale N in de bodem die het voorgaande gewas nalaat en de mineralisatie van N uit diverse organische 					

bronnen in de periode dat het vanggewas N opneemt. Het laatste betreft mineralisatie van N uit de dierlijke mest die voor of in het voorjaar is toegediend, de mineralisatie van N uit de verse ondergewerkte gewasresten van het hoofdgewas en de mineralisatie van N uit de bodemorganische stof.

- Bemesting zal vooral nodig zijn na graangewassen, ook omdat de N-nalevering uit gewasresten van graan als gevolg van de hogere C/N-verhouding gemiddeld genomen laag is.

Het vervangen van de maatregel “geen gebruiksnorm voor een groenbemester” door de maatregel “beperkte bemesting” kan tot een hogere nitraatuitspoeling leiden voor gewassen die veel minerale stikstof na de oogst achter laten. Het risico op nitraatuitspoeling is lager voor gewassen die weinig minerale stikstof nalaten, zoals de gewassen die bij deze wijziging worden genoemd (graan, graszaad en koolzaad).

Referenties:

CDM (2017) CDM-advies ‘Groenbemers’

https://www.wur.nl/upload_mm/4/9/9/d03b24ad-cf93-4604-9dca-b1844c05d7f8_1705577_Oene%20Oenema.pdf

https://www.wur.nl/upload_mm/c/8/1/6b63d919-1690-4f07-981a-07b3b6a3e7f1_1705577_Oene%20Oenema%20bijlage%201.pdf

CDM (2017) CDM-advies ‘Aanvullende vragen Groenbemers’

https://www.wur.nl/upload_mm/4/c/f/1d09bf13-c3ae-4e53-a2df-3e969e8236b3_1733887%20Oene%20Oenema.pdf

https://www.wur.nl/upload_mm/7/4/e/16907737-af71-4d81-81d1-d6860c0d1c18_1733887%20Oene%20Oenema%20bijlage%201.pdf

Vanggewassen – 100% Aanvullend	5.2.2.3	5.2.2.3	1-1-2023	Inzaai van een vanggewas wordt per 2023 verplicht op 100% (i.p.v. 60%) van het areaal op zand en löss.	Om mogelijk verminderde milieuresultaten te ondervangen door wijzigingen in 5.2.2.3 en om de handhaafbaarheid te verbeteren. Hiermee wordt de impact vanaf 2023 maximaal en vervalt de aanlooperperiode. Hiermee wordt sneller het maximale effect van deze maatregel bereikt en wordt de impact op grondwater (en daarmee uiteindelijk ook oppervlaktewater) versnelt vergroot.
-----------------------------------	---------	---------	----------	--	--

Beoordeling van het effect door de CDM

<p>Als het vanggewas tijdig wordt ingezaaid bij gewassen die uitspoelingsgevoelig zijn (en dus veel minerale N achterlaten) en waarbij de N-opname in het oogstproduct vanaf 1 oktober beperkt tot gering is, dan heeft deze maatregel een groter effect op verbetering waterkwaliteit dan de maatregel uit het concept actieprogramma, omdat de maatregel dan op 100% in plaats van 60% wordt geïmplementeerd). Echter, als de inzaaidatum veel later wordt, omdat het hoofdgewas niet tijdig kan worden geoogst (en de commissie van wijzen hierover heeft geadviseerd), dan zal deze maatregel een relatief beperkt effect hebben. Er wordt dan een niet-effectief vanggewas op een grote areaal ingezaaid.</p>					
<p>Percentage rustgewas voor graasdierbedrijven</p>	<p>5.2.2.4</p>		<p>1-1-2023</p>	<p>In de nadere uitwerking van grondgebondenheid zal aan de hand van het aantal dieren of mestproductie dat een bedrijf heeft, bepaald worden over hoeveel grasland het bedrijf dient te beschikken, waarvan een aandeel permanent grasland op bedrijfsniveau. Er zal hiervoor een tijdspad worden gedefinieerd om in te groeien naar het einddoel per 2027, waarbij een aanzienlijk deel van de geproduceerde mest door een bedrijf dient te kunnen worden afgezet op grasland (waarvan een aandeel permanent) waarover het bedrijf beschikt. Dit zal gaan gelden voor melkveebedrijven en voor rundvleesveehouderij bedrijven met zoog- of weidekoeien. In het kader van de invoering van spoor 1 grondgebondenheid wordt komende maanden nader uitgewerkt hoe deze (permanent) graslandeis aan grondgebondenheid eruit komt te zien en welke verdere fasering hier precies bij hoort. Hiermee wordt deels invulling gegeven aan spoor 1 van het toekomstige mestbeleid en het uitgangspunt van 100%</p>	<p>Motie TK en consultatie inbreng.</p> <p>Dit zorgt voor een betere koppeling met de grondgebondenheid eisen zoals voorzien van het toekomstige mestbeleid (koppeling grondgebondenheid en grasland). Ook zorgt het voor vereenvoudiging van handhaving en uitvoerbaarheid en het lost het probleem voor stalgehouden runderen op (vleesstieren)</p>

				grondgebondenheid op melk- en rundveebedrijven.	
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Het effect op waterkwaliteit van deze maatregel is moeilijk te beoordelen. Hiervoor moet de maatregel nader worden beschreven.</p> <p>Als deze maatregel er toe leidt dat het areaal grasland groter wordt en het areaal bouwland (zowel rustgewassen als niet-rustgewassen) kleiner of als er relatief meer mest naar grasland gaat dan naar bouwland ten opzichte van het concept ontwerp actieplan, dan leidt deze maatregel waarschijnlijk tot minder nitraatuitspoeling omdat nitraatuitspoeling uit bouwland hoger is dan uit grasland.</p>					
Najaarsbemesting aanpassen Aanvullend	nvt	5.4.2.2	1-1-2023	De najaarsbemesting (bemesten na 1/8) wordt voor bouwland beperkt tot maximaal 60 kg N/ha uit dunne fractie dierlijke mest en drijfmest.	Inbreng sector als alternatief. Om mogelijk verminderde milieuresultaten te ondervangen door wijzigingen in 5.2.2.3. Ook draagt dit bij aan een verbetering van de grondwaterkwaliteit en de oppervlaktewaterkwaliteit. Hiermee wordt de mest gerichter ingezet en het “dumpen” van mest ten behoeve van een lege mestkelder voorkomen.
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Dit is een maatregel die ongewenst opvullen van gebruiksnormen (“leegrijden van de mestkelder”) kan beperken. Hierdoor is het risico op uit- en afspoeling van stikstof en fosfaat door najaarsbemesting kleiner dan uit het concept Actieprogramma. Om effectiviteit te vergroten zou deze maatregel alleen moeten worden toegepast op gewassen (incl. groenbemesters) die in het najaar nog stikstof en fosfaat kunnen opnemen.</p>					
Uitrijdseizoen verschuiven Aanvullend	nvt	5.4.3.3	1-1-2023	De start van het uitrijdseizoen van drijfmest en dunne fractie dierlijke mest wordt voor bouwland verlaat met een maand (toegestaan vanaf 15 maart i.p.v. 15 februari). Hierbij kunnen vroege teelten worden aangewezen waar deze verschuiving niet (volledig) zal gelden (CDM stelt lijst op).	Inbreng sector als alternatief. Om mogelijk verminderde milieuresultaten te ondervangen door wijzigingen in 5.2.2.3. Hierdoor wordt de mest op zo'n moment toegepast dat het ontkiemende gewas de vrij komende nutriënten uit de mest kan opnemen. Daarmee vermindert de uitspoeling. Dit vermindert ook het “dumpen” van mest ten behoeve van een

				Hiermee kan de aanmeldplicht voor maïsteelt vervallen, waardoor de administratieve last verminderd.	lege mestkelder. Ook draagt dit bij aan een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit in alle gebieden. Hiermee wordt gericht bemest.
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Er is geen bemestingstechnische reden om dierlijke mest tussen 15 februari en 15 maart toe te dienen. Het effect van de maatregel op uit- en afspoeling is sterk afhankelijk van de weeromstandigheden, maar gemiddeld genomen zal het later toedienen van dierlijke mest in het vroege voorjaar het risico op uit- en afspoeling naar het grond- en oppervlaktewater beperken. Het is echter de vraag of deze maatregel voldoende effect heeft op de nitraatuitspoeling naar het grondwater om aanpassing in de regels over vanggewassen (5.2.2.3) te compenseren. Nitraatuitspoeling treedt met name op bij de minerale stikstof die in het najaar nog in de bodem aanwezig is. Bij voorjaarsbemesting kan ook nitraatuitspoeling naar grondwater optreden, maar deze nitraat zal, afhankelijk van de bewortelingsdiepte, veelal nog in de wortelzone aanwezig blijven en kan door het gewas worden opgenomen.</p>					
Maatwerkeraanpak	nvt	5.2.3	Nntb	In afstemming tussen sector, LNV, I&W, RVO en NVWA wordt komende periode een maatwerkplan opgesteld, waarbij boeren kunnen kiezen om deel te nemen aan dit maatwerkplan als alternatief spoor voor de generieke maatregelen uit het 7 ^e AP (met name duurzame bouwplannen). Daarvoor wordt eerst vastgesteld (1) welke punten verder uitgewerkt moeten worden, (2) welk proces wordt doorlopen om daarin te voorzien, (3) aan welke criteria moet worden voldoen om de uitwerking te doen slagen (handhaafbaar, controleerbaar, uitvoerbaar en gelijk of beter effect waterkwaliteit) en (4) wanneer we een 'go / no go'-besluit nemen of het voorstel voldoende is	Uitkomst sector overleg & motie TK.

				uitgewerkt om het daadwerkelijk op te nemen in het beleid (en zo nodig in wet- en regelgeving).	
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Er is nog geen invulling gegeven aan Maatwerk aanpak, dus er kan geen beoordeling worden gegeven over het effect op waterkwaliteit. Een voordeel van maatwerk is dat een boer maatregelen kan nemen die het best bij zijn bedrijf passen. Maatwerk betekent echter niet dat het realiseren van de doelstellingen gemakkelijk wordt. Afhankelijk van hoe maatwerk aanpak wordt ingevuld, kunnen er grote verschillen ontstaan in maatregelen tussen bedrijven. Voor maatwerk zijn indicatoren nodig waarop gestuurd kan worden, zoals gegevens over bemesting, toepassing van specifieke maatregelen, een berekend stikstofoverschot en/of metingen van nitraat in grond- en oppervlaktewater of minerale stikstof in de bodem na de oogst. Deze indicatoren moeten wetenschappelijk onderbouwd worden en voldoende geborgd kunnen worden. Maatwerk biedt perspectieven voor het vereenvoudigen van het mestbeleid, maar kan er toe leiden dat het mestbeleid complexer en minder robuust wordt. Dit is afhankelijk hoe maatwerk wordt ingevuld. Een berekening van het stikstofoverschot op een bedrijf is eenvoudiger dan het meten van minerale N na de oogst op elk perceel op een bedrijf.</p>					
Gebiedsgericht bepalen welke aanvullende inrichtingsmaatregelen benodigd zijn voor doelbereik voor oppervlakte-waterkwaliteit	nvt		1-1-2024	In aansluiting op de gebiedsgerichte analyse uit de DAW en in afstemming met de Waterschappen wordt bekeken welke inrichtingsmaatregel voor stikstof en fosfor effectief en benodigd zijn om doelbereik voor de oppervlaktewaterkwaliteit te bereiken (bijvoorbeeld helofytenfilters, natte bufferstroken, ijzerdrains).	Op basis van aanvullende analyse voor de oppervlaktewaterkwaliteit. Dit zal gebiedsgericht bijdragen aan het behalen van de doelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit voor de landbouwopgave.
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Deze wijziging van de maatregel is nog niet ingevuld en kan daardoor niet worden beoordeeld. Het toepassen van maatregelen als helofytenfilters, natte bufferstroken en ijzerdrains boven op de maatregelen uit het 7^e Actieprogramma kunnen bijdragen aan verdere verbetering van de waterkwaliteit. Dit betekent ook dat op waterkwaliteitsdoelen gestuurd wordt in plaats van voorschriften. Voor deze aanvullende analyse zijn gerichte metingen nodig, en is gerichte monitoring nodig die thans meestal nog niet beschikbaar is. De doorlooptijd om dit alsnog te ontwikkelen bedraagt een aantal jaren.</p>					
Update N-gbn en N-werkingscoëfficiënt	5.4.2.2	5.4.2.3	1-1-2023	Meenemen gebruiksnorm groenbemesters en gebruiksnorm teelten	

				die vanuit voedselkwaliteit beperkt zijn in gebruik dierlijke mest.	
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Als er een stikstofgebruiksnorm wordt toegekend aan een groenbemesters dan neemt het risico op uitspoeling toe ten opzichte van de maatregel uit het ontwerp actieprogramma (geen gebruiksnorm).</p> <p>Een verbod (of beperking) van gebruik van dierlijke mest op teelten waar gebruik van mest uit oogpunt van voedselkwaliteit limiterend is, heeft alleen een positief effect indien dit op bedrijfsniveau leidt tot een lagere norm dierlijke mest. In het mestbeleid is de gebruiksnorm dierlijke mest voor bedrijven nu 170 kg N per ha, behalve op bedrijven met een derogatie (230 of 250 kg N per ha). Er wordt nu geen onderscheid gemaakt naar gewassen bij de gebruiksnorm dierlijke mest.</p>					
Teeltvrije zones – leidraad	5.4.3.1		1-1-2023	In de leidraad wordt ook specifiek als criterium opgenomen of een water nog een opgave heeft.	Motie TK, consultatie inbreng en verfijning maatregel.
Beoordeling van het effect door de CDM					
<p>Met “een opgave heeft” wordt waarschijnlijk bedoeld dat alleen teeltvrije zones worden ingericht als het water niet aan de waterkwaliteitsdoelstellingen voldoet. Indien aan de waterkwaliteitsdoelstellingen wordt voldaan, hoeft dan waarschijnlijk geen teeltvrije zone worden ingericht. Bij dit criterium moet worden meegewogen of de waterkwaliteit blijvend voldoet aan de doelstellingen als deze maatregel niet wordt toegepast, dus ook als bemesting, gewas of landgebruik wijzigt.</p>					
Teeltvrije zones - grasland	5.4.3.1		1-1-2023	<p>In de leidraad als criterium opnemen dat voor graslandpercelen waar kruidenrijk grasland wordt toegepast in de teeltvrije zone, een beperking geldt van maximaal 1 meter (behalve bij KRW-waterlichamen en ecologisch kwetsbare waterlopen).</p> <p>Op de teeltvrije zone is beweiding toegestaan.</p>	<p>Inbreng sector. Hiermee worden met name grondgebonden en extensievere boeren die nu deelnemen aan de ANIb pakketten ontzien. Dit kan daarmee het grasland areaal en de biodiversiteit stimuleren. Vanuit waterkwaliteit geldt wel dat een 1 meter teeltvrije zone minder effectief is dan een 2 meter teeltvrije zone. Indirect heeft het wel een positieve invloed, omdat kruidenrijke stroken alleen in standgehouden kunnen</p>

					<p>worden op extensief beweide en bemeste percelen.</p> <p>Omdat beweiding in de regel over het gehele perceel plaatsvindt, wordt toegestaan dat de teeltvrije zone voor beweiding wordt gebruikt.</p>
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Het effect van een 1 meter versus 2 meter teeltvrij zone op belasting van het oppervlaktewater met stikstof en fosfaat zal beperkt zijn. Het is te verwachten dat de stikstof- en fosfaatuitspoeling uit kruidenrijk grasland lager is dan uit grasland met gangbaar management, omdat kruidenrijk grasland op de extensievere bedrijven wordt geteeld.</p> <p>Het effect van deze maatregel zal naar verwachting beperkt zijn. Wel is het belangrijk om nader onderzoek te verrichten naar uitspoeling uit kruidenrijk grasland, omdat het niet is uit te sluiten dat het areaal kruidenrijk grasland zal toenemen.</p>					
Teeltvrije zones - grondgebondenheid	5.4.3.1	5.4.1.4	1-1-2023	De wet Verantwoorde en grondgebonden groei melkveehouderij wordt ingetrokken. Daarbij wordt de formulering in de fosfaatbank voor grondgebondenheid zodanig ingevuld dat teeltvrije zones niet meetellen. Voor de mestplaatsingsruimte wordt de teeltvrije zone wel afgetrokken van de beschikbare ruimte.	Dit voorkomt dat bedrijven die nu grondgebonden zijn in grote problemen komen door de correctie van teeltvrije zones bij de berekening van de mestplaatsingsruimte en grondgebondenheid. Bij het ingroeitraject voor spoor 1 wordt dit meegenomen.
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Deze maatregel betekent dat voor berekening van het aantal dieren binnen grondgebondenheid, het totaal areaal wordt meegeteld en dat voor berekening van mestplaatsingsruimte het areaal zonder teeltvrije zones wordt berekend. Dit laatste betekent dat dezelfde hoeveelheid mest per ha landbouwgrond (exclusief teeltvrije zone) kan worden toegediend dan in de situatie zonder teeltvrije zone. Het risico op uitspoeling in beide situaties is dus hetzelfde.</p> <p>Het aantal dieren gebaseerd op het areaal met teeltvrije zone is hoger dan op het areaal zonder teeltvrije zone. Dit betekent dat bij deze definitie van grondgebondenheid er meer dieren gehouden kan worden dan als de teeltvrije zone niet wordt meegerekend bij grondgebondenheid. Of dit leidt tot</p>					

<p>meer uitspoeling is afhankelijk van het aandeel teeltvrije zones op een bedrijf, de mestplaatsingsruimte en -overschot. Het risico op uitspoeling zou kunnen toenemen, maar het vraagt een nadere studie om dit uit te zoeken.</p> <p>Het effect van deze maatregel op de waterkwaliteit is sterk afhankelijk van het aandeel teeltvrije zones in het totaal areaal van een bedrijf. Naar verwachting is het effect op waterkwaliteit ten opzichte van het ontwerp AP beperkt.</p> <p>Dit is een maatregel die tot complexiteit en inconsequentie leidt in het mestbeleid: grondgebondenheid wordt gebaseerd op een ander areaal dan de mestplaatsingsruimte.</p>					
Verruiming uitrijddatum vaste storrijke mest	5.4.3.2	5.4.3.2	1-1-2023	<p>Verruiming met twee weken van 1 september naar 15 september wordt niet doorgevoerd i.v.m. vergroot risico op uitspoeling nutriënten (TCB-advies 'Uitstel uitrijdverbod vaste mest vanwege neerslag in regio Zuid-Limburg 2021').</p> <p>Daarnaast wordt de maatregel specifiek gericht op storrijke vaste mest, in aansluiting op het CDM-advies 'Effecten van mesttoediening op regenwormen als voedsel voor weidevogels', 17-09-2020.</p>	Wetenschappelijk inzicht en verfijning maatregel. Hiermee wordt de maatregel gefocust op storrijke vaste mest, de meest geschikte mestsoort voor verbetering van de bodem en weidevogels. Tevens wordt door de maatregel niet uit te breiden tot 15 september een vergroot risico op uitspoeling beperkt.
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Deze maatregel leidt tot een kleiner risico op uitspoeling van stikstof en fosfaat, maar het effect zal beperkt zijn omdat het verschil maar twee weken betreft en het risico op uitspoeling uit storrijke mest beperkt is (ten opzichte van drijfmest en kunstmest). Ook de hoeveelheid stro-rijke mest is relatief beperkt.</p>					
Kwetsbare drinkwaterwinningen	5.4.5			Overeenkomstig het besluit van het Landelijk Bestuurlijk Overleg wordt de huidige bestuursovereenkomst verlengd tot 1 januari 2023. Uiterlijk 1 juli 2022 wordt besloten over het al dan niet voortzetten van de bestuursovereenkomst.	Afspraak in Landelijk Bestuurlijk Overleg

Beoordeling van het effect door de CDM					
Duidelijke criteria ontbreken voor de beoordeling van het succes van de bestuursovereenkomst. Het registreren van het aantal geïnteresseerden en het aantal deelnemers aan gebiedsprocessen garandeert nog geen verlaging van de nitraatconcentratie.					
Pilot Doelgericht werken voor betere waterkwaliteit	5.2.2.1	Nvt	Nvt	Deze pilot kan vervallen. Dit gaat op in de maatwerkaanpak.	Uitkomst sector overleg
Beoordeling van het effect door de CDM					
Er wordt geen effect verwacht.					
Pilot BedrijfsEigen Stikstofnorm	5.5.2.2	5.5.2.1	7 ^e AP	Uitgebreide evaluatie in 2022.	
Beoordeling van het effect door de CDM					
Een evaluatie van een pilot heeft geen effect op de waterkwaliteit.					
Pilot Mineralenconcentraat	nvt	5.5.4.5	7 ^e AP	Uit 6 ^e AP overnemen	Vooruitlopend op de landenspecifieke oplossing waarover overeenstemming met de EC wordt gezocht, is het nodig deze pilot tot dat moment te verlengen.
Beoordeling van het effect door de CDM					
Het is belangrijk om inzicht te hebben in het risico van toepassing van mineralenconcentraten en de daarbij vrijkomende dikke fractie van gescheiden mest op de uitspoeling van nitraat en fosfaat naar grond- en oppervlaktewater. Grootschalig gebruik van mineralenconcentraten als kunstmestvervanger kan leiden tot verschuivingen in de mestmarkt in Nederland en daarmee tot effecten op uitspoeling. Eerder onderzoek naar mineralenconcentraten duidt op een beperkt risico op extra uitspoeling ten opzichte van kunstmest.					
<i>Referentie</i>					

<p>Velthof, G. L., Ehlert, P. A. I., Schroder, J. J., Curth-van Middelkoop, J. C., W. van Geel & G. holshof (2020). Application of Mineral Concentrates from Processed Manure. In E. Meers, G. Velthof, E. Michels, & R. Rietra (Eds.), Biorefinery of Inorganics: Recovering Mineral Nutrients from Biomass and Organic Waste (pp. 260) https://doi.org/10.1002/9781118921487.ch5-5</p>					
Kennisontwikkeling	5.6.2		7e AP	<p>Onderzoek aanvullend naar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het aspect van stikstofbenutting van onder andere suikerbieten, aardappelen en cichorei een prominentere plek geven in veredelingsprogramma's - stikstofefficiëntie van bemesting verhogen door inzet van precisielandbouw, zoals rijenbemesting bij suikerbieten & cichorei en bijbemesting bij aardappelen 	Aangedragen door ketenpartijen
<p>Beoordeling van het effect door de CDM</p> <p>Onderzoek naar stikstofbenutting en veredeling is het meest relevant voor aardappelen, omdat suikerbieten en cichorei in het algemeen al vrij efficiënt zijn. Bij de berekeningen die in het kader van mestbeleid worden uitgevoerd wordt uitgegaan van Goede Landbouw Praktijk, maar er wordt niet uitgegaan van technieken als rijenbemesting en bijmestsystemen. Eerdere onderzoek hebben laten zien dat hiermee de bemesting met 15-20% kan worden verlaagd zonder opbrengstderving. Echter, benadrukt moet worden dat op zand- en lössgronden de stikstofgebruiksnorm al 5-30% onder het N-bemestingsadvies ligt. In zo'n situatie zal het effect van N-efficiency verhogende maatregelen naar verwachting lager zijn.</p>					

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 1 februari 2022 15:38
Aan: ' 5.1.2.E 5.1.2.E ' ; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
Onderwerp: RE: 3/02 - D1 mtg with NL authorities - Nitrates

Dear 5.1.2.E

Thank you for your information.
 We will bring our presentation in pendrive with us.

Kind regards,
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E < 5.1.2.E ec.europa.eu>
Verzonden: dinsdag 1 februari 2022 14:51
Aan: 5.1.2.E @minbuza.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>;
 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; 5.1.2.E
 5.1.2.E @minienw.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Onderwerp: 3/02 - D1 mtg with NL authorities - Nitrates

Dear all,

Regarding the meeting on 3/02 (9h30-12h) in our premises (**avenue d'Auderghem 19, 1040 Brussels, room 08/411**) please bear in mind that currently wi-fi in our rooms doesn't work for external people.

So I would like to ask you to bring your presentation in pendrive and we could show it via Commission laptop.

Thank you for your understanding.

Kind regards,

5.1.2.E

5.1.2.E 5.1.2.E
 Assistant to the Head of Unit

European Commission
 Directorate-General for the Environment
 Unit D.1 – Land Use & Management

Avenue d'Auderghem 19
1040 Brussels, Belgium
+32 229 59998

5.1.2.E

ec.europa.eu

Van: 5.1.2.E minbuza.nl>
Verzonden: vrijdag 25 februari 2022 18:33
Aan: 5.1.2.E ec.europa.eu
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E
Onderwerp: Addendum to 7th Action Programme and request for derogation Nitrates Directive
Bijlagen: Cover note.doc; Addendum op het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn en verzoek om derogatie van de Nitraatrichtlijn.pdf; Addendum 7e AP ENVI.pdf

Dear 5.1.2.E

Please find attached a letter from 5.1.2.E Director General AGRO, to 5.1.2.E with a cover letter from 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E Agricultural Counsellor.

It would be appreciated if you could hand over the letter to 5.1.2.E and send us a confirmation of receipt.

Many thanks for your cooperation.

Kind regards,

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
 Permanent Representation of the Kingdom of the Netherlands to the European Union
 Kortenberglaan 4-10 | 1040 Brussels

.....
 T: (+32) 5.1.2.E

M: (+32) 5.1.2.E

@: 5.1.2.E @minbuza.nl

www: [NL Permrep to the EU](#)
 .....

Help save paper! Do you really need to print this email?

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Directeur-Generaal voor Milieu
T.a.v. ^{5.1.2.E}
Europese Commissie
1049 BRUSSEL
België

Datum 25 februari 2022
Betreft Addendum op het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn en verzoek om
derogatie van de Nitraatrichtlijn

Geachte ^{5.1.2.E}

De afgelopen maanden heeft Nederland gesprekken gevoerd met uw dienst over de inhoud van het 7^e actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn. Op 26 november 2021 is het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn vastgesteld en op 2 december 2022 is het actieprogramma aan u toegezonden. Bij de vaststelling van het 7^e actieprogramma is opgemerkt dat met de maatregelen die zijn opgenomen in het actieprogramma de doelen voor verbetering van de grondwaterkwaliteit onder landbouwbedrijven op termijn worden behaald in alle gebieden, behalve in het lössgebied (in het zuiden van Limburg). De doelen ten aanzien van de oppervlaktewaterkwaliteit van de Nitraatrichtlijn en de landbouwopgave van de Kaderrichtlijn Water (KRW) komen met het 7^e actieprogramma nog niet binnen bereik. Om ook deze doelen te halen, zijn aanvullend gebiedsgerichte maatregelen nodig betreffende de landbouw. Hiertoe heeft Nederland een addendum op het 7^e actieprogramma opgesteld, dat ik u met deze brief aanbied.

Verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit en de grondwaterkwaliteit is onderdeel van de integrale gebiedsgerichte aanpak voor het landelijke gebied, zoals gepresenteerd in het Coalitieakkoord 2021-2025. Hierin is een forse investering opgenomen in een duurzame landbouw en in een robuust natuurareaal. Het gaat om een investering van EUR 25 miljard tot 2035, gefinancierd vanuit de Rijksbegroting en aanvullend op de reeds beschikbare budgetten voor het landbouw-, natuur- en milieubeleid. Om de natuur in Nederland in goede staat te brengen kiest Nederland voor een brede aanpak die zich richt op de verscheidenheid aan gebieden. Die aanpak richt zich niet alleen op stikstof, maar ook op de (Europese) normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en natuur. Het bijgevoegde addendum op het 7^e actieprogramma geeft een doorvertaling van de ambities uit het Coalitieakkoord naar de maatregelen die het kabinet, in aanvulling op de maatregelen uit het 7^e actieprogramma, neemt om de doelen voor waterkwaliteit voor zover het de landbouw betreft te halen.

Over de inhoud van dit addendum is de afgelopen weken meermaals met uw dienst gesproken. De maatregelen uit het addendum leiden tot een verdere

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Behandeld door
5.1.2.E

T ^{5.1.2.E}
5.1.2.E @minInv.nl

Ons kenmerk
DGA-PAV / 22072814

Uw kenmerk

Bijlage(n)

verbetering van de waterkwaliteit betreffende de landbouw en Nederland voldoet hiermee aan zijn verplichtingen voor de landbouw vanuit de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water.

Ik verzoek ik u dan ook, namens de Nederlandse regering, om een nieuwe derogatie van de gebruiksnorm van 170 kg stikstof per hectare per jaar voor dierlijke mest als opgenomen in bijlage III, paragraaf 2 van de Nitraatrichtlijn voor Nederland met ingang van 1 januari 2022. Ik verzoek u vriendelijk om dit verzoek tot derogatie in behandeling te nemen en om de vereiste besluitvormingsprocedure voort te zetten. Daarbij herhaal ik het verzoek dat Nederland eerder aan u heeft gedaan om flexibiliteit te betrachten in de procedure ten einde zo spoedig mogelijk tot definitieve besluitvorming te komen.

5.1.2.E

Directeur-Generaal Agro

ADDENDUM OP HET 7^E ACTIEPROGRAMMA NITRAATRICHTLIJN

1. Aanleiding

Op 26 november 2021 is het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn (hierna: 7^e AP) vastgesteld.¹ Het 7^e AP richt zich met name op die gebieden en teelten waar de grootste problemen zijn voor de waterkwaliteit en richt zich daarmee op de hotspots (bouwland teelten op zand en löss). Bij de vaststelling van het 7^e AP is opgemerkt dat met de maatregelen die zijn opgenomen in het 7^e AP de doelen voor verbetering van de grondwaterkwaliteit onder landbouwbedrijven op termijn worden behaald in bijna alle gebieden, behalve het lössgebied². De doelen ten aanzien van de oppervlaktewaterkwaliteit van de Nitraatrichtlijn en de landbouwopgave van de Kaderrichtlijn Water (KRW) komen nog niet binnen bereik. Om ook deze doelen te halen, zijn aanvullend gebiedsgerichte maatregelen nodig betreffende de landbouw. Het 7^e AP en dit addendum hangen nauw samen met de 3^e stroomgebiedsbeheerplannen voor de KRW, die zich, naast de nutriënten uit de landbouw, richten op de andere bronnen van nutriënten zoals rioolwaterzuiveringsinstallaties, bewoond gebied en industrie. Het 7^e AP, waarin de maatregelen voor de landbouwopgave worden weergegeven, ondersteunt de stroomgebiedbeheerplannen. Voor verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit en de grondwaterkwaliteit wordt daarom nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de integrale gebiedsgerichte aanpak voor het Landelijke gebied vanuit het coalitieakkoord 2021-2025 ('Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'). Hierin is een forse investering opgenomen in een duurzame landbouw en in een robuust natuurareaal. Om de natuur in Nederland in goede staat te brengen kiest het kabinet voor een brede aanpak die zich richt op de verscheidenheid aan gebieden. Die aanpak richt zich niet alleen op stikstof, maar ook op de (Europese) normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en natuur. Dit addendum geeft een doorvertaling van de ambities uit het Coalitieakkoord naar de maatregelen die het kabinet, in aanvulling op de maatregelen uit het 7^e AP, neemt om de doelen voor waterkwaliteit voor zover het de landbouw betreft te halen (hoofdstuk 4).

Onderhavig addendum schetst hoe de problematiek integraal aangepakt wordt en welke stappen Nederland zet om de doelstellingen te halen. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van onontkoombare doelen in een gebiedsgerichte aanpak. Monitoring en handhaving zijn hierin cruciaal om de voortgang te bewaken en tijdig in te kunnen grijpen. De restopgave voor de landbouw die met het 7^e AP nog niet ondervangen wordt, wordt met de maatregelen in dit addendum opgepakt. Hiermee wordt naar verwachting voldaan aan de eisen van de KRW om uiterlijk per 2027 alle maatregelen te hebben ingezet die benodigd zijn om de nutriëntdoelen te gaan halen. Hiertoe worden de gebiedsgerichte maatregelen uit het Coalitieakkoord ingezet (H3 en 4 in dit addendum), aangevuld met aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en het lössgebied (H4).

2. Opgave

Het behalen van de doelen van de Nitraatrichtlijn en KRW vraagt om een brongerichte aanpak. Nationaal bezien ligt de grootste opgave bij de landbouw. Grote verschillen in bronbijdragen worden echter op regionaal niveau waargenomen. Hieronder worden de opgaven en mogelijke oplossingsrichtingen vanuit het perspectief van de landbouw weergegeven. De opgave voor de andere bronnen van nutriënten in oppervlaktewater, worden in de 3^e Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP) geadresseerd. In de 2^e stroomgebiedbeheerplannen 2015-2021 zijn de doelen voor onder meer nutriënten en biologische parameters, die deel uitmaken van de ecologie, per waterlichaam

---

¹ Kamerstuk 33 037, nr. 431.

² Zie bijlagen 3 en 6 bij het 7^e AP, Kamerstuk 33 037, nr. 431.

opgenomen.³ In de ontwerp-3^e stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 zijn de doelen voor nutriënten beperkt aangepast.⁴

Voor zowel de Nitraatrichtlijn als de Kaderrichtlijn Water ligt nog een opgave in Nederland. Uit de milieueffectrapportage⁵, het addendum op de milieueffectrapportage⁶ en het CDM advies⁷ over de aanpassingen ten opzichte van het ontwerp 7^e AP, blijkt dat met het 7^e AP doelbereik voor het grondwater in zicht komt, maar dat de oppervlaktewaterkwaliteitsdoelen voor de landbouwopgave nog niet gehaald worden. In tabel 1 wordt een inschatting gegeven van de huidige opgave voor waterkwaliteit in het bovenste grondwater en het oppervlaktewater⁸ (zie ook bijlage 1). De huidige opgave betreft de situatie in 2021, zonder in achtname van de voorgenomen maatregelen uit het 7^e AP en de SGBP. Voor het oppervlaktewater is hierbij gekeken naar zowel de meetpunten uit het KRW-meetnet als de punten uit het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater – daarmee ligt de focus bij de landbouwopgave, maar worden ook de opgave voor de andere bronnen van nutriënten meegenomen. Uit de tabel blijkt dat voor oppervlaktewater de opgave verdeeld is over de verschillende grondsoorten; er is niet een grondsoort die eruit springt qua opgave. Voor nitraat in het grondwater ligt de opgave met name op de zand- en lössgronden. Als naar nutriënten in grond- en oppervlaktewater wordt gekeken, is de waterkwaliteit alleen in het riviergebied volledig op orde. Ook in het noordelijk veengebied en het noordelijk zeekeleigebied is de waterkwaliteit behoorlijk goed op orde. In het lössgebied zijn op alle fronten stevige opgaven. Voor oppervlaktewaterkwaliteit speelt buitenlandse belasting hierbij een grote rol door de grensoverstekende beken. Ook in de Gelderse Vallei zijn nog opgaven voor grond- en oppervlaktewater, net als in Oostelijk Noord-Brabant en Noord Limburg en in het Westelijke zandgebied (bollenstreek).

Tabel 1. Inschatting van opgave anno 2021 per regio voor fosfor en stikstof voor het oppervlaktewater, en voor nitraat voor het grondwater. Het verwachte effect van de maatregelen uit het 7^e AP en de 3^e SGBP zijn niet meegenomen in deze tabel.

	Zand noord	Zand oost	Gelderse Vallei	Westelijk Noord-Brabant zand	Oostelijk Noord-Brabant en Limburg zand	Lössgebied	Noordelijk veengebied	Noordelijk zeekeleigebied	Westelijk zeekelei	Centraal zeekelei (Flevopolders)	Rivierengebied	Westelijk veengebied	Zuid-Westelijk zeekeleigebied	Westelijk zandgebied (bollenregio)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
P oppervlaktewater	oranje	oranje	rood	oranje	oranje	rood	oranje	oranje	rood	oranje	oranje	rood	oranje	rood
N oppervlaktewater	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	rood	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje
Nitraat grondwater	oranje	oranje	rood	oranje	rood	rood	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje

groen – geen opgave
 rood – grote opgave
 oranje – beperkte opgave

³ [Stroomgebiedbeheerplannen 2016-2021 - Helpdesk water](#)

⁴ [Ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 - Helpdesk water](#); [WKP Achtergronddocumenten SGBP 2022-2027 \(waterkwaliteitsportaal.nl\)](#); [WKP Factsheets 2020 December \(waterkwaliteitsportaal.nl\)](#)

⁵ Van Boekel, E., P. Groenendijk, J. Kros, L. Renaud, J.C. Voogd, G. Ros, Y. Fujita, G.J. Noij en W. van Dijk, 2021. Effecten van maatregelen in het zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Milieueffectrapportage op planniveau. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3108, 217 blz. 101 Ref.

⁶ Effecten van duurzame bouwplannen op nitraat in uitspoelingswater en de N en P-belasting van oppervlaktewater. Addendum bij: "Effecten van maatregelen in het Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Milieueffectrapportage op planniveau"

⁷ Kwalitatieve beoordeling wijzigingen voorstel beleidspakket 7de Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM), 25 november 2021.

⁸ Groenendijk, P. et al (2021) Aanvullende maatregelen op het pakket van het zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn met een gebiedsgerichte oriëntatie 11207723-000-BGS-0001.

3. Gebiedsgerichte aanpak

Op 1 juli 2021 is de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (Wsn) in werking getreden, waarmee de Wet Natuurbescherming is gewijzigd en straks de Omgevingswet zal worden gewijzigd. Hierin zijn belangrijke onderdelen van de structurele aanpak stikstof vastgelegd. Deze aanpak legt ook een belangrijke basis voor de systematiek die ook voor de integrale aanpak voor het landelijke gebied van het huidige kabinet opgezet wordt, gericht op de realisatie van de internationale verplichtingen ten aanzien van natuur, klimaat en waterkwaliteit.

De Wsn regelt onder meer drie wettelijk verplichtende omgevingswaarden (resultaatsverplichtingen) voor stikstofreductie: in 2025 moet minimaal 40% van het areaal van de stikstofgevoelige natuur in beschermde Natura 2000-gebieden een gezond stikstofniveau hebben; in 2030 minimaal de helft en in 2035 minimaal 74%. In het Coalitieakkoord is aangekondigd de doelstelling van de Wsn te versnellen om in 2030 op minimaal 74% van het areaal stikstofgevoelige natuur in beschermde Natura-2000 gebieden onder de kritische depositiewaarde te brengen, waarbij alle sectoren hun evenredige stikstofbijdrage leveren. Hiertoe zal het kabinet binnen afzienbare tijd een wijziging van de Wsn voor voorbereiden.

De wet geeft de opdracht tot het nemen van maatregelen om stikstofreductie te bereiken en de natuur te herstellen. Maatregelen zoals de provinciale aankoop veehouderijen nabij Natura 2000-gebieden hebben naast stikstofreductie ook effect op de doelstellingen van de KRW. Ook regelt de wet de tussentijdse monitoring en zo nodig bijsturing.

Het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Psn) is de plek waar belangrijke onderdelen van de stikstofaanpak samenkomen. Het Programma legt op grond van de Wsn de wijze vast waarop de structurele aanpak stikstof en natuur (gebiedsgericht) wordt uitgevoerd en bevat uitvoeringsplichten en procesafspraken voor de verschillende bestuursorganen. Naast de bron- en natuurmaatregelen wordt in het Psn vastgelegd op welke wijze de rapportagecyclus en monitoringsopgave ingevuld moet worden. Ook wordt in het programma de uitvoeringsplicht vastgelegd tot het realiseren van de natuurdoelanalyses. In het Psn zal worden opgenomen op welke wijze de nationale, bindende omgevingswaarden zal worden vertaald naar regionaal niveau. In het Psn is tevens een bijsturingsladder opgenomen die het effect van maatregelen kan verhogen of versnellen indien deze tegenvallen; en een sociaaleconomische effectenbeoordeling van maatregelen.

Uit de Wsn volgt de verplichting om uiterlijk in juli 2023 de conceptgebiedsplannen te publiceren waarin per gebied wordt omschreven welke maatregelen worden genomen om de stikstofdoelstellingen van de Wet te realiseren. In voorbereiding hierop worden op dit moment natuurdoelanalyses gemaakt waarin per gebied de staat van de natuur wordt omschreven en in kaart wordt gebracht wat de eventuele resterende opgave is om daarmee richting te geven aan aanvullende maatregelen. Een eerste quick-scan van de natuurdoelanalyses zal in maart 2022 afgerond worden. De afgeronde natuurdoelanalyses zijn voorzien voor eind 2022 uiterlijk medio 2023.

Het Psn is voorzien om medio mei 2022 te worden gepubliceerd ten behoeve van een inspraakprocedure. Uiteindelijke vaststelling en publicatie van het programma staat voorgenomen voor de tweede helft van 2022, waarna het programma bindend zal zijn.

In aanvulling op de structurele aanpak stikstof, die nu in uitvoering is, kiest het kabinet voor verregaande extra stappen met een onontkoombare, gebiedsgerichte, integrale aanpak. Deze aanpak ziet op de realisatie van de drie internationale opgaven ten aanzien van natuur (stikstof), klimaat en water. Deze aanpak krijgt vorm onder het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het doel van het NPLG is om, via een gebiedsgerichte benadering, te voldoen aan de internationale verplichtingen van de Vogel- en Habitat Richtlijn (VHR), de KRW en de verplichtingen voor landbouw en landgebruik vanuit Fit for 55. De aanpak zal daarmee ook leiden tot doelbereik aan de verplichtingen die volgen uit de Nitraatrichtlijn en de KRW voor wat betreft de landbouwopgave.

Zoals eerder aangegeven komt met het 7^e AP het doelbereik voor het grondwater in zicht, maar nog niet voor de oppervlaktewaterkwaliteitsdoelen. Deze opgave kan het beste worden aangepakt met gebiedsgerichte maatregelen die specifiek passend zijn voor de lokale omstandigheden op gebiedsniveau of zelfs bedrijfs- of perceelsniveau. Daarbij zijn soms stevige maatregelen nodig en maatregelen die zich richten op ruimtelijke inrichting en veranderingen in het watersysteem, zoals inrichting van brede beekdalen. Het NPLG zorgt voor deze gebiedsgerichte aanpak en draagt bij aan de financiering en mogelijkheden om de opgave op te pakken. De maatregelen in het kader van de Stikstofaanpak bieden de kans om de doelen voor de Nitraatrichtlijn en de KRW te gaan halen, ook doordat hiermee ingrijpende maatregelen genomen kunnen worden om de landbouw te extensiveren in aantallen dieren en toepassen van uitspoelingsgevoelige teelten, en hiermee de input van stikstof (en fosfor) in het milieu te reduceren.

Onder de aanpak zal per gebied inzichtelijk gemaakt worden welke maatregelen nodig zijn om te voldoen aan deze internationale verplichtingen. Op dit moment wordt geïnventariseerd of het al mogelijk is om in 2023 te komen tot integrale gebiedsplannen. Het kabinet kiest ervoor deze opgaven in samenhang te bezien met het oog op doelmatigheid, maar ook met het oog op het bieden van duidelijkheid en zekerheid aan betrokken partijen en het zeker stellen dat het doelbereik van de opgaves wordt gehaald. Het kabinet kiest voor een onontkoombare aanpak, waarbij geldt dat de invulling grotendeels gebiedsgericht plaatsvindt onder stevige nationale regie opdat zeker wordt gesteld dat de doelstellingen gerealiseerd worden. De kenmerken van een gebied, in het bijzonder ten aanzien van bodem en water, zijn belangrijke factoren bij het vastleggen van de benodigde maatregelen in de gebiedsplannen. Ten behoeve van de aanpak heeft het kabinet 25 miljard euro gereserveerd. Om perspectief te bieden aan de landbouw wordt de ingezette transitie naar kringlooplandbouw verder gestimuleerd.

Met het NPLG worden een viertal doelen integraal geadresseerd en opgepakt, te weten: stikstof, natuur, waterkwaliteit en klimaat:

- Stikstof: Aanpassing (Wet natuurbescherming⁹ en) van de Omgevingswet waarbij de omgevingswaarden voor stikstof wordt versneld. Dit houdt in dat per 2030 74% van stikstofgevoelige Natura2000-gebieden onder de KDW gebracht moet zijn in plaats van de eerder gestelde 2035.
- Klimaat: 5 Mton CO₂-reductie in 2030, te realiseren vanuit de landbouw / landgebruik.
- Water: In 2027 moeten alle maatregelen uitgevoerd zijn om aan de doelen van de KRW te gaan voldoen. In het NPLG wordt de landbouwopgave van de KRW geadresseerd.
- Natuur: Uitbreiden natuurareaal en versterken huidige natuur

Uitvoering van de bijdrage in de transitie landelijk gebied:

- Een Nationaal Programma Landelijk Gebied
- Transitiefonds €25 miljard tot 2035 (zie ook hoofdstuk 5).
- Vanuit de Nitraatrichtlijn en KRW zijn de doelen al gesteld.
- De oprichting van een regie-autoriteit, conform het regeerakkoord ten behoeve van de realisatie van de aanpak.
- Het maken van bestuurlijke afspraken met provincies over hun rol als gebiedsautoriteit.
- Opkoop van boerderijen en grond.
- Extensivering, omschakeling, legalisering en verplaatsing van agrarische bedrijven als mede innovatie.

De komende tijd werkt het kabinet, met betrokken partners uit hoe de verschillende afzonderlijke programma's zich verhouden tot het NPLG, om zo te komen tot één integrale (gebiedsgerichte) aanpak. Voor de Nitraatrichtlijn zijn de doelen landelijk vastgesteld. Voor de KRW zijn per waterlichaam doelen vastgesteld door de provincie op advies van de waterschappen. De opgave is bekend vanuit de Nationale Analyse Waterkwaliteit¹⁰ en de Ex-ante analyse van de Stroomgebiedsbeheerplannen¹¹.

⁹ Afhankelijk van datum inwerkingtreding Omgevingswet

¹⁰ Nationale Analyse Waterkwaliteit. PBL, 2020. <https://www.pbl.nl/publicaties/nationale-analyse-waterkwaliteit-0>

¹¹ Knobben, Verhagen, Schoffelen, Rost, 2021. Ex-ante analyse Waterkwaliteit. Royal HaskoningDHV, BH7109WMRO2109281159

Op basis van de huidige monitoringssystematiek die ten grondslag ligt aan de geleverde EU rapportages en, aanvullende ecologische analyses, worden op gebiedsniveau de opgaven voor natuur (incl. stikstofreductie), waterkwaliteit, klimaat, bodem en biodiversiteit in beeld gebracht.

Voor natuur brengen ecologische analyses (de natuurdoelanalyses) de natuuropgave per N2000 gebied in kaart, binnen de kaders van de instandhoudingsdoelen van de VHR en de condities om die doelen te halen, om te bepalen wat nodig is om de gebiedsspecifieke doelen op het gebied van natuurbehoud en -herstel te realiseren. Met behulp van deze ecologische analyse worden regionale specifieke stikstof- en natuurdoelen en maatregelen vastgesteld en conform de wet in 2023 per provincie vastgelegd in de gebiedsplannen. Hierbij wordt het tijdsplan uit de Wsn aangehouden. Een Ecologische Autoriteit zal zorgdragen voor de wetenschappelijke basis van deze analyses om zo ook de juridische basis van deze analyses voor de Natura2000-gebieden te versterken. De voorbereidingen voor deze aanstelling, die voorzien is voor medio 2022, zijn momenteel in volle gang.

Binnen het NPLG wordt bekeken hoe de overige doelen en maatregelen van de overige doelstellingen van de integrale aanpak meegenomen zullen worden. Hierbij zal het NPLG in navolging van het gebiedsspecifieke bodem- en watersysteem de voorwaarden en ontwikkelperspectieven voor toekomstige landbouwpraktijken inzichtelijk maken.

In de aanpak worden de nationale verplichtingen regionaal doorvertaald en maatregelen worden opgenomen in de gebiedsplannen. Onontkoombaarheid omvat ook een duidelijk escalatiemechanisme, dat het gebruik van meer dwingende instrumenten niet categorisch uitsluit. De Omgevingswet biedt de nodige instrumenten om de onvermijdelijkheid ook bij niet-naleving te garanderen en zal dienovereenkomstig worden ingezet. Als een (regionale) of lokale doelstelling in de vorm van een omgevingswaarde op grond van de Omgevingswet dreigt niet te worden gehaald, geldt op grond van de Omgevingswet in ieder geval een programmaplicht. In dat geval moeten maatregelen worden genomen om alsnog tijdig aan de omgevingswaarde te voldoen. De Rijksoverheid kan met betrekking tot dat programma nadere regels stellen. Bestuursorganen hebben de plicht om doelen te realiseren en door hen afgesproken maatregelen uit te voeren.

Algemene bestuursinstrumenten zijn onder meer de inzet van financiële instrumenten, bestuurlijke afspraken en beleidsregels voor de invulling van bestaande bevoegdheden, bijvoorbeeld op het gebied van vergunningen en registratiebevoegdheid. Lokale overheden hebben bijzondere bevoegdheden, zoals toelating bestemmingen in het kader van de ruimtelijke ordening en

voorkeursrecht. Provincies, gemeenten en waterschappen hebben elk sturingsmogelijkheden via de algemene instrumenten van de Omgevingswet, waaronder de omgevingsvisies, programma's gekoppeld aan regionale of lokale omgevingswaarden en decentrale regelgeving (normering, taakverdeling). Regels kunnen worden onderscheiden per zone/gebied. Provincies kunnen via instructieregels ook eisen stellen aan omgevingsplannen voor gemeenten. Alle instrumenten en bevoegdheden die nu in de Wet Natuurbescherming zijn opgenomen, vallen straks onder de regels van de Omgevingswet.

De Omgevingswet bevat het instrumentarium voor de fysieke leefomgeving waaronder natuurverbetering en regels over vergunningverlening voor economische activiteiten. Het Rijk kan bij amvb regels stellen voor burgers en bedrijven en instructieregels aan provincies en gemeentes voor grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. De omgevingswaarden voor het bereiken van een goede toestand van de grond- en oppervlaktelichamen komen voort uit de huidige Waterwet en de Wet milieubeheer en zijn een invulling van de eisen van de KRW.

4. Voorgenomen maatregelen waterkwaliteit

4.1 Inleiding

De maatregelen voor de waterkwaliteit vallen uiteen in een drietal verschillende onderdelen. Bij de integrale, gebiedsgerichte aanpak wordt per gebied bekeken welke maatregelen nodig zijn om de integrale doelen te halen, waaronder de doelen voor de waterkwaliteit. In bijlage 3 staat het overzicht en tijdsplan van de te nemen maatregelen uit het 7^e AP en bijbehorende addendum. In bijlage 3 zijn de maatregelen die vanuit de SGBP worden genomen niet opgenomen. In de integrale, gebiedsgerichte aanpak is extensivering van bedrijven en omschakeling naar duurzamere landbouwsystemen een expliciet onderdeel. De nadruk ligt op minder vee en minder mestdruk en, vanuit waterkwaliteit gezien, minder uitspoelingsgevoelige teelten. De opkoop en afwaardering van gronden zal zich dan ook niet alleen richten op veeteelt, maar ook op akkerbouw- en tuinbouwbedrijven op uitspoelingsgevoelige gronden. Daarbij wordt rekening gehouden met natuurlijk verloop in de sector.

Er zullen gebieden zijn waar de opgave tot emissiereductie en natuurherstel dermate groot is dat met vrijwilligheid de doelen niet tijdig gehaald kunnen worden. Om doelen tijdig te kunnen halen is gedwongen opkoop een mogelijkheid, nadat andere mogelijkheden ontoereikend zijn gebleken.

4.2 Extensivering van de landbouw

4.2.1 Opkoop van bedrijven en afwaardering van gronden

In de uitvoering van het NPLG kan opkoop en beëindiging van veehouderijbedrijven een deel van uitmaken. Bij de opkoop en beëindiging van veehouderijbedrijven worden de productierechten (fosfaat-, varkens- en pluimveerechten) ingenomen en doorgehaald. Hierdoor zal de omvang van de veestapel en daarmee ook de productie van dierlijke mest afnemen. Doorrekeningen van de kennisinstellingen geven aan dat de afname van de veestapel naar verwachting tussen de 20% en 30% zou moeten liggen, te verdelen over runderen, varkens en pluimvee in de periode tot 2030.¹² De doelstellingen van de integrale aanpak zullen waarschijnlijk leiden tot een hoger reductiepercentage. Deze afname zal een grote verlichting geven op de mestmarkt, waarmee ook de fraudedruk kan verminderen, met name als dit wordt gericht op de gebieden met de grootste veedichtheid (Noord-Brabant, het noorden van Limburg en Gelderse Vallei).

Het innemen en doorhalen van productierechten betekent dat er ruimte zal ontstaan onder de sectorale productieplafonds voor fosfaat en stikstof die zijn opgenomen in de Meststoffenwet. Om te borgen dat deze ruimte niet opnieuw zal kunnen worden ingevuld, zullen deze productieplafonds naar beneden worden bijgesteld, volgend op de resultaten van de opkoop als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. Hiertoe wordt een wijziging van de Meststoffenwet in gang gezet, dat aansluit op het tempo van het tot effect komen van de ontwikkelingen in het gebiedsproces.

De waterkwaliteit onder landbouwbedrijven is in sterke mate afhankelijk van de gewassen die geteeld worden. In de integrale gebiedsgerichte aanpak wordt dan ook niet alleen gekeken naar de

¹² Planbureau voor de Leefomgeving, Quickscan van twee beleidspakketten voor de structurele aanpak stikstof. Bijlage bij Kamerstuk 35 334, nr. 170.

mestproductie en de emissies die daarbij vrijkomen, maar uitdrukkelijk ook naar de mestaanwending in de plantaardige teelten en de uitspoelingsgevoeligheid van de teelten zelf. Opkoop of beëindiging van landbouwbedrijven of afwaardering van gronden kan naast veehouderijen ook gericht zijn op akkerbouwbedrijven, indien uit de gebiedsanalyse blijkt dat het omzetten van akkerbouwmatige of tuinbouwmatige teelten naar niet-uitspoelingsgevoelige teelten (vaak financieel minder aantrekkelijk) benodigd is om de waterkwaliteitsdoelen te halen, bijvoorbeeld in beekdalen of in gebieden waar de opgave voor waterkwaliteit niet op andere wijze aangepakt kan worden (zie hierna). Tevens kan opkoop op een plek via grondruil op een andere plek leiden tot een aanpassing van teelten ten behoeve van de waterkwaliteit en een betere koppeling tussen grondsoort en teelten.

Op uitspoelingsgevoelige gronden komen de vrijvallende gronden exclusief beschikbaar voor gebruik met lage emissies zoals natuur, natuurinclusieve landbouw met beperkt uitspoelingsrisico van nutriënten of extensieve niet-uitspoelingsgevoelige teelten. Borging vindt plaats als de gronden in een op te richten Grondbank terecht komen of bij andere overheidspartijen en deze verpacht worden onder strikte voorwaarden, via verkoop met kettingbeding of via aanvullende voorwaarden in bestemmingsplannen. Door in de gebieden met uitspoelingsgevoelige gronden de vrijvallende gronden om te zetten tot natuur, extensieve niet-uitspoelingsgevoelige teelten of natuurinclusief grasland, zal de grondwater- en oppervlaktewaterkwaliteit verbeteren.

4.2.3 Grondgebondenheid

Verder zal de melkveehouderij binnen 10 jaar volledig grondgebonden zijn. Dit sluit aan bij het 7^e AP, het Coalitieakkoord en het voorziene toekomstige mestbeleid. Het kabinet brengt een wijziging van de Meststoffenwet in procedure waarmee wordt vastgelegd dat de melkveehouderij binnen 10 jaar volledig grondgebonden moet zijn. Daarbij hoort ook een aanzienlijk areaal (deels permanent) grasland.

De komende maanden zal deze koppeling tussen grondgebondenheid en het aandeel (permanent) grasland dat een melkvee- of rundvleesveebedrijf (zoog- en weidekoeien) dient te hebben, nader uitgewerkt worden. Dit zal resulteren in extensivering van de bedrijven en bijbehorende afname van de te plaatsen mest en daarmee naar verwachting een positief effect op de waterkwaliteit in de betreffende gebieden tot gevolg hebben.

4.3 Brede beekdalen

Zoals aangegeven in hoofdstuk 3 worden op gebiedsniveau de doelen vastgelegd en wordt vervolgens als onderdeel van de integrale, gebiedsgerichte aanpak bekeken welke maatregelen op welke plek het meest effectief zijn om de doelen te halen. Dit zal dus op gebiedsniveau worden ingevuld. Als input hiervoor heeft het kabinet onderzoek laten doen naar de maatregelen die kunnen leiden tot doelbereik van de KRW. Uit de analyse van Wageningen Universiteit en Research (hierna: WUR) ten behoeve van bepaling van de kansen van de stikstofaanpak voor het doelbereik van de KRW voor nutriënten¹³, komt naar voren dat een belangrijke maatregel, in aanvulling op het 7^e AP, het inrichten van 100-250 meter brede bufferstroken is in beekdalen in de zandgebieden van Centraal Nederland, Oost Nederland en Zuid Nederland. De realisatie hiervan wordt onderdeel van de integrale gebiedsgerichte aanpak, zoals opgenomen in het Coalitieakkoord, waarin een breed palet aan instrumenten beschikbaar is. Als onderdeel van deze integrale, gebiedsgerichte aanpak zal worden bepaald welke breedte in de range 100-250 meter noodzakelijk is voor doelbereik van de KRW per gebied, waarbij ook de opgaven voor droogte en wateroverlast worden betrokken. Direct aansluitend wordt overgegaan tot implementatie van deze instrumenten waarbij boeren overgaan op natuurinclusief grasland beheer met uitmijnregime in deze zone of dat grond wordt opgekocht en verpacht dan wel verkocht aan beherende partijen ten behoeve van bijvoorbeeld natuurgrond of natuurinclusief grasland met uitmijnregime. Hiermee draagt deze aanpak ook bij aan de grondwaterkwaliteit, en daarmee indirect aan de oppervlaktewaterkwaliteit. Vanuit de KRW dienen in 2027 de maatregelen genomen te zijn om de doelen op termijn te gaan halen. Ter borging van de voornoemde veranderingen van grondgebruik in beekdalen als onderdeel van de gebiedsaanpak, beziet het kabinet de mogelijkheid om per 2027 een bestemmingsplanwijziging in

¹³ Groenendijk, 2021. Memo. Kansen van de stikstofaanpak voor het doelbereik van de KRW voor nutriënten. In de memo is aangegeven op welke wijze is omgegaan met beken en beekdalen omdat deze geen officiële ruimtelijke begrenzing kennen (hoofdstuk 4).

te doen gaan waarmee de verplichting tot bijvoorbeeld natuurgrond of natuur inclusief grasland met extensieve begrazing wordt vastgelegd. Uitgangspunt is dat de bijbehorende afwaardering van de grond voor de landbouw wordt gecompenseerd.

4.4 Additionele maatregelen ten behoeve van de oppervlaktewaterkwaliteit

De bovenstaande extensivering van de landbouwsector en omzetting van vrijvallende gronden naar emissiearm gebruik zoals natuur, natuurinclusieve landbouw met beperkt uitspoelingsrisico van nutriënten of extensieve niet-uitspoelingsgevoelige teelten zal een stevige verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit opleveren. Echter zijn deze niet voldoende om de doelen voor waterkwaliteit overal tijdig te gaan halen. WUR heeft in samenwerking met Deltares, TNO en Universiteit Utrecht in beeld gebracht welke aanvullende maatregelen effectief zijn om op gebiedsniveau de resterende opgave voor verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit waar het de landbouw betreft, te realiseren.¹⁴ Hierbij wordt een onderscheid gemaakt per grondsoort. De hieronder benoemde maatregelen zullen worden opgenomen in de integrale gebiedsgerichte aanpak.

Zandgronden

Afhankelijk van het gebied kunnen tevens specifieke maatregelen nodig zijn voor de oppervlaktewaterkwaliteit in aanvulling op de hierboven genoemde maatregelen. Dit is per gebied verschillend. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen zoals afvang van fosfaat, uitmijnen van fosfaat (opbrengen N en K en teelt P-uitmijnend gewas), verschalen van de bodem (alleen afvoeren gewas), teeltverboden, multifunctionele bufferstroken, zuiveren van drainagewater (ijzerzand of houtsnippers), zuiveren van oppervlaktewater (zuiveringsmoerassen) en verminderen van oppervlakkige afstroming. Welke maatregelen waar dienen te worden genomen, worden opgepakt in het gebiedsplan dat naar aanleiding van NPLG wordt opgesteld. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de Gebiedsdocumenten Agrarische Wateropgave uit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer waarbij per waterschap een analyse is gemaakt van de opgave en mogelijke maatregelen. Omdat de doelen onontkoombaar zijn, is het nemen van maatregelen niet vrijblijvend. Waar nodig kan een provincie (of in tweede instantie het Rijk) maatregelen verplichtend opleggen in een gebied. De verplichting van omzetting naar natuurgrond of natuurinclusief grasland met extensieve begrazing op uitspoelingsgevoelige gronden wordt vastgelegd. Uitgangspunt is dat de bijbehorende afwaardering van de grond voor de landbouw wordt gecompenseerd.

Klei- en veengronden

Ook in de kleigebieden en veengebieden is de oppervlaktewaterkwaliteit nog niet overal zoals benodigd vanuit de KRW (zie ook de bijlage). Afhankelijk van het gebied zijn specifieke maatregelen nodig voor de oppervlaktewaterkwaliteit. Dit is per gebied verschillend. Hierbij moet gedacht worden aan maatregelen zoals afvang van fosfaat, uitmijnen van fosfaat (opbrengen N en K en teelt P-uitmijnend gewas), verschalen van de bodem (alleen afvoeren gewas), multifunctionele bufferstroken, zuiveren van drainagewater (ijzerzand of houtsnippers), zuiveren van oppervlaktewater (zuiveringsmoerassen) en verminderen van oppervlakkige afstroming. Deze maatregelen zijn aanvullend op de maatregelen opgenomen in het Coalitieakkoord, en zullen worden meegenomen in de integrale gebiedsgerichte aanpak.

Aanvullend zet het kabinet, mede in het licht van de klimaataanpak, in op maatregelen zoals het verhogen van het waterpeil (vernatten) in veenweidegebieden. Naast de klimaatwinst die hiermee gemoeid is, leidt dit ook tot een extensivering in de veenweidegebieden en daarmee minder bemesting van de veenweidegebieden. Dit draagt bij aan minder belasting van het oppervlaktewater. Door vernatting zal er minder stikstof in het oppervlaktewater komen uit actuele bemesting waardoor de waterkwaliteit kan verbeteren. Voor fosfor kan er in eerste instantie meer vrijkomen uit de historische voorraad in de bodem, op langere termijn wordt wel een positief effect verwacht voor fosfor. Voor stikstof wordt direct een positief effect voorzien.

¹⁴ Groenendijk, P. et al (2021) Aanvullende maatregelen op het pakket van het zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn met een gebiedsgerichte oriëntatie 11207723-000-BGS-0001.

Lössgronden

Uit de MER van het 7^e AP komt naar voren dat in het lössgebied de doelen voor de grondwaterkwaliteit (nitraat) nog niet gehaald worden (zie hieronder). Ook de doelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit zijn nog niet in zicht. Dit laatste wordt hier voor een groot deel ook veroorzaakt door buitenlandse belasting van beken. Door samenwerking met Duitsland en Vlaanderen wordt gewerkt aan vermindering van de buitenlandse belasting, dit maakt deel uit van de 3^e Stroomgebiedbeheerplannen. De hiervoor benoemde geïntegreerde, gebiedsgerichte aanpak gaat ook in het lössgebied bijdragen aan een verbetering. Ook de uitkoop en afwaardering van akkerbouw- en tuinbouwareaal zal een positief effect hebben. De aanpak voor veenweidegebieden zal het lössgebied niet beïnvloeden. De aanpak voor de brede beekdalen zal in het lössgebied op andere wijze worden vormgegeven in samenhang met de Hoogwater-aanpak. In een gebiedsgerichte aanpak zal specifiek voor het lössgebied gekeken moeten worden welke maatregelen benodigd zijn om ook hier de doelen te gaan halen aanvullend op de hierboven beschreven extensivering van de landbouwsector. Hierbij kan gedacht worden aan sediment opvangbassins, reductie van teelt van uitspoelingsgevoelige gewassen, maatregelen op oppervlakkige afstroming te beperken, afwisseling diepwisselende en ondiepwisselende gewassen stimuleren, meer advies en bewustwordingstools uitrollen.

4.5 Additionele maatregelen ten behoeve van de grondwaterkwaliteit in het lössgebied

Uit de MER van het 7^e AP komt naar voren dat in het lössgebied de doelen voor de grondwaterkwaliteit (nitraat) nog niet gehaald worden. Hierbij speelt wel de samenwerking over de grens. Hierdoor kan druk in de aanliggende gebieden ook invloed hebben in de landbouwsector in Nederland. In een gebiedsgerichte aanpak zal specifiek voor het lössgebied gekeken moeten worden welke maatregelen benodigd zijn om ook hier de doelen te gaan halen. Daarbij kan het weren of reduceren van specifieke teelten noodzakelijk blijken. Een van de maatregelen zal zijn om zowel voor de zand- als lössgronden de periode van toepassen van plantaardig digestaat gelijk te maken aan de periode voor digestaat van dierlijke oorsprong. Hiermee wordt voorkomen dat plantaardig digestaat op een moment in het jaar wordt toegepast dat deze niet wordt opgenomen door het gewas en een vergroot risico op uitspoeling ontstaat.

4.6 Natura 2000 gebieden

In aanvulling op de bovengenoemde maatregelen kan specifiek voor bepaalde Natura2000 gebieden aanvullende maatregelen benodigd zijn om de natuurdoelen te kunnen behalen. Dit zal uit de Ecologische analyses moeten blijken per gebied.

4.7 Maatwerk aanpak waterkwaliteit

Als onderdeel van het 7^e AP wordt in samenwerking tussen overheden, sector en ketenpartijen, uitgewerkt hoe tot een handhaafbare, uitvoerbare en betaalbare aanpak gekomen kan worden waarbij boeren individueel of in groepen zelf maatregelen nemen die tot een minimaal gelijkwaardige waterkwaliteitsverbetering komen als de maatregelen uit het 7^e AP en/of het al bestaande mestbeleid welke door het Rijk zijn of worden vastgesteld (maatwerk aanpak, zie 7^e AP paragraaf 5.2.3). De komende maanden wordt gewerkt aan een traject om te verkennen of er gekomen kan worden tot een passende maatwerk aanpak die voldoet aan de gestelde voorwaarden. Dit traject wordt onverkort voortgezet en de planning is erop gericht om in de zomer van 2022 een besluit te nemen over daadwerkelijke invoering van de maatwerk aanpak ('go / no go'). De uitwerking van de maatwerk aanpak is gericht op realisatie van de doelen voor zowel de grondwater- als de oppervlaktewaterkwaliteit als onderdeel van het 7^e AP. In de uitwerking zal de relatie gelegd worden met de maatregelen uit dit addendum en de gebiedsgerichte aanpak. Hiermee wordt ook uitvoering gegeven aan de motie Geurts en Van Campen (Kamerstuk 35 949, nr. 11). Maatregelen voor natuurverbetering en klimaat vallen buiten de reikwijdte van de maatwerk aanpak.

5. Financiering

Het realiseren van de doelen voor stikstof, waterkwaliteit en klimaat betekent onmiskenbaar een grote omslag van de landbouw. Het kabinet stelt voor het via het NPLG behalen van doelen op het terrein van natuur/stikstof, klimaat (landbouw en landgebruik exclusief glastuinbouw) en waterkwaliteit een budget van € 25 miljard beschikbaar voor de periode 2022-2035. Hiervan is bijna € 17,5 miljard geraamd voor opkoop van landbouwbedrijven, financiële afwaardering van grond en additionele maatregelen ten behoeve van het realiseren van de oppervlaktewaterkwaliteitsdoelen van de KRW. Met de beschikbare budgetten vanuit het Coalitie Akkoord en de uitvoering van het 7^e AP kunnen grote stappen worden gezet om de opgave voor de waterkwaliteit te realiseren, echter nog niet volledig. Tevens zijn er andere, additionele, financiële middelen waarmee kan worden mee gekoppeld zoals het Deltaprogramma Zoetwater (o.a. wateraanvoer veenweidegebied), de Hoogwateraanpak in Zuid Limburg (o.a. voor beekdalen in het lössgebied) en het Nationaal Strategisch Plan van het GLB (o.a. voor veenweidegebied). Met behulp van mee koppeling met additionele financiële middelen, is voorzien dat de opgave voor de waterkwaliteit voor het grootste deel gehaald kan worden.

Het volledige budgettaire kader vanuit het Coalitieakkoord is als volgt:

Stikstoffonds: maatregelen per spoor in mln. cumulatief	2022-2030	2030-2035
Spoor 1: Opkoop, financiële afwaardering grond en KRW	13.800	3.681
w.v. Opkoop indicatieve mix melkvee, pluimvee en varkens	6.100	1.315
w.v. Financiële afwaardering grond (melkvee)	5.700	1.225
w.v. Uitbreiden natuurareaal (niet zijnde natura 2000)	1.330	1.000
w.v. Additioneel tbv Kaderrichtlijn Water (KRW)	670	141
Spoor 2: Perspectief blijvers: verder met ingezette route naar verduurzaming	4.450	943
w.v. Natuurinclusieve landbouw	2.220	470
w.v. Innovatieve Stalsystemen en managementmaatregelen	1.000	212
w.v. Beleid rond ondernemerschap en innovatie	1.230	261
Uitvoeringskosten	1.750	376
Totaal	20.000	5.000

6. Overige trajecten die bijdragen aan doelbereik 7^e AP

6.1 Bijdrage GLB

Het nationaal strategisch plan (NSP) voor het GLB is een belangrijk beleidsinstrument om eraan bij te dragen de doelen van dit actieprogramma te behalen. De interventiestrategie van het NSP is daar sterk op gericht. Met een sterke focus op de groen blauwe architectuur en op innovatie, investeringen en kennis met de daarvoor benodigde financiële middelen. Om met het GLB invulling te geven aan deze behoeften worden financiële middelen overgeheveld van het garantiefonds (focus op inkomenssteun) naar het plattelandsfonds (focus op doelgerichte betalingen). Stapsgewijs jaarlijks oplopend van 15% in 2023 naar 30% in 2027 om de ambitie naar duurzame landbouw met het GLB te ondersteunen. Tijdens de mid-term review kan dit groeiemodel eventueel worden bijgestuurd. Omdat de Nitraatrichtlijn zelf onderdeel van de conditionaliteit in het GLB is, zijn de maatregelen van het actieprogramma basisvoorwaarde voor de inzet van het GLB. Aangevuld met de goede landbouw- en milieucondities, met name GLMC4 (bufferstroken) en GLMC7 (rotatie), is bewust gekozen voor een strategische combinatie van het actieprogramma met de ecoregeling en de agrarisch natuurbeheer subsidies in het GLB. Hierbij wordt nadrukkelijk

ingezet op het behalen van de doelstellingen van het actieprogramma door de balans tussen afdwingen en stimuleren zodanig in te richten dat het GLB zo effectief mogelijk bijdraagt.

De forse stap ten aanzien van de nieuwe eisen voor de bufferstroken geldt als basisvoorwaarde voor het ontvangen van GLB-steun en met subsidies in de vorm de van ecoregeling, het ANLb (Agro Milieu Klimaatmaatregelen) en die voor samenwerkingsprojecten worden boeren gestimuleerd om nog verder te gaan. Duurzame bouwplannen met de verplichte teelt van een rustgewas eens per 4 jaar op zand en lössgronden worden afgedwongen in het GLB met GLMC7. Er wordt gericht gewerkt naar een verdere stap in duurzame bouwplannen door eens per drie jaar een rustgewas op zand en lössgronden af te dwingen per 2027. In de periode naar 2027 toe worden boeren met subsidie via de ecoregeling gestimuleerd deze stap naar 1 op 3 rustgewassen al eerder te maken. De GLMS's zijn van toepassing op grondgebonden interventies in de eerste en tweede pijler van het GLB.

Met een grondgebonden ecoregeling wordt verdergaande verduurzaming en extensivering gestimuleerd. Zoals voor bouwland met de activiteiten rustgewassen in de rotatie en het telen van vanggewassen na de hoofdteelt en voor grasland met de activiteiten langjarig grasland en een maximum van 1,5 GVE graasdieren per ha grasland op het bedrijf waarvoor landbouwers een prestatiegerichte beloning kunnen ontvangen. De ecoregeling stimuleert bovendien biologische landbouw, aangezien biologische landbouw automatisch in aanmerking komt voor het hoogste subsidiebedrag. De ecoregeling kan gedifferentieerd worden naar gebieden. Jaarlijks is € 152 mln beschikbaar voor de totale ecoregeling.

De grote opgaven vragen om een gebiedsgerichte aanpak. Dit wordt in de tweede pijler geïntensiveerd, aansluitend op de integrale gebiedsontwikkelingsplannen.

Het ANLb met zijn collectieve aanpak wordt gecontinueerd, uitgebreid en verbreed in scope met water en klimaat. Voor ANLb is in 2023 € 113 mln beschikbaar en dat groeit tot € 130 mln in 2027. Aanvullend zijn er in het GLB ruime mogelijkheden voor boeren om subsidies aan te vragen voor investeringen gericht op het behalen van de doelstelling van het 7^e actieprogramma. Voorbeelden zijn precisielandbouw en betere mestaanwendingsstechnieken. Voor productieve investeringen gericht op duurzaamheid is in de GLB-NSP periode € 132 mln beschikbaar. Voor niet productieve investeringen, met name op het gebied van water € 158 mln. en voor investeringen in het kader van de groen blauwe architectuur € 69 mln. Om Natura 2000 gebieden extra te beschermen worden via gebiedsprocessen in overgangsgebieden rondom die N2000 gebieden maatregelen genomen om de druk van stikstofuitstoot te reduceren en de kwaliteit van bodem en water te verbeteren. Hiervoor is samen met het herstel van het waterpeil in veenweide gebieden in totaal € 223 mln gereserveerd.

Kennisverspreiding op het gebied van effectief nutriëntenbeheer wordt met GLB-subsidies gestimuleerd. Tot slot wordt het LEADER-budget uitgebreid en bewust gericht op duurzaamheidsdoelen.

De uitvoering van het GLB wordt nationaal nauwgezet gemonitord en periodiek geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de gevolgen van de maatregelen voor de boeren maar ook naar het effect op klimaat, leefmilieu en biodiversiteit. Hiertoe wordt een nationaal integraal monitoringssysteem opgezet in 2022. De mid-term review in 2025 is een belangrijke mijlpaal.

6.2 Bijdrage Stroomgebiedbeheerplannen

Met de uitvoering van de Nitraatrichtlijn wordt bijgedragen aan de doelen van de KRW¹⁵, waar het de landbouw betreft. De KRW is een overkoepelende richtlijn, die bepaalt dat uiterlijk in 2027 alle maatregelen moeten zijn genomen die resulteren in chemisch schoon en ecologisch gezond water. Naast belasting door nutriënten uit de landbouw, zorgen andere bronnen voor watervervuiling. De aanpak van deze bronnen zoals rioolwaterzuiveringsinstallaties, behoort tot de verantwoordelijkheid van de waterschappen en provincies. Voor buitenlandse aanvoer ligt de verantwoordelijkheid bij het Rijk. Waterschappen dragen bij aan de SGBP die gericht zijn op

---

¹⁵ Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid

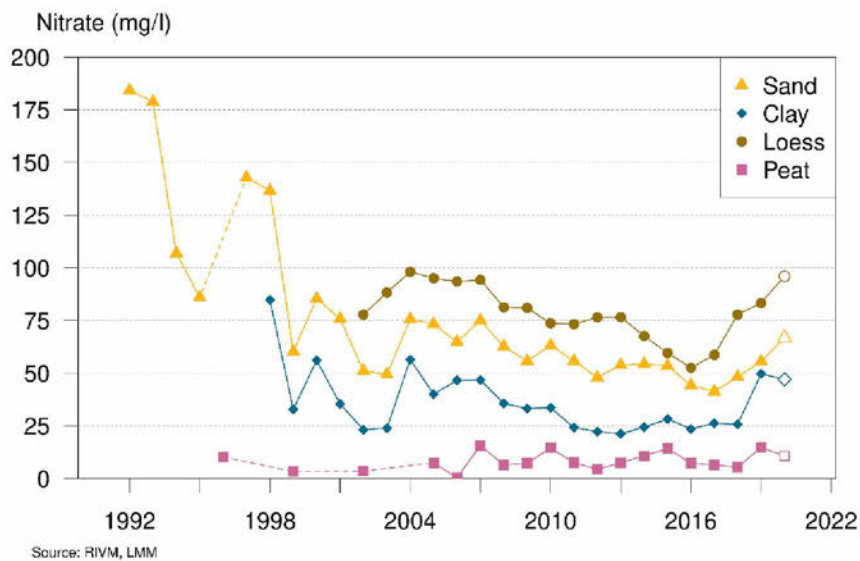
doelbereik van de KRW. Begin 2022 start de uitvoering van de SGBP voor de periode 2022-2027. De concrete doelen voor onder andere nutriënten zijn specifiek per KRW-oppervlaktewaterlichaam en worden door de waterschappen op basis van landelijke doelen voor natuurlijke watertypen en een handreiking opgesteld, waarna de provincies de doelen vaststellen. Het 7^e AP dient zowel een belangrijke bijdrage te leveren aan de grondwater- als aan de oppervlaktewaterkwaliteit. Met het voorliggende document en het 7^e AP (2022-2025), voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen in het actieprogramma.

6.3 Bijdrage Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

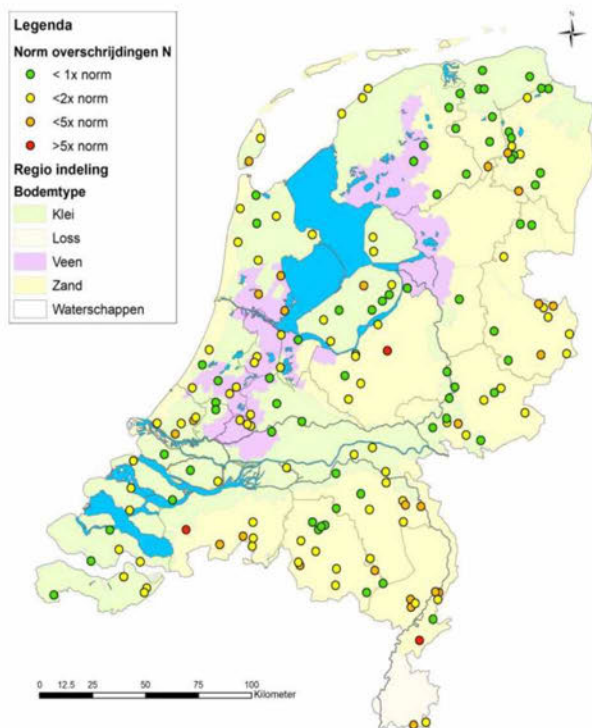
Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is in 2013 ontstaan op initiatief van de overkoepelende land- en tuinbouworganisaties (LTO). Het beoogt om in samenwerking met onder andere de waterschappen, provincies, drinkwaterbedrijven en het Rijk een bijdrage te leveren aan de wateropgaven (cf. Nitraatrichtlijn en KRW) in agrarische gebieden en het realiseren van een economisch sterke en duurzame landbouw. Dat gebeurt met vrijwillige maatregelen die met name gericht zijn op minder emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het water en een beter bodembeheer. Het DAW richt zich op alle 50.000 agrariërs in Nederland en wil deze stimuleren tot het nemen van maatregelen en de samenwerking met de waterschappen en drinkwaterbedrijven bevorderen. Dit onder andere door het delen van kennis en praktijkervaring van agrariërs, initiatieven te stimuleren, metingen op het boerenerf en -landrijen te stimuleren en te faciliteren en door gebiedsprocessen te starten. DAW kent in 2021 een groot aantal projecten en een behoorlijk deelnemersaantal; de website www.agrarischwaterbeheer.nl bevat uitgebreide informatie hierover met tal van praktijkvoorbeelden van projecten.

In het kader van de 'Impuls voor agrarisch waterbeheer' worden momenteel 21 Gebiedsdocumenten Agrarisch Waterbeheer (GAW's) opgesteld. De waterschappen leggen samen met LTO en boeren van inliggende bedrijven vast welke agrarische wateropgaven er binnen het waterschap resterend zijn. Daarbij gaat het niet alleen om nutriënten én gewasbeschermingsmiddelen in relatie tot waterkwaliteit, maar ook om opgaven om schade door droogte en wateroverlast te voorkomen. Ook wordt in de GAW's een passend handelingsperspectief aan de landbouwsector geboden. De GAW's vormen de basis voor uitvoeringsprogramma's die begin 2022 bestuurlijk (waterschappen, provincie en landbouwbedrijfsleven) worden vastgesteld. In het 7^e AP gaat DAW een belangrijke rol spelen in het vergroten van de bewustwording en kennis bij de agrarische sector en in het stimuleren van de inzet van maatregelen op grond van metingen en deskundig advies. Tevens wordt de kennis van DAW ingezet in de eventuele maatwerk aanpak, waarbij op deze wijze boeren geadviseerd kunnen worden over welke toegespitste maatregelen genomen kunnen worden op het bedrijf.

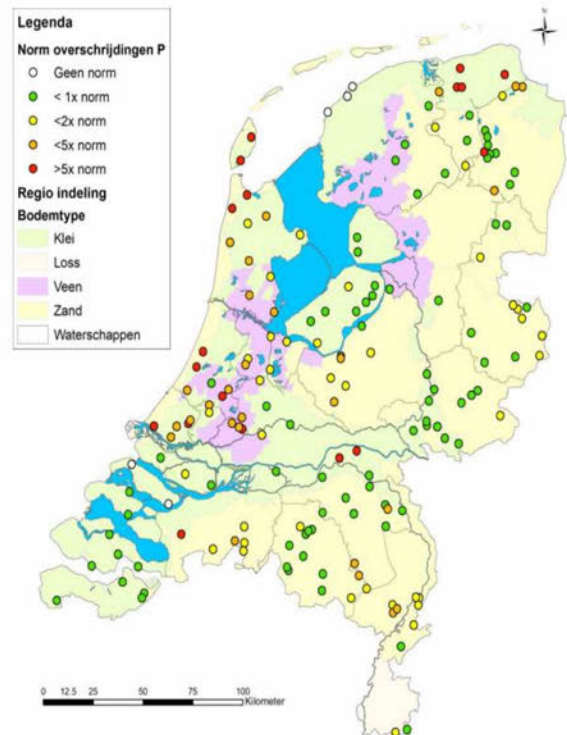
Bijlage 1 - Huidige staat van de waterkwaliteit

Grondwater, Landelijk Meetnet Effecten Mestbeleid, RIVM, laatste cijfers

Figuur 3.8 Mate van de waterschapnormoverschrijding van de gemiddelde concentratie N-totaal in de zomer over de jaren 2015 t/m 2018 op de MNLSO-locaties.

Figuur 3.9 Mate van waterschapnormoverschrijding van de gemiddelde concentratie P-totaal in de zomer over de jaren 2015 t/m 2018 op de MNLSO-locaties.

Oppervlaktewater, MSNLO

Links: stikstof

Rechts: fosfaat

Bijlage 2 – Structurele aanpak stikstof 2020

Programmatische Aanpak Stikstof (2015-2019) is opgezet om te voldoen aan de verplichtingen ten aanzien van de natuur (Nationale natuurwetgeving en de Vogel- en Habitat richtlijn), en tegelijk ruimte te bieden voor economische ontwikkelingen.

29 mei 2019: Raad van State uitspraak

- PAS in strijd met VHR artikel 6.
- Gevolg: vergunningen via PAS per direct ongeldig

April 2020: Structurele Aanpak

- verminderen stikstofbelasting conform omgevingswaarden
- realiseren van instandhoudingsdoelstellingen van stikstofgevoelige natuur

Overzicht opgenomen landbouwmaatregelen ter stikstofreductie structurele aanpak stikstof

Een vijftal bronmaatregelen zijn momenteel in uitvoering om stikstof te reduceren, te weten de tweede verhoging subsidieregeling sanering varkenshouderijen, maatregelen provinciale aankoop veehouderijen nabij Natura 2000-gebieden, subsidies voor omschakeling naar kringlooplandbouw als onderdeel van het Omschakelprogramma, de subsidieregeling voor retrofit van motoren van binnenvaartschepen en de pilots innovatie in de bouw en grond-, weg- en waterbouw. De laatste twee maatregelen zijn niet opgenomen in onderstaande tabel, omdat ze zich niet richten op de landbouwsector.

Beëindiging	Budget (in miljoen Euro)
Tweede verhoging subsidieregeling sanering varkenshouderijen	107
Regeling provinciale aankoop veehouderijen	480
Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties	1000
Management maatregelen	
Verlagen van ruw eiwitgehalte in veevoer	73
Verdunde mestaanwending op zandgronden	105
Vergroten aantal uren weidegang	3
Innovatie	
Stalmaatregelen	280
Omschakelprogramma	175
Mestverwerking	15
Totaal	2238

Bijlage 3 – Overzicht maatregelen en ingangsdatum

Maatregel	Bron	Ingangsdatum*
Staatssteunnotificatie Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv)	Addendum	Informele consultatie EC/COMP: maart 2022
Beoogde start consultatie wetsvoorstel volledige grondgebondenheid melk- en rundveehouderij	Addendum	Tweede helft 2022
Aanpassing mestproductieplafonds overeenkomstig afname van productierechten door opkoop- en beëindigingsregelingen	Addendum	Volgend op tempo regelingen
NPLG: Resultaten quick scan ecologische analyse.	Addendum	Maart 2022
NPLG: Publicatie van de natuur-doelanalyses voor de stikstofgevoelige N2000-gebieden	Addendum	Eind 2022
NPLG: Publicatie van alle natuurdoel-analyses en vaststelling definitieve gebiedsplannen (zoals wettelijk verplicht)	Addendum	Midden 2023
Rotatie met rustgewassen	7 ^e AP	1-1-2023
Vanggewassen	7 ^e AP	1-1-2023
Vanggewassen – commissie van wijzen	7 ^e AP	Medio 2022
Percentage rustgewas voor graasdierbedrijven	7 ^e AP	1-1-2023
Najaarsbemesting aanpassen	7 ^e AP	1-1-2024
Uitrijdseizoen verschuiven	7 ^e AP	1-1-2023
Maatwerkaanpak	7 ^e AP	Nntb
GLB - Transitie duurzame bouwplannen faciliteren	7 ^e AP	7 ^e AP
Faciliteren duurzame bouwplannen - DAW	7 ^e AP	1-1-2022
Transitie duurzame bouwplannen faciliteren - ketenpartijen	7 ^e AP	1-1-2023
Aansluiten bij DAW	7 ^e AP	1-1-2022
Gebiedsgericht bepalen welke aanvullende inrichtingsmaatregelen benodigd zijn voor doelbereik voor oppervlakte-waterkwaliteit	7 ^e AP	1-1-2024
Afwegingskader gebiedsgericht	7 ^e AP	1-1-2025
Uitvoering Europese Meststoffenverordening	7 ^e AP	1-7-2022

Herwonnen stikstofmeststoffen uit dierlijke mest (Renure)	7 ^e AP	Nntb
Update bodemkaart	7 ^e AP	1-1-2024
Organische stofrijke meststoffen stimuleren	7 ^e AP	1-1-2023
Update N-gbn en N-werkingscoëfficiënt	7 ^e AP	1-1-2023
Evaluatie en heroverweging equivalente maatregelen	7 ^e AP	1-1-2023
Evaluatie en heroverweging herstelbemesting	7 ^e AP	1-1-2023
Herziening lijst toegestane N-behoefte gewassen na scheuren grasland	7 ^e AP	1-1-2023
Verbreden teeltvrije zones & leidraad	7 ^e AP	1-1-2023
Verruiming uitrijddatum vaste storrijke mest	7 ^e AP	1-1-2023
Verschuiven eerste uitrijddatum voor drijfmest en dunne fractie op bouwland van 15 februari naar 15 maart	7 ^e AP	1-1-2023
Uitrijmethoden specifiek mestsoorten - onderzoek	7 ^e AP	Nntb
Monitoring droogte tbv goede landbouwpraktijk	7 ^e AP	Nntb
Kwetsbare drinkwaterwinningen	7 ^e AP	continuering
Pilot BedrijfsEigen Stikstofnorm	7 ^e AP	2022-2025
Pilot N-residu metingen op hoge zandgrond	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Telen met Toekomst 2.0	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Uitwerking toekomstig mestbeleid	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Inzet bodemverbeteraars	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Gewasderogatie	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Kringloop met bietenblad	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Mineralenconcentraat	7 ^e AP	2022-2025
Pilot Emissiereductie fosfor	7 ^e AP	2022-2025
Communicatie	7 ^e AP	2022-2025
Kennisontwikkeling	7 ^e AP	2022-2025
Kennisverspreiding	7 ^e AP	2022-2025
Gebiedsgericht handhaven	7 ^e AP	2022-2025
Continueren en uitrollen traject rVDM	7 ^e AP	2022-2023
Pilot NIRS	7 ^e AP	2022-2025
Inzicht kunstmeststromen	7 ^e AP	2023

Van: 5.1.2.E
Verzonden: maandag 14 maart 2022 19:55
Aan: 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E
 (5.1.2.E)
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E 5.1.2.E
Onderwerp: Antw: Presentation NL in Nitrates Committee

Hi 5.1.2.E

5.1.2.E will be presenting. We will send you the presentation asap.

Best regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Datum: 14 maart 2022 om 10:29:47 CET
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minInv.nl>, 5.1.2.E @minbuza.nl>,
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E minInv.nl>
CC: 5.1.2.E @ec.europa.eu>, 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>, 5.1.2.E 5.1.2.E < 5.1.2.E ec.europa.eu>
Onderwerp: Presentation NL in Nitrates Committee

Dear 5.1.2.E Dear 5.1.2.E Dear 5.1.2.E

In view of your presentation in the Nitrates Committee this week, could you send us a copy of your presentation beforehand (ideally by tomorrow midday)?

For the logistics, could you also tell us who would be presenting?

Many thanks.

Best regards,

5.1.2.E

Team Leader - Nitrates

European Commission
 DG Environment Dir D- Biodiversity

Unit D1 – Land use & management
 5.1.2.E

5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 15 maart 2022 16:31
Aan: 5.1.2.E
Onderwerp: RE: Antw: Presentation NL in Nitrates Committee

Dear 5.1.2.E

I just tried to call you, my number is:
+ 31 5.1.2.E or + 31 5.1.2.E

Kind regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: dinsdag 15 maart 2022 16:24
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Antw: Presentation NL in Nitrates Committee

Dear 5.1.2.E

Could you please give me a call?
Thanks,

5.1.2.E

5.1.2.E

From: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Sent: Tuesday, March 15, 2022 1:40 PM
To: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Cc: 5.1.2.E ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
< 5.1.2.E ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>;
5.1.2.E @minbuza.nl>; 5.1.2.E < 5.1.2.E @minlnv.nl>;
5.1.2.E @minlnv.nl>
Subject: RE: Antw: Presentation NL in Nitrates Committee

Dear 5.1.2.E

Herewith we send you the presentation for the 17th of March.

Furthermore, we would like to put forward 'REcovered Nitrogen from manURE': RENURE as a point for any other business for the expert group meeting on Nitrates. The current crisis situation in Ukraine and Russia, with the rising costs for industrial fertilizers, due to rising costs of fossil gas and political restrictions on import of fertilizers from Russia and Belarus, makes this point even more important. We have received questions from members of Parliament when RENURE is to be introduced in the Netherlands. We would be helped if you can give a route map how and when you make a decision on this point.

Best regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E@minInv.nl>
Verzonden: maandag 14 maart 2022 19:55
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E@ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E
<5.1.2.E@minbuza.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E@minInv.nl>; 5.1.2.E
5.1.2.E 5.1.2.E@minInv.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E@ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E 5.1.2.E@ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E
<5.1.2.E@ec.europa.eu>
Onderwerp: Antw: Presentation NL in Nitrates Committee

Hi 5.1.2.E

5.1.2.E will be presenting. We will send you the presentation asap.

Best regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E@ec.europa.eu>
Datum: 14 maart 2022 om 10:29:47 CET
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E@minInv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E
<5.1.2.E@minbuza.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E@minInv.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E@ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E 5.1.2.E@ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E
<5.1.2.E@ec.europa.eu>
Onderwerp: Presentation NL in Nitrates Committee

Dear 5.1.2.E Dear 5.1.2.E Dear 5.1.2.E

In view of your presentation in the Nitrates Committee this week, could you send us a copy of your presentation beforehand (ideally by tomorrow midday)?
For the logistics, could you also tell us who would be presenting?
Many thanks.

Best regards,

5.1.2.E

Team Leader - Nitrates

European Commission
DG Environment Dir D- Biodiversity

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 15 maart 2022 17:05
Aan: ' 5.1.2.E '
Onderwerp: RE: nitrates comittee

Ik denk dat tezamen met het uitvallen van de computer ook MS Teams werd verbroken.
Ik stuur morgen de aangevulde powerpoint presentatie toe

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: dinsdag 15 maart 2022 16:49
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Onderwerp: RE: nitrates comittee

Yes let's try.

From: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Sent: Tuesday, March 15, 2022 4:49 PM
To: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Subject: RE: nitrates comittee

I try to enter the skype meeting through separate ways, but I am no able to enter.
Shall I send a MS Teams meeting?
Kind regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: dinsdag 15 maart 2022 16:47
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Onderwerp: RE: nitrates comittee

Does it work? Can you join the Skype meeting?
I could not call you on either numbers ☹️
Best,
5.1.2.E

-----Original Appointment-----

From: 5.1.2.E 5.1.2.E
Sent: Tuesday, March 15, 2022 4:39 PM
To: ' 5.1.2.E '
Subject: nitrates comittee
When: mardi 15 mars 2022 16:45-17:15 (UTC+01:00) Brussels, Copenhagen, Madrid, Paris.
Where: Skype Meeting

[Join Skype Meeting](#)

Trouble Joining? [Try Skype Web App](#)

Join by phone

+ 5.1.2.E

(Dialin-Belgium)

English (United Kingdom)

[Find a local number](#)

Conference ID: 95801951

[Forgot your dial-in PIN?](#) | [Help](#)

To join from a Videoconference System (Cisco): dial 1140, enter the conference ID as requested followed by #

.....

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 16 maart 2022 10:24
Aan: ' 5.1.2.E '
Onderwerp: RE: Antw: Presentation NL in Nitrates Committee
Bijlagen: 220316 EC NLs_2nd_presentation_pdf.pdf

Dear 5.1.2.E

Please find attached the adjusted powerpoint presentation.
Most probably my colleague 5.1.2.E will share the presentation tomorrow.

Kind regards,
5.1.2.E

20.a

Ministry of Agriculture,
Nature and Food Quality

Fertiliser and manure policy in the Netherlands

Nitrates Committee,
17 March 2022

Content

Fertiliser and manure policy

1. Regulating the use of nutrients
2. Regulating production
3. Regulating the surplus
4. Other relevant measures

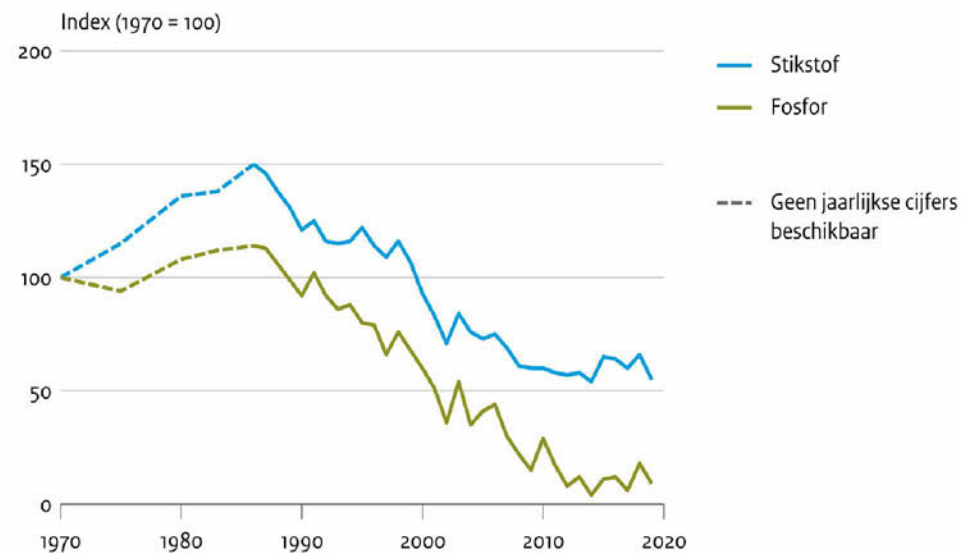

1. Measures as required by Annexes II and III - regulation of use of fertilisers

1a. Application standards – regulate maximum amount of nutrients to be used

- ✓ Nitrogen - animal manure
- ✓ Nitrogen - total
- ✓ Phosphate

Nutriëntenoverschot in de landbouw

Bron: CBS

CBS/apr21
www.clo.nl/nloog620

1. Measures as required by Annexes II and III - regulation of use of fertilisers

1b. Application regulations relating to the way fertilisers are used

- ✓ Closed periods
- ✓ Fertiliser free zones near water courses
- ✓ Compulsory storage capacity
- ✓ Compulsory low emission manure application
- ✓ Conditioned ploughing of grassland
- ✓ Catch crops
- ✓ Mineral accounting
- ✓ Fertilisation plan

Additional measures – 2. Regulation of the production of pig and poultry manure

- ✓ Animal production rights
- ✓ No expansion unless farmer buys additional pig or poultry production rights
- ✓ At national level, the number of animal production rights is maximised
- ✓ This maximises the phosphate production

Additional measures – 2. Regulation of the production of cattle manure

✓ European system of milk quota (cattle) until April 1st 2015

✓ Exceedance phosphate ceiling despite additional legislation put in place to prevent exceedance

✓ 2017 Phosphate Reduction Plan

✓ 2018 Phosphate production rights

Additional measures - 3. Regulation of the surplus

3a. Mandatory processing of animal manure

- ✓ Obligation for individual farmers with phosphate surplus
- ✓ Obligation regional differentiated, highest in regions with most surplus
- ✓ As of 2017 whole surplus is mandatory processed on national level

Techniques:

- Organic fertilizer pellets (for export)
- Incineration of manure

25% the produced manure is processed or exported

Pilots for production of ReNure-products

3b. Pilots mineral concentrates and Regional pilot Biobased-fertilizers

Export and incineration mainly focus on solid manure with the production of Renure products also the liquid fraction of manure can be valorised by substitution of chemical fertilizers

In the pilots companies can produce Renure products and sell as chemical fertilizer

Currently:

- 20 installations
- 2,5 mio kg N ReNure used

Other relevant measures

Transport regulation

- ✓ Knowledge on quantity of nutrients transported
- ✓ Position of loading and unloading registered by AGR/GPS
- ✓ Memoranda of understanding – data available to other MS

Controls and reinforcement by the central government

- ✓ Farms using a derogation – 5% controls
- ✓ € 45 mio on yearly basis (NVWA and RVO.nl)

Other related programs

- ✓ Activities decree - storage and preparation of wet feed
- ✓ National Program for the Transition of the Rural Area
- ✓ River-basin Management Plans 2022-2027
- ✓ Green Deal, Farm to Fork, Common agricultural policy

Sectoral programs

- ✓ Annual Nutrient Cycling Assessment ('Kringloopwijzer')
- ✓ Agrarian Water Management ('Deltaplan')

Main changes in 6th action programme

- 6th NAP builds upon measures already in force on 31 December 2017.
- Additional limits to livestock manure production in the NLs:
  - Manure production ceilings which cannot be exceeded laid down in Manure Act as of 1 January 2020
  - As of 1 January 2018 Introduction of system of phosphate production rights for dairy cows
- Determination and modification in phosphate application standards per 1 January 2020
- Alterations in system of nitrogen application standards
- Specific measures for sandy and loessial soils with stricter requirements regarding maize and consumption and starch potatoes
- Few adjustments in period of ploughing grass for grassland and shifts in closed periods
- Additional measures in Drinking Water Protection Areas
- Additional impulse for enforcement
- Additional impulse for communication

Changes in derogation decision

Derogation decision 2018-2019

- Introduction Enhanced Enforcement Strategy

Derogation decision 2020-2021

- Introduction of measures to reduce ammonia emissions, including low emission spread techniques, in combination with a maximum temperature at which manure can be applied

Review 6th Action Program and the way forward

- Retrospect
- New government
- Integrated area oriented approach to reach environmental objectives

Questions?

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E @minvws.nl>
Verzonden: woensdag 27 april 2022 00:16
Aan: 5.1.2.E ec.europa.eu
CC: 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E
Onderwerp: Derogation request
Bijlagen: Aanvraag Derogatie RENURE.pdf; DOMUS-22189100-v1-
 Bijlage_Verzoek_tot_landen_specifieke_oplossing_RENURE_NL.PDF

Dear 5.1.2.E

I hope you are doing well. I've tried to get in touch with you by telephone today about the following. Since our meeting earlier this month, we have considered our request for derogation, and particularly the need for the derogation to fit in and support the transition of the agricultural sector in the Netherlands and the achievement of environmental, climate and nature preservation goals in both the short and long term. We have also closely looked at the draft derogation for Ireland that was on the agenda of the last Nitrates Committee. We recognize the need for the Commission to include checks and conditions in the derogation decision in order to ensure the goals are met. At the same time, we find it of the utmost importance to provide clarity to farmers on the derogation during the timespan of the 7th AP, so they can take this into account when making decisions about investments and the overall future of their business.

All things considering, we request a derogation for 2022 – 2025 in which a gradual downward adjustment is set upfront. In this way, the derogation fits with the goal of the Dutch government to make agriculture more extensive, while giving farmers maximum clarity on the pathway for the years ahead. We expect that such an upfront downward adjustment, although undeniably painful for many farmers, will be more supportive to the transition than a mid-term review during the timespan of the derogation decision with the possibility of a downward adjustment (as is part of the derogation for Ireland) because this means uncertainty for farmers which will lead to reluctance in taking investment decisions to make their business more sustainable.

Besides the improvement of water quality, the transition of the agricultural sector also comprises a shift to circularity and reducing the use of fossil fuels, thereby reducing greenhouse gas emissions. As discussed in our previous meetings, we see opportunities to process animal manure towards high quality products that can replace chemical fertilizers (RENURE), while securing our environmental goals. We believe a downward adjustment of the derogation for non-processed manure of grazing animals while at the same time providing the possibility to process manure towards high quality products that can replace chemical fertilizers is essential for the achievement of our environmental and climate targets. Therefore, these two elements go hand-in-hand.

In our previous meeting, we agreed we would explain our derogation request in a letter to the Commission. Attached you can find this letter, which will be sent to your Director-General tomorrow. In the annex you can also find a detailed description of our view on a country-specific solution for RENURE, in which we closely follow the outcomes of the JRC-study on RENURE. Needless to say, our Minister fully backs this derogation request.

I hope this proposal can be a fruitful basis for further discussions. If you find it useful, I am very willing to explain our request further by telephone tomorrow. I propose we plan a meeting next week to discuss

matters more in-depth. We will make sure you receive the answers to your questions of the last meeting before the upcoming weekend.

Best regards,

5.1.2.E

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Directeur-Generaal voor Milieu
T.a.v. ^{5.1.2.E}
Europese Commissie
1049 BRUSSEL
België

Datum 26 april 2022
Betreft Aanvraag Derogatie RENURE

Geachte ^{5.1.2.E}

Op 25 februari 2022 is er een aanvraag van Nederland aan u doen toekomen voor een nieuwe derogatie van de gebruiksnorm van 170 kg stikstof per hectare per jaar voor dierlijke mest als opgenomen in bijlage III, paragraaf 2 van de Nitraatrichtlijn voor Nederland met ingang van 1 januari 2022 (kenmerk: DGA-PAV / 22072814). Met deze brief specificeer ik het verzoek van Nederland dat ziet op een derogatie voor graasdiermest en een landen-specifieke oplossing voor kunstmestvervanging.

Derogatie graasdiermest

In het gesprek van 25 februari 2022 van de Europees Commissaris voor Milieu met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is aangegeven dat de Europese Commissie een derogatie voor vier jaar wil verlenen aan Nederland. Over deze uitkomst ben ik verheugd. De Europees Commissaris heeft hierbij ook aangegeven dat het om een transitiederogatie gaat, die zal moeten aansluiten bij de transitie die het Nederlandse kabinet met de verduurzaming en extensivering in de landbouw voorstaat om de milieudoelen, waaronder waterkwaliteit, te realiseren. Hierbij zijn ook de ontwikkelingen op circulaire economie en het klimaat relevant, inclusief het hergebruik van hoogwaardige producten ter vervanging van producten uit fossiele bronnen, zoals kunstmest.

Uit de gesprekken die op de diverse niveaus met uw dienst zijn gevoerd over het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn, het daarbij behorende addendum en de inhoud van een nieuwe derogatie maak ik op dat de Europese Commissie belang hecht aan diverse sturingsmogelijkheden om zeker te stellen dat de beoogde transitie in de Nederlandse landbouw wordt gerealiseerd. Nederland hecht hier zelf ook groot belang aan en heeft dan ook begrip voor de positie van de Europese Commissie. Voor het realiseren van deze transitie zijn stabiliteit en zekerheid essentieel, ook met het oog op de bedrijfsafwegingen en investeringsbeslissingen die agrariërs zullen moeten maken. Dit maakt dat duidelijkheid aan de voorkant gewenst is over de omvang van de derogatie voor de duur van de beschikking van 4 jaar.

Nederland streeft een derogatie na die aansluit bij het transitiepad dat Nederland wil volgen en bijdraagt aan het verder verbeteren van de waterkwaliteit. Daartoe

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Behandeld door
^{5.1.2.E}

T 070 ^{5.1.2.E}
^{5.1.2.E} @minInv.nl

Ons kenmerk
DGA-PAV / 22141697

Uw kenmerk

Bijlage(n)
1

staat Nederland een beschikking voor waarin de omvang van de derogatie stapsgewijs wordt teruggebracht. Een verlaging van de derogatie voor dierlijke mest kan samengaan met het opbouwen van het gebruik van RENURE-producten. Dit bevordert het hergebruik van dierlijke mest in hoogwaardige grondstoffen en vermindert de afhankelijkheid van fossiele grondstoffen en daarmee gepaard gaande uitstoot van broeikasgassen. Met het afgeven van een beschikking voor het gebruik van RENURE-producten kan het uitbreiden van de productiecapaciteit van RENURE-producten in gang worden gezet. Dit vraagt 2 tot 3 jaar. Verderop in deze brief ga ik hier nader op in.

De Nederlandse regering doet dan ook een aanvraag voor een derogatie voor graasdiermest die gericht is op een stapsgewijze verlaging in de hoogte van de stikstofgebruiksnorm, namelijk:

	230 kg N/ha ¹	250 kg N/ha ²
2022	230	250
2023	220	240
2024	220	240
2025	200	220

Kunstmestvervanging

De afgelopen jaren is met uw dienst en in de expert group on Nitrates uitvoerig gesproken over de innovatieve mogelijkheden die mestverwerking biedt om hoogwaardige meststoffen te produceren uit dierlijke mest. Vanuit Horizon 2020 zijn diverse grote onderzoeksprojecten aan deze uitdagingen gewijd.

Met het actieplan voor de circulaire economie wordt de recycling bevorderd van nutriënten uit dierlijke mest en andere organische bronnen ter vervanging van chemische meststoffen. In de Farm to Fork-strategie wordt aangekondigd dat de Commissie wil werken aan het verminderen van het gebruik van meststoffen en streeft naar meer recycling van organisch afval tot hernieuwbare meststoffen, met name in gebieden met veel intensieve veehouderij. Door een beter gebruik te maken van lokaal beschikbare grondstoffen kan de input van fossiele kunstmest worden beperkt, kunnen emissies afnemen en kunnen de gerecyclede producten worden verwaard. De belangrijkste uitdaging is om gerecyclede nutriënten op een zodanig kwaliteitsniveau te verkrijgen, dat verliezen in het milieu naar zowel water, bodem als lucht tot een minimum worden beperkt.

Uw dienst heeft in de jaren 2018-2020 het Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek van de Commissie een studie laten uitvoeren over teruggewonnen stikstof uit dierlijke mest. De betrokken stikstofproducten worden RENURE genoemd, van REcovered Nitrogen from manURE (teruggewonnen stikstof uit mest). Deze studie is in september 2020 afgerond³. Hierin worden criteria voorgesteld voor een veilig gebruik van gerecyclede producten uit dierlijke mest

¹ Derogatie afgelopen jaren voor landbouwgrond op zand- en lössgrond in Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant of Limburg

² Derogatie afgelopen jaren voor de andere landbouwgronden in Nederland

³ JRC, 2020. D.Huygens et al. JRC Publications Repository - Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Nitrates Directive (91/676/EEC) (europa.eu)

boven de in de Nitraatrichtlijn vastgestelde drempel, op een vergelijkbare wijze als voor een niet-organische meststoffen. Uw dienst heeft in het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar de opties voor de toepassing van deze criteria binnen het huidige rechtskader van de Nitraatrichtlijn, met name naar de optie RENURE-producten te beschouwen als kunstmestproducten in plaats van dierlijke mestproducten. In de laatste expert groep van 17 maart 2022 heeft uw dienst aangegeven dat de Commissie openstaat voor laatstgenoemde optie en een landen-specifieke oplossing te willen bezien als lidstaten overwegen een dergelijke aanvraag te doen.

In mijn brief van 29 juni 2021 (referentie: DGA-PAV / 21152040) heb ik aangegeven dat naar onze mening deze producten niet passen in de Nitraatrichtlijn, omdat deze niet kunnen worden ingebed in de definitie voor dierlijke mest, artikel 1 onder g, en voor kunstmest, artikel 1 onder f. Uw dienst geeft aan dat bijlage III, paragraaf 2 van de Nitraatrichtlijn een wettelijke mogelijkheid biedt voor de Commissie om een uitzondering op de maximaal toegestane 170kg stikstof per hectare per jaar in die zin dat voor de bepaling van die hoeveelheid op of in de bodem gebrachte RENURE-producten niet meetellen. In de nationale regelgeving zullen RENURE-producten meetellen onder de totale stikstofgebruiksnorm.

Nederland stelt voor deze landen-specifieke oplossing een termijn van tenminste 8 jaar voor, omdat bedrijven omvangrijke investeringen dienen te doen die pas over langere tijd terug verdiend kunnen worden. In de bijlage vindt u een voorstel hoe Nederland een dergelijke mogelijkheid zou willen inrichten. Nederland heeft reeds ervaring opgedaan in pilots. Wij zijn gaarne bereid deze ervaringen te delen met u en de andere lidstaten.

Concluderend

De aanvraag ziet op een stapsgewijze verlaging voor de derogatie voor graasdiermest én op een ingroei van een landen-specifieke oplossing voor de productie en gebruik van RENURE-producten binnen de Nederlandse landsgrenzen.

Wij zouden deze voorstellen graag met uw diensten verder willen bespreken en zo de vereiste besluitvormingsprocedure voort zetten. Daarbij herhaal ik het verzoek dat Nederland eerder aan u heeft gedaan om flexibiliteit te betrachten in de procedure ten einde zo spoedig mogelijk tot definitieve besluitvorming te komen.

5.1.2.E

Directeur-Generaal Agro

Landen-specifieke oplossing voor RENURE-producten

Nederland vraagt een landen-specifieke oplossing aan voor het gebruik van producten uit mestverwerking die voldoen aan de RENURE-criteria uit het JRC-rapport boven de gebruiksnorm voor dierlijke mest van de Nitraatrichtlijn, omdat deze stoffen passen binnen goede landbouwpraktijken ter vermindering van verontreiniging door nitraten, zoals bedoeld in bijlage II van de richtlijn.

Deze meststoffen zullen bij gebruik dezelfde status hebben als kunstmest, zoals bedoeld in artikel 2f van de Nitraatrichtlijn. Het gebruik van RENURE meststoffen zal een afname betekenen van het gebruik van andere minerale meststoffen. De overige gebruiksnormen stikstof-totaal en fosfaat blijven immers ongewijzigd.

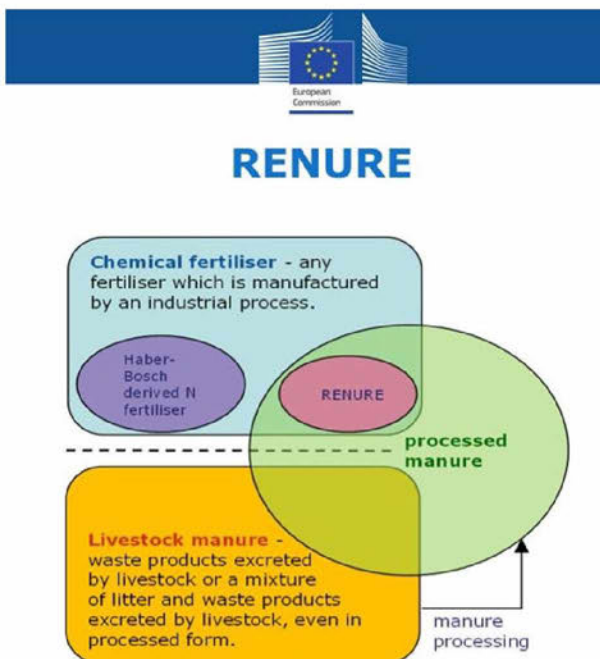
REcovered Nitrogen from manURE (RENURE)

In 2018 is het Joint Research Centre in opdracht van de Europese Commissie gestart met een onderzoek naar mestverwerkingsproducten in stikstofgevoelige gebieden. JRC beschrijft in dit rapport¹ dat er potentieel bestaat om de lopende technologische en marktontwikkelingen voor het recyclen van nutriënten in een circulaire economie te gebruiken met als doel waterlichamen te beschermen tegen vervuiling door dierlijke mest.

Het doel van dit rapport was om te helpen bij het definiëren van die geharmoniseerde criteria die het mogelijk zouden kunnen maken om stikstof (N)-meststoffen, gedeeltelijk of volledig afkomstig van mest door verwerking, te gebruiken in gebieden waarvoor het maximum van 170 kg N/ha/jr is voorgeschreven in bijlage III van de nitraatrichtlijn, overeenkomstig de overigens identieke bepalingen die van toepassing zijn op stikstofhoudende chemische meststoffen in de nitraatrichtlijn (91/676/EEG), terwijl de verwezenlijking van de doelstellingen van de richtlijn en voldoende agronomische voordelen worden gewaarborgd.

Dergelijke herwonnen meststoffen worden in dit rapport teruggewonnen stikstof uit mest (RENURE) genoemd. Dit werk combineert bio-geochemische modelleringstechnieken, analytische metingen en kwantitatieve (meta-analyse) en kwalitatieve literatuuronderzoekstechnieken om de gebruikseffecten van kandidaat-RENURE-materialen op milieuvervuiling te beoordelen, inclusief de nitraatuitspoeling.

De resultaten gaven aan dat verwerkte mest, die wordt gekenmerkt door een verhouding van totaal organische koolstof tot totaal N ≤ 3 of een verhouding van mineraal N tot totaal N $\geq 90\%$ een vergelijkbaar N-uitspoelings-potentieel en agronomische efficiëntie kan hebben als van Haber-Bosch afgeleide en gelijkwaardige chemische N-meststoffen. Met name stikstofrijke bewerkte meststoffen, zoals zouten uit luchtwassing, mineralenconcentraten en vloeibare digestaten verkregen door centrifugatie en/of geavanceerde verwijdering van vaste stoffen, kunnen aan deze eisen voldoen.

¹ JRC, 2020. Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Nitrates Directive (91/676/EEC). <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121636>.

Om te voldoen aan de doelstellingen van milieubescherming, is het echter noodzakelijk om het gebruik van RENURE te combineren met goede beheerpraktijken, waaronder het gebruik van levende plantenafdekkingen of gelijkwaardige maatregelen, toepassingstechnieken met een lage NH₃-emissie en goede RENURE-opslagomstandigheden.

Het JRC-rapport stelt een reeks materiaal- en gebruiksvereisten voor om het veilige gebruik van RENURE in gebieden met waterverontreiniging door stikstof mogelijk te maken, in hoeveelheden boven de drempel die is vastgelegd in de nitraatrichtlijn (91/676/EEG). Er wordt geconcludeerd dat de mogelijke implementatie van RENURE als onderdeel van mestbeheersystemen een vooruitgang mogelijk maakt naar een meer circulaire economie en een weg naar een efficiënter gebruik van hulpbronnen in het voedselproductiesysteem van de EU.

Kwaliteitscriteria leidend

Nederland stelt voor om de kwaliteitscriteria van meststoffen leidend te laten zijn in de landen-specifieke beschikking. Immers wetenschappelijk onderzoek heeft laten zien, dat als de producten uit mestverwerking voldoen aan essentiële kwaliteitscriteria er een vergelijkbaar effect op gewassen en het milieu te verwachten valt als van chemische meststoffen. Het JRC-rapport biedt daarvoor het volgende kader:

- Het percentage minerale (anorganische) stikstof ten opzichte van de totale stikstof moet meer dan 90% zijn, of de verhouding tussen koolstof en stikstof moet lager zijn dan 3.
- Koper (=Cu): maximaal 300 mg per kg droge stof
- Zink (=Zn): maximaal 800 mg per kg droge stof

Daarnaast geeft het JRC het advies aan lidstaten om:

- Om maatregelen te nemen die het gebruik van het product inpassen in goede landbouwpraktijk, zoals gebruiken binnen de gebruiksnorm voor specifieke gewassen, gebruiken in het groeiseizoen en het gebruik van vanggewassen om uit- en afspoeling met name in de winterperiode te voorkomen.
- Om maatregelen nemen om emissie van ammoniak bij aanwending te voorkomen, met name bij producten die weinig nitraat-stikstof (<40%) bevatten en als de bodem een hoge zuurgraad (>5) heeft.
- Om maatregelen te nemen de emissie van ammoniak bij productie en opslag van meststoffen te voorkomen.

Nederland stelt voor om in de landen-specifieke oplossing bovengenoemde criteria 1-op-1 in te voeren voor RENURE-producten en de productie daarvan.

Anorganische meststoffen uit dierlijke mest (EU 2019/1009)

Daarnaast stelt de nieuwe Europese Meststoffenverordening (EU 2019/1009) eisen voor minerale meststoffen. Deze eisen zijn geformuleerd in bijlage 1 van deze notitie. Het gaat dan om producten met een zeer laag gehalte aan organische stof. Daarnaast hoge gehalten aan primaire macronutriënten als Stikstof (>5%), Fosfor of Kalium, en secundaire macronutriënten: Calcium, Magnesium, Natrium of Zwavel. En daarnaast eisen aan de gehalten voor zware metalen (Cd, CrIV, Ni, Pb, As, Cu en Zn), en daarnaast eisen voor Biureet en Perchloraat.

Dergelijke anorganische meststoffen kunnen in verschillende vormen (vast/vloeibaar, enkelvoudig of samengesteld) op de markt gebracht worden. Volgens deze verordening kunnen deze producten van verwerkte mest (verordening dierlijke bijproducten: EU 1069/1009) geproduceerd worden, mits voldaan wordt aan de eisen die aan het eindpunt van de productieketen in deze verordening worden gesteld. Momenteel werkt DG GROW ook aan een lijst van dierlijke bijproducten die het eindpunt van de verwerkingsketen hebben bereikt (CMC 10). In deze verordening is ook een categorie voor digestaat opgenomen (CMC 5) en tenslotte wordt een bestandsdelencategorie

uitgewerkt die luchtreinigingsproducten uit stallen en mestverwerkingsinstallaties als grondstof voor meststoffen op te nemen in de bijlage II van deze verordening (CMC 15). Met deze ontwikkeling zullen er anorganische meststoffen geproduceerd van dierlijke mest als minerale meststof op de markt gebracht worden. De producten zijn niet meer te onderscheiden van hun equivalent, die geproduceerd zijn via een chemisch proces.

De producten dienen voordat ze als EU-meststof op de markt gebracht worden een conformiteitsbeoordeling doorlopen te hebben. Een dergelijke conformiteitsbeoordeling biedt de mogelijkheid om voorafgaand aan de markttoegang de kwaliteit van dergelijke bemestingsproducten kritisch te beoordelen. Daarnaast wordt de kwaliteit van deze bemestingsproducten periodiek via een audit getoetst.

In Nederland zijn diverse producten geproduceerd uit geconcentreerde stallucht als anorganische meststof op de markt gebracht. Uit het JRC-onderzoek van de Europese Commissie blijkt dat in diverse andere Europese landen dit ook een gangbare praktijk is.

Uitgewerkt voorstel van Nederland een landen-specifieke beschikking voor RENURE-producten

Algemeen

- Deze aanvraag voor een derogatie beoogt het stimuleren van het gebruik van herwonnen stikstofmeststoffen die, middels een industrieel proces, worden vervaardigd uit dierlijke mest of digestaat van vergistinginstallaties (RENURE-product).
- Het gebruik van het RENURE-product valt binnen normen voor goede landbouwpraktijk zoals gesteld door annex II van de Nitraatrichtlijn.
- De werkingscoëfficiënt voor stikstof van het RENURE-product wordt op 100% gesteld.
- De gebruiksnorm voor stikstof uit dierlijke mest is niet van toepassing op RENURE-producten.

Aanwijzing

- RENURE-producten kunnen alleen worden geproduceerd door nationaal aangewezen installaties. In Nederland vindt dit plaats bij RVO.
- Bedrijven maken in deze aanwijzingsprocedure duidelijk dat de installatie een RENURE-product kan maken, dat kan voldoen aan de kwaliteitscriteria zoals hierboven benoemd.
- Het bedrijf laat in de aanwijzingsprocedure documenten zien, waaruit blijkt dat het bedrijf een omgevingsvergunning heeft voor de verwerking en opslag van mest en/of RENURE-producten, waarin voorwaarden zijn opgenomen met betrekking tot de emissie van ammoniak bij productie en opslag.
- Een mestverwerkingsbedrijf, die mest van derden verwerkt en RENURE-producten vermarkt heeft een KvK-nummer en registratie als intermediair.
- Als producenten van RENURE-producten bovengenoemde procedure hebben doorlopen worden ze aangewezen als RENURE-producent.
- Aanwijzing is een publiekrechtelijk besluit en deze bedrijven zullen gepubliceerd worden op RVO-website.

Maatregelen bij producenten

- Alleen aangewezen producenten van RENURE-producten kunnen RENURE-producten afzetten onder deze beschikking.
- Producenten van RENURE-producten zetten alleen RENURE-producten af die voldoen aan de essentiële kwaliteitscriteria, zoals benoemd in beschikking. Producten die niet voldoen, worden afgezet als dierlijke mest.
- Producenten van RENURE-producten nemen maatregelen om ammoniak emissie tijdens productie en opslag tegen te gaan.

Kwaliteitscriteria voor RENURE-producten

- Het percentage minerale (anorganische) stikstof ten opzichte van de totale stikstof moet meer dan 90% zijn, of de verhouding tussen koolstof en stikstof moet lager zijn dan 3.
- De zware metalen gehalten mogen niet hoger zijn dan:
  - Koper (=Cu): maximaal 300 mg per kg droge stof
  - Zink (=Zn): maximaal 800 mg per kg droge stof

Productie van anorganische meststoffen

- Producenten die RENURE-producten produceren, maar welke ook voldoen aan de kwaliteitseisen, zoals benoemd onder PFC 1C van de Europese verordening voor bemestingsproducten EU 2019/1009 (zie bijlage 1), en voldoen aan de alle overige eisen die in deze verordening benoemd staan met betrekking tot grondstoffen en conformiteitsbeoordeling, kunnen deze producten met CE-markering, als anorganische meststof op de markt brengen.

- Voor deze anorganische meststoffen geldt de regelgeving voor anorganische meststoffen, hiermee vervalt de verplichtingen voor dierlijke mest, maar moet het product als anorganische meststof geëtiketteerd zijn, en het vervoer begeleid gaan met de bijbehorende transportdocumenten.

Transport van RENURE-producten

- Voor RENURE-producten zijn alle reguliere transportregels voor dierlijke mest van kracht.
- RENURE-product wordt van de verwerker naar de producent vervoerd met een Vervoersbewijs Dierlijke Mest, met code 120.

Maatregelen bij gebruikers

- Afnemers van RENURE-producten worden bij RVO via het vervoersbewijs dierlijke mest automatisch geregistreerd op het moment dat zij RENURE-product met een VDM onder code 120 aanvoeren.
- Het RENURE-product kan alleen worden toegediend in de uitrijperiode die ook geldt voor stikstofkunstmest: 1 februari tot en met 15 september.
- Het RENURE-product kan alleen worden aangewend binnen de gebruiksnormen stikstof-totaal en fosfaat.
- Het RENURE-product kan alleen worden aangewend met een emissiearm bemestingsapparaat.
- Het RENURE-product wordt in de registratie van de meststoffen van de gebruiker opgenomen als kunstmest.

Monitoring

- De kwaliteit van RENURE-producten bij producenten zal worden gemonitord via een certificatie-schema dat door geaccrediteerde instelling wordt uitgevoerd. De intensiteit van kwaliteitscontrole kan afnemen als uit opvolgende analyses blijkt dat het bedrijf consequent voldoet aan de voorwaarden.
- De kwaliteit van RENURE-producten wordt minimaal elk kwartaal geanalyseerd.
- Alle producenten van RENURE-producten worden tweejaarlijks eenmaal fysiek gecontroleerd door de NVWA.
- Alle transporten van RENURE-producten worden bij RVO bekend via de vervoersbewijzen dierlijke mest, zodat duidelijk is waar de producten zijn afgezet, de gehalten aan nutriënten en de hoeveel product is afgezet.

Controle en handhaving

- Bedrijven een analyse rapport laten zien, dat niet voldoet, zal gevraagd worden om in grotere frequentie analyse rapporten te laten zien.
- Bedrijven vaker een analyse rapport laten zien, dat niet voldoet, komen onder toezicht te staan. NVWA zal dit bedrijf bezoeken en controleren. Bij overtreding zal sanctionerend opgetreden worden.
- Bij bedrijven die persisteren in non-conformiteit van het RENURE-product, kan de aanwijzing worden ingetrokken, waardoor deze bedrijven geen RENURE-product meer op de markt kunnen aanbieden.

Randvoorwaarden voor een derogatiebeschikking

- Nederland heeft een gebruiksnorm voor dierlijke mest, die geldt voor alle producten van dierlijke mest die niet voldoen aan de RENURE-criteria.
- Nederland heeft binnen de code voor goede landbouwpraktijk een gebruiksnormenstelsel voor Stikstof en Fosfaat, dat toeziet op het gebruik van alle meststoffen die op of in de grond worden gebracht.

- Nederland heeft instrumenten om te borgen dat de totale mestproductie van de veehouderij (of deelsectoren) onder, de in de Meststoffenwet opgenomen sectorale plafonds, blijven.
- Nederland monitort de effecten van het mestbeleid op het grondwater en de effecten van de landbouw op de oppervlaktewaterkwaliteit.

Langere termijn

Gezien de innovatie en ontwikkeling op het gebied van hergebruik van organische reststromen heeft Nederland de wens dat er een permanente voorziening binnen de Nitraatrichtlijn wordt geschapen voor het gebruik hoogwaardige meststoffen uit dierlijke mest.

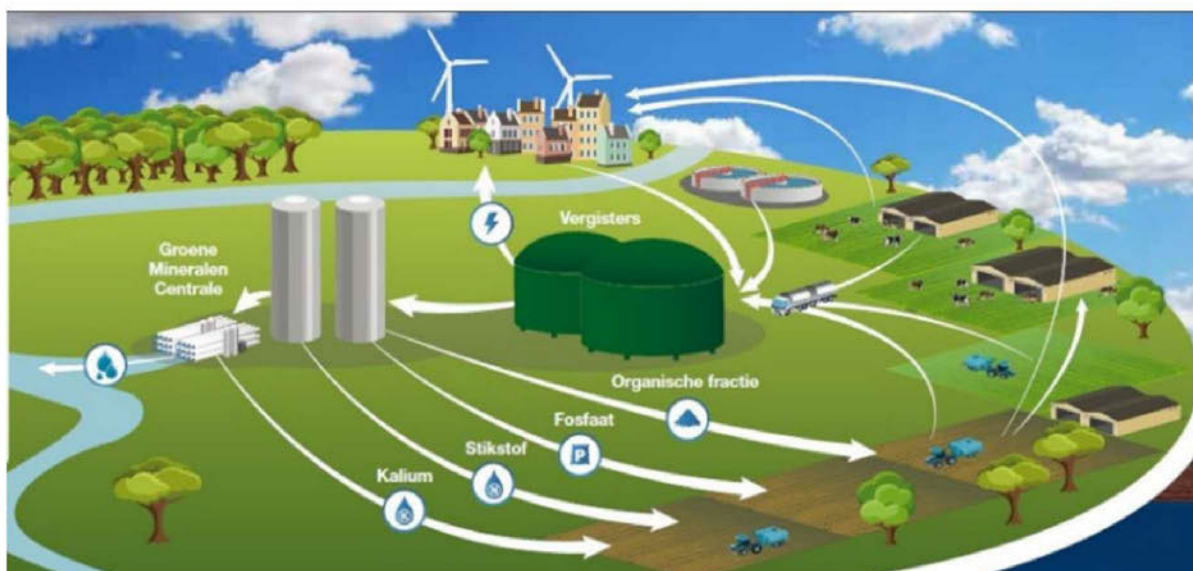
Wetenschappelijk onderbouwing

De Europese Commissie heeft met de Green Deal een reeks van aanpassingsvoorstellen gedaan, die tot doel hebben klimaat, energie, maar ook andere opgaven te behalen. In de Farm-to-Fork en Biodiversiteitsstrategie zijn deze voorstellen voor landbouw meer uitgewerkt, en sturen aan op vermindering van het gebruik van externe inputs, het verbeteren van de milieukwaliteit door vermindering van de emissies naar bodem, water en lucht en het versterken van de mogelijkheden tot recycling van reststromen.

1. Hergebruik van Nutriënten

De ontwikkeling van mestverwerking past in de ontwikkeling uit de Farm-to-Fork-strategie. Zeker in regio's, die te karakteriseren zijn als hotspotgebieden met een omvangrijke intensieve veehouderij, kan het hergebruik van organische reststromen zoals dierlijke mest passen in een duurzame landbouwpraktijk, omdat via mestverwerking de herwonnen meststoffen toegepast kunnen worden in heel gerichte bemestingstechnieken. Daarbij kan in combinatie met de winning van biogas, de broeikasgasuitstoot afkomstig uit mest, gereduceerd worden. In Nederland kennen we momenteel al een aantal (biogas-)installaties die mest/digestaat raffineren tot specifieke enkelvoudige meststoffen, die voldoen aan essentiële kwaliteits- en veiligheidsvoorschriften.

Nederland kent een actief beleid om emissiearme bemestingsproducten te ontwikkelen uit dierlijke mest waarmee de noodzaak tot aanvullende bemesting met kunstmest afneemt en die bijdragen aan verbetering van de bodemkwaliteit. De vraag naar bemestingsproducten van akkerbouwers, veehouders en tuinders staat hierbij centraal. Er is een groot onderzoeksproject dat precies deze vraag onderzoekt, NL Next Level Mestverwerking. Hierin worden diverse Product-Markt combinaties onderzocht². Markten kunnen binnen Nederland liggen, maar ook op afstand binnen de Europese Unie. Gezamenlijk met het agro-bedrijfsleven is onderzoek gedaan naar de afzetmogelijkheden van dergelijke bemestingsproducten en welke landbouwkundige waarde deze producten hebben³.

² Van Dijk, Postma, Grollenbeek, Mostert, Roefs en Verdoes, 2020a. Behoeftte van Mestbewerkingsproducten in Nederland en Europa. Een inventarisatie van perspectievolle product-markt combinaties. WUR-report WPR-1011. <https://edepot.wur.nl/528800>.

³ Van Dijk, Postma en Roefs, 2020b. Landbouwkundige waarde van mestbewerkingsproducten. WUR-report WPR-1012. <https://edepot.wur.nl/528799>.

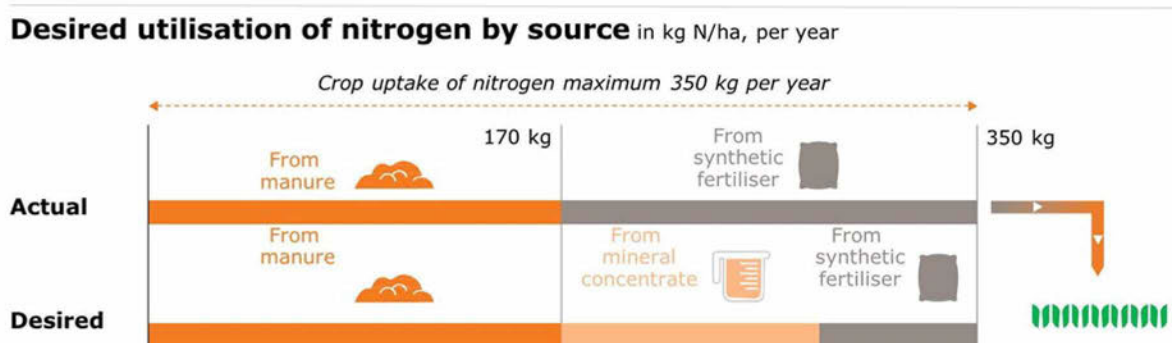
Uit dergelijke studies blijkt dat er binnen Nederland behoefte is aan geconcentreerde stikstofmeststoffen, die kunstmest kunnen vervangen voor gebruik op grasland en wintertarwe, en aan een organisch rijk product, dat nauwelijks nutriënten bevat en kan dienen als een veenvervanger. Buiten Nederland zijn markten voor fosfaatrijkere producten. In het kader van EU-project RENU2FARM, is onderzocht waar in Noordwest Europa behoefte is aan specifieke bemestingsproducten⁴.

Door deze voortschrijdende techniek en innovatie is het mogelijk om meststoffen te maken die veel beter aansluiten bij de behoefte van het gewas, en daarmee veel minder emissies hebben. Het gebruik van dierlijke mest als grondstof wordt echter belemmerd door algemene bepalingen in de Nitraatrichtlijn.

2. Onderzoek naar RENURE-producten in Nederland

Sinds 2009 kent Nederland onderzoek en pilot projecten naar producten uit dierlijke mest. In het zesde Nitraatactieprogramma (2018-2021) heeft Nederland een tweetal grote praktijkpilots gedraaid waarin diverse grote mest-verwerkende bedrijven in participeerden. Binnen de pilot Mineralenconcentraat en de pilot Kunstmestvrije Achterhoek zijn praktijkproeven gedaan die laten zien dat producten die voldoen aan een aantal essentiële kwaliteitscriteria, zoals de RENURE-criteria en de kwaliteitseisen die beschreven staan in de nieuwe Europese Meststoffenverordening.

Het principe van deze pilots is dat met het behalen van de kwaliteitscriteria, de producten ingezet kunnen worden als kunstmestvervanger en dat de milieurisico's voor grond- en oppervlaktewater hetzelfde zijn (figuur 1). De nitraatgehaltes onder percelen bemest met dergelijke meststoffen is niet wezenlijk anders dan bij bemesting met de referentie kunstmest.

Figuur 1. RENURE-product (mineralenconcentraat) wordt ingezet als vervanger van synthetische meststoffen.

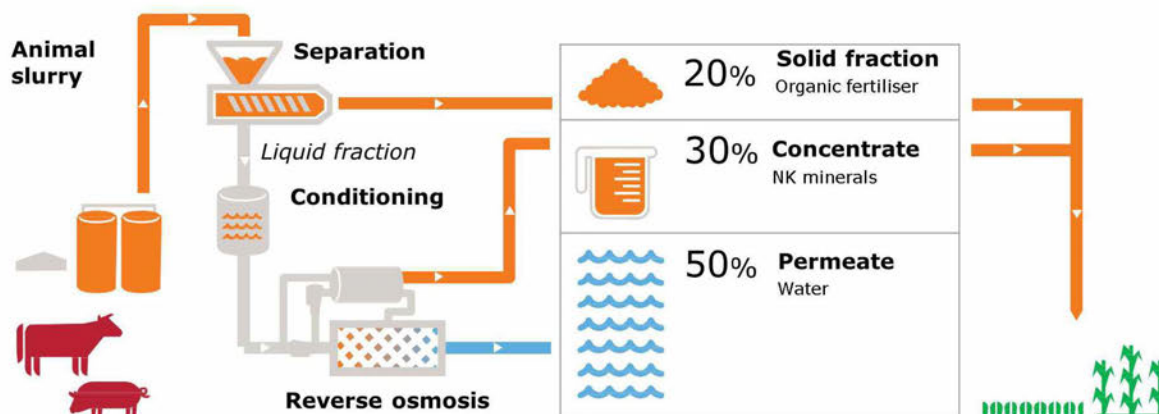
2.1 Productie en afzet van mineralenconcentraat

Productie van mineralenconcentraat bestaat in Nederland sinds 2009. Sinds 2018 zijn in Nederland 10 producenten met één of twee installaties. Zij produceren mineralenconcentraat dat aan wettelijke kwaliteitseisen moeten voldoen (Uitvoeringsregeling Meststoffenwet, artikel 35a). In 2018 en 2019 hebben in totaal 1499 individuele gebruikers van dit product gebruik gemaakt. Dit product wordt naar deze landbouwbedrijven afgezet met een vervoersbewijs dierlijke mest met de mestcode 120. Gebruikers van mineralenconcentraat kunnen dit product als kunstmest gebruiken.

⁴ Postma en Harms. 2020. Meststoffen in Kringlooplandbouw. Hoe kan het hergebruik van nutriënten worden verhoogd? https://www.nmi-agro.nl/wp-content/uploads/2020/09/Bodem-aug.2020_Meststoffen-in-kringlooplandbouw.pdf

Mineralenconcentraat is een product dat gewonnen wordt uit voornamelijk varkensmest en digestaat. Het is een vloeibaar product dat, na scheiding van de vaste en vloeibare fractie geconcentreerd wordt via de omgekeerde osmose techniek (figuur 2).

Production of liquid nitrogen concentrate by reverse osmosis

Figuur 2. Productie van mineralenconcentraat met de techniek van omgekeerde osmose.

Nederland kent in het mestbeleid drie gebieden, waarin mestbeleid gediversifieerd is. De hoeveelheden mineralenconcentraat die in een concentratiegebied is geproduceerd, is bepaald aan de hand van de afvoer van mineralenconcentraat vanaf de productielocaties in de concentratiegebieden. Aan de hand van de aanvoer naar landbouwbedrijven is een beeld verkregen van de verdeling van de afzet over de verschillende concentratiegebieden. Tabel 1 toont de aan- en afvoer van mineralenconcentraat van producenten naar landbouwbedrijven in de concentratiegebieden Zuid, Oost en Overig over de periode 2015 tot en met 2019⁵ aan.

Tabel 1. Afvoer en aanvoer van mineralenconcentraat van producenten naar landbouwbedrijven in de concentratiegebieden Zuid, Oost en Overig in ton product per jaar. (Bron: RVO, 2020)

Afvoer van productielocaties	2015	2016	2017	2018	2019
Zuid	107.971	138.235	239.539	304.362	391.666
Oost	0	0	0	0	0
Overig	15.480	13.448	11.065	9.371	10.746
Totaal	123.451	151.683	250.603	313.733	402.412
Aanvoer naar Landbouwbedrijven (afnemers)	2015	2016	2017	2018	2019
Zuid	87.939	97.745	168.288	199.803	253.487
Oost	3.978	12.909	18.608	26.828	31.723
Overig	31.534	41.029	63.708	87.102	117.203
Totaal	123.451	151.683	250.603	313.733	402.412

Tabel 1 laat zien dat de afvoer van mineralenconcentraat van producenten in concentratiegebied Zuid het grootst was ten opzichte van de andere twee concentratiegebieden. In 2019 vond 97% van de afvoer van mineralenconcentraat plaats vanaf producenten in concentratiegebied Zuid. In de periode 2015 tot en met 2019 is de afzet van mineralenconcentraat gestegen van ruim 123.000

⁵ NCM, 2020. Landelijke inventarisatie 2020 export en verwerking dierlijke mest.

<https://www.mestverwaarding.nl/kenniscentrum/1537/landelijke-inventarisatie-2020-export-en-verwerking-dierlijke-mest>

ton naar ruim 402.000 ton. Er is dus een duidelijke groei van de productie van mineralenconcentraat.

Een groot deel van het in concentratiegebied Zuid geproduceerde mineralenconcentraat wordt ook in dit gebied afgezet. In 2019 werd circa 65% van het in gebied Zuid geproduceerde mineralenconcentraat afgezet bij landbouwbedrijven in gebied Zuid. Hoewel het aandeel van de afzet naar de concentratiegebieden Oost en Overig relatief beperkt is, zien we de omvang van de afzet in deze gebieden jaarlijks toenemen. Afzet van dit product is bij melkveehouders (gras en snijmais) en akkerbouwers (aardappels en granen).

Tabel 2. Aan- en afvoer van mineralenconcentraat naar landbouwbedrijven in de concentratiegebieden Zuid, Oost en Overig uitgedrukt in tonnen product, kg stikstof en kg fosfaat, in 2019. (Bron: RVO, 2020)

2019	Afvoer product (ton)	Aanvoer product (ton)	Afvoer stikstof (kg)	Aanvoer stikstof (kg)	Afvoer fosfaat (kg)	Aanvoer fosfaat (kg)
Zuid	391.666	253.487	2.434.497	1.501.870	76.653	41.407
Oost		31.723		225.261		8.499
Overig	10.746	117.203	56.871	764.237	715	27.462
Totaal	402.412	402.412	2.491.368	2.491.368	77.368	77.368
Gehalte in kg/ton			6,2	6,2	0,2	0,2

In totaal is in 2019 via mineralenconcentraat circa 2,5 mln. kg stikstof en 77 duizend kg fosfaat geproduceerd en afgezet. Dit betekent dat hiermee 2,5 mln. kg kunstmest is bespaard. Het gemiddeld gehalte stikstof en fosfaat over alle vrachten bedroeg 6,2 kg per ton en respectievelijk 0,2 kg per ton. De minimale verhouding stikstof/fosfaat in het mineralenconcentraat is wettelijk vastgelegd op minimaal 15:1. De cijfers laten zien dat deze verhouding goed haalbaar is in de praktijk (zie tabel 2).

2.1.1 Monitoring van de kwaliteit van het product

In het kader van de pilot Mineralenconcentraten (MC) is een monitoringsprogramma uitgevoerd om gegevens te verzamelen over de huidige kwaliteit van mineralenconcentraten in relatie tot de kwaliteitscriteria en de uitvoering van het productieproces. Zowel de nationale criteria ($N_{\min} > 90\%$, ratio $N:P_2O_5 > 15$ en EC-getal > 50 , als de RENURE criteria zijn bemeaten. Deze criteria zijn vastgesteld teneinde een hoge stikstofgebruiksefficiëntie van het concentraat te waarborgen zonder dat dit tot schadelijke gevolgen voor het milieu leidt. De monitoring was gekoppeld aan informatie die werd gevraagd door het EU Joint Research Centre (JRC) ter ondersteuning van de ontwikkeling van kwaliteitscriteria voor stikstofhoudende meststoffen verkregen uit dierlijke mest, genaamd RENURE, in het kader van de Nitraatrichtlijn. De monitoring was bovendien gekoppeld aan relevante gegevens over de kwaliteit van het permeaat uit omgekeerde osmose (OO) voor onderbouwing van kwaliteitseisen voor het lozen op oppervlaktewater van effluënten uit mestverwerkingsinstallaties. Tot het monitoringsprogramma behoorden primaire en secundaire nutriënten, zware metalen, antibiotica, pathogene bacteriën en virussen. In dit rapport zijn de resultaten van de monitoring bijeengebracht. De resultaten zijn te vinden in het bijgevoegde Engelstalige rapport: *Composition of mineral concentrates. Results of monitoring installations of the Pilot Mineral Concentrate in 2019-2020*⁶. Het rapport toont aan dat bij alle producenten de Renure-criteria behaald kunnen worden en dat verontreinigingen in het product voor zware

⁶ Hoeksma, Schmitt, de Buissonjé, Pishgar Komleh en Ehlert, 2021. Composition of mineral concentrates. Results of monitoring installations of the Pilot Mineral Concentrate in 2019-2020. Wageningen Livestock Research Report No.1295. [Composition of mineral concentrates: Results of monitoring installations of the Pilot Mineral Concentrate in 2019-2020 — Research@WUR](#)

metalen onder de normen zit. Dit bevestigt resultaten van eerdere onderzoek naar mineralenconcentraat.

2.1.2 Milieukwaliteit bij gebruik van mineralenconcentraat

Er zijn veel proeven gedaan naar de milieueffecten van mineralenconcentraat. Een samenvatting is te vinden in *Mineral concentrate from processed manure as fertiliser (Velthof 2015)*⁷.

Gemiddeld is 90% van de stikstof in mineralenconcentraat aanwezig als ammonium (161 monsters in de periode 2009-2014); de resterende stikstof is aanwezig als organische stikstof. Van de ingaande dunne varkensmest was 67% van de stikstof aanwezig als ammonium.

Potproeven met verschillende grondsoorten en gewassen laten zien dat de werkingscoëfficiënt van in de bodem geïnjecteerd mineralenconcentraat gemiddeld 91% was ten opzichte van de referentiemeststof kalkammonsalpeter (KAS)⁸. De werking van geïnjecteerde varkensmest was in dezelfde proeven lager: 75%. De gemiddelde werkingscoëfficiënt van geïnjecteerd mineralenconcentraat ten opzichte van KAS varieerde in veldproeven op bouwland van 72–84%.

De werking op grasland nam toe van 54% in 2009 naar 81% in 2014, waarbij aangegeven dient te worden dat niet duidelijk is waarom de werking in 2009 zo laag was. De werkingscoëfficiënt was hoger (79–102%) ten opzichte van vloeibaar ammoniumnitraat als referentiemeststof. Een mineralenconcentraat is een ammoniumhoudende meststof met een hoge pH (ongeveer 8).

Experimenten laten zien dat bovengrondse toediening van mineralenconcentraten leidt tot emissies van ammoniak en lachgas. Het injecteren of inwerken van mineralenconcentraat beperkt ammoniakemissie sterk. De ammoniakemissie van ingewerkt mineralenconcentraat was significant lager dan die van ingewerkte varkensmest in drie incubatieproeven. De emissie van lachgas na toediening van mineralenconcentraten wordt waarschijnlijk veroorzaakt door de aanwezigheid van gemakkelijk afbreekbare organische stof en/of door hoge ammoniakconcentraties in de bodem. De gemiddelde lachgasemissie van ingewerkte mineralenconcentraat was in incubatieproeven hoger dan die van KAS en varkensmest.

Het risico op nitraatuitspoeling na toediening van mineralenconcentraten was vergelijkbaar of lager met die van toediening van KAS en onbewerkte mest, voor zowel bouwland als grasland. Deze resultaten duiden erop dat gasvormige emissies (ammoniak en denitrificatie) de belangrijkste posten van stikstofverlies zijn die leiden tot een lagere stikstofwerking dan KAS. Er zijn perspectieven om stikstofverliezen te verminderen en de stikstofwerking te verhogen door het gebruik van emissiearme toedieningsystemen, aanzuren van concentraat en verlaging van het gehalte aan organische stikstof in het concentraat.

Scenarioanalyses op nationale schaal laten zien dat grootschalig gebruik van mineralenconcentraten als kunstmest en dikke fractie van gescheiden mest in Nederland kunnen leiden tot een afname van de behoefte aan stikstof- en fosfaatkunstmest met respectievelijk 15 en 82%. De totale ammoniak- en lachgasemissies en nitraatuitspoeling in Nederland veranderen weinig in de doorgerekende scenario's. Door het op grote schaal toepassen van mineralenconcentraat in Nederland zal de benutting van stikstof en fosfaat in de landbouw toenemen.

---

⁷ Velthof, 2015. Mineral concentrates from processed manure as fertilizer. Synthesis report. Alterra WUR-report No.2650. [Mineral concentrate from processed manure as fertiliser - WUR](#)

⁸ Rietra en Velthof, 2014. Stikstofwerking van mineralenconcentraat onder gecontroleerde omstandigheden. Effecten van aanzuren, vocht en toedieningstechniek. Alterra-rapport 2518, WageningenUR: [Stikstofverwerking van mineralenconcentraat onder gecontroleerde omstandigheden : effecten van aanzuren, vocht en toedieningstechniek — Research@WUR](#)

2.2 Kunstmest-vrije Achterhoek

Dit project loopt vanaf 2018 er is 1 producent en er zijn 56 deelnemers. Het project is gericht op de productie van bemestingsproducten, die aansluiten bij de behoefte van de gewassen. Bij de deelnemers worden bodemonsters genomen en een aansluitend bemestingsadvies, dat wordt ingevuld met biobased meststoffen (BBF). Hiervoor worden de meest geavanceerde mestverwerkingstechnieken gebruikt, die momenteel beschikbaar zijn. De basis van deze meststof is mineralenconcentraat die gewonnen wordt bij Groot Zevert vergisting. Groot Zevert vergist ongeveer 130.000 ton producten per jaar, waarvan circa 90-100.000 ton varkensmest. De installatie is een co-vergister, waarbij de overige 30.000-40.000 ton toegestane industriële reststromen voor covergisting zijn. De installatie produceert gedurende het jaar twee soorten producten; in het voorjaar een stikstof- en zwavelrijke meststof en in de zomer een stikstof- en kaliumrijke meststof. De meststof wordt na behoefte gemengd met bemestingsproducten op basis van dierlijke mest, zuiveringslib en mengsels daarvan, zoals ammoniumsulfaat, ammoniumnitraat en ammoniakwater. Dergelijke meststoffen passen in een gebalanceerd bemestingsplan.

De pilot heeft op verschillende niveaus gefunctioneerd.

1. 10 demonstratieproeven op praktijklocaties een grasperceel dat voor de helft met kunstmest werd bemest en voor de helft met biobased meststoffen.
2. Wetenschappelijke veldproeven in gras en mais, waarin de effecten van de meststof.
3. Praktijk bedrijven, waar ervaringen van ondernemers met de meststof werden onderzocht.

Gedurende het project is er bemestingsapparatuur ontwikkeld, die het vloeibare product emissiearm kan toedienen. Immers de meststof is veel geconcentreerder dan een vloeibare drijfmest. Deze bemester is uitgerust met GPS-techniek en kan plaat specifiek de bemesting variëren.

2.2.1 Demonstratie proeven

In het project zijn 2018⁹ en 2019¹⁰ demonstratieproeven uitgevoerd. De proeven zijn in beide jaren identiek uitgevoerd. Eerst werd er op basis van een bodemonster een bemestingsadvies vastgesteld met minerale kunstmest of met Groene Weide meststoffen. Beide bemestingsproducten hebben identieke verhoudingen tussen stikstof, kalium en zwavel. De ontwikkeling van het gras werd gevolgd door de grashoogte te meten bij vier of vijf sneden. Daarnaast werd de voorraad minerale stikstof in drie bodemlagen bepaald: voorafgaand aan de bemesting en na de laatste snede.

De landbouwkundige werkzaamheid van de Groene Weide meststof was bij de eerste snede lager dan die van de blend van synthetische minerale stikstofmeststoffen. Dit verschijnsel werd

⁹ Ehlert en van der Lippe, 2019. Toetsing van de Groene Weide Meststof in de praktijk. Demovelden van de gebiedsgerichte pilot Kunstmestvrije Achterhoek, 2018. Wageningen Environmental Research No.3007 <https://research.wur.nl/en/publications/toetsing-van-de-groene-weide-meststof-in-de-praktijk-demovelden-v>

¹⁰ Ehlert en van der Lippe, 2020. Toetsing van de Groene Weide Meststof in de praktijk. Demovelden van de gebiedsgerichte pilot Kunstmestvrije Achterhoek, 2019 <https://research.wur.nl/en/publications/review-of-the-green-meadow-fertiliser-in-practice-test-fields-of->

waarschijnlijk veroorzaakt door het aandeel geconcentreerd ammoniumwater in het nieuwe bemestingsproduct dat tot een te hoge pH leidde. De samenstelling van het bemestingsproduct werd daarop gewijzigd, waarbij de pH overeenkwam met die van mest of digestaat. Het verschijnsel werd daarna bij de volgende sneden niet meer waargenomen. Na wijziging van de samenstelling werd de landbouwkundige werkzaamheid vergelijkbaar. Voor vier sneden is de raming voor de relatieve werking van het nieuwe bemestingsproduct 89% van die van de blend van minerale meststoffen.

De voorraad minerale stikstof in de bodemlaag 0-90 cm nam in 2018 en 2019 toe als gevolg van de droogte. In 2019 was na de laatste snede een tendens waarneembaar dat het nieuwe bemestingsproduct tot een lagere voorraad minerale stikstof in de bodemlaag 0-90 cm leidt dan de blend. De onderzoekers concluderen dat er geen aanwijzing is dat het nieuwe bemestingsproduct leidt tot een verhoogd risico op nitraatuitspoeling.

2.2.3. Veldproeven gras en mais

In de periode 2019-2020 zijn er twee veldproeven op gras en twee veldproeven uitgevoerd op mais. Het doel van deze proeven was om de agronomische effectiviteit te bepalen door het bepalen van de stikstof-efficiëntie. Daarnaast het bepalen en vergelijken van het risico op nitraatuitspoeling bij gebruik van N-biobased bemestingsproducten (BBF) als vervanging voor minerale (synthetische) N-meststoffen.

Veldexperimenten van 2019 en 2020 hadden geen gunstige weersomstandigheden voor gewasgroei; droogte en hoge temperaturen. Om de droogte tegen te gaan, moest in deze jaren irrigatie worden toegepast. De veldproef op grasland in 2021 kende gunstige weersomstandigheden. Gras reageerde goed op stikstofbemesting, maar snijmaïs liet geen duidelijke reactie zien. De variatie binnen een behandeling in 2020 was groot, waardoor er geen significante verschillen waren voor maïs. Deze bevindingen worden vermoedelijk veroorzaakt door droogte en de impact van sprinkler-irrigatie op de mineralisatie van organische bodemstikstof.

Algehele resultaten van NFRV voor grasland kunnen worden gerangschikt volgens: CAN ~ BBFb ~ UAN > CS + BBFb > CS maar een rangschikking voor het testen van de mestproducten met snijmaïs is niet evident aanwezig.

Op grasland werd meer stikstof toegepast dan in de totale stikstofopname door alle snedes gras waardoor een reststikstof in de bodem werd vastgesteld. Stikstof wordt duidelijk geïmmobiliseerd in de bodemprocessen of gaat verloren door uitstoot van ammoniak, N₂O/N₂. Na de oogst verschilt de voorraad minerale stikstof en een vergelijkbare dosering niet tussen BBF's of Kalkammonsalpeter (CAN). Over het algemeen laten de veldexperimenten zien dat een BBF gemaakt van mineralenconcentraat en een andere stikstof- en/of zwavelbron vergelijkbaar is met de agronomische effectiviteit van CAN. Het milieurisico op uitspoeling van nitraat van BBF's van GMMC verschilt niet van die van CAN¹¹.

2.2.3 Ervaring met bemestingsproduct

Het product wordt geproduceerd bij Groot Zevert Vergisting in Beltrum. Het product wordt in de markt gezet onder de marktnaam Groene Weide Meststoffen en vermarkt door de Agrarische Coöperatie For Farmers als een kunstmestproduct. Afnemers moeten voor dit product betalen. In deze regio wordt het product met name op gras en mais gebruikt.

In een evaluatie¹² in 2019 bij afnemers van het product geeft meer dan 85% van de afnemers aan tevreden te zijn over de uitvoering van de bemesting. Alle deelnemers geven aan geen verschil in opbrengst te hebben ervaren op percelen die met Groene Weide Meststoffen bemest waren ten

---

¹¹ Ehlert, P.A.I., 2022. Pilot Biobased Fertilisers Achterhoek; Synthesis report Monitoring program Wageningen Environmental Research. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Report. 53 pp. (in press)

¹² www.kunstmestvrijeachterhoek.nl

opzichte van de percelen die kunstmest hebben gekregen. Sommige afnemers menen zelfs een iets betere opbrengst te hebben. Als reden geven zij aan dat dit mogelijk komt doordat het een vloeibaar product is waardoor de watercomponent ook mee speelt. Bemesting met Groene Weide meststoffen wordt door afnemers op een schaal van 0-10 gewaardeerd met 7,2. Deelnemers zijn overwegend positief en geven aan dat het product goed paste bij de bemestingsbehoefte. Gedurende de pilot 2018-2021 is er een vaste groep van afnemers ontstaan, die het product blijven afnemen, wat ook een indicatie is dat het product vertrouwd wordt en aansluit bij de bemestingsbehoefte van deze landbouwers.

2.3 Onderzoek Joint Research Centre

In 2018 is het Joint Research Centre in opdracht van de Europese Commissie gestart met een onderzoek naar mestverwerkingsproducten in stikstofgevoelige gebieden. JRC beschrijft in dit rapport¹³ dat er potentieel bestaat om de lopende technologische en marktontwikkelingen voor het recyclen van nutriënten in een circulaire economie te gebruiken met als doel waterlichamen te beschermen tegen vervuiling door dierlijke mest.

Het doel van dit rapport was om te helpen bij het definiëren van die geharmoniseerde criteria die het mogelijk zouden kunnen maken om stikstof (N)-meststoffen, gedeeltelijk of volledig afkomstig van mest door verwerking, te gebruiken in gebieden waarvoor het maximum van 170 kg N/ha/jr is voorgeschreven in bijlage III van de nitraatrichtlijn, overeenkomstig de overigens identieke bepalingen die van toepassing zijn op stikstofhoudende chemische meststoffen in de nitraatrichtlijn (91/676/EEG), terwijl de verwezenlijking van de doelstellingen van de richtlijn en voldoende agronomische voordelen worden gewaarborgd.

Dergelijke herwonnen meststoffen worden in dit rapport teruggewonnen stikstof uit mest (RENURE) genoemd. Dit werk combineert bio-geochemische modelleringstechnieken, analytische metingen en kwantitatieve (meta-analyse) en kwalitatieve literatuuronderzoekstechnieken om de gebruikseffecten van kandidaat-RENURE-materialen op milieuvervuiling te beoordelen, inclusief de nitraatuitspoeling.

De resultaten gaven aan dat verwerkte mest, die wordt gekenmerkt door een verhouding van totaal organische koolstof tot totaal N ≤ 3 of een verhouding van mineraal N tot totaal N $\geq 90\%$ een vergelijkbaar N-uitspoelings-potentieel en agronomische efficiëntie kan hebben als van Haber-Bosch afgeleide en gelijkwaardige chemische N-meststoffen. Met name stikstofrijke bewerkte meststoffen, zoals zouten uit luchtwassing, mineralenconcentraten en vloeibare digestaten verkregen door centrifugatie en/of geavanceerde verwijdering van vaste stoffen, kunnen aan deze eisen voldoen.

Om te voldoen aan de doelstellingen van milieubescherming, is het echter noodzakelijk om het gebruik van RENURE te combineren met goede beheerpraktijken, waaronder het gebruik van levende plantenafdekkingen of gelijkwaardige maatregelen, toepassingstechnieken met een lage NH₃-emissie en goede RENURE-opslagomstandigheden.

Het JRC-rapport stelt een reeks materiaal- en gebruiksvereisten voor om het veilige gebruik van RENURE in gebieden met waterverontreiniging door stikstof mogelijk te maken, in hoeveelheden boven de drempel die is vastgelegd in de nitraatrichtlijn (91/676/EEG). Er wordt geconcludeerd dat de mogelijke implementatie van RENURE als onderdeel van mestbeheersystemen een vooruitgang mogelijk maakt naar een meer circulaire economie en een weg naar een efficiënter gebruik van hulpbronnen in het voedselproductiesysteem van de EU.

---

¹³ JRC, 2020. Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Nitrates Directive (91/676/EEC). <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121636>.

Bijlage 1. Eisen voor anorganische meststoffenproducten in de Europese Meststoffenverordening (EU 2019/1009)

PFC 1 C) I): ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

1. Een anorganische macronutriëntenmeststof heeft tot doel planten of paddenstoelen van een of meer van de volgende macronutriënten te voorzien:
  - a) primaire macronutriënten: stikstof (N), fosfor (P) of kalium (K),
  - b) secundaire macronutriënten: calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na) of zwavel (S).

2. Contaminanten in een anorganische macronutriëntenmeststof mogen de volgende grenswaarden niet overschrijden:
  - a) cadmium (Cd):
    - i) indien een anorganische macronutriëntenmeststof een totaal gehalte aan fosfor (P) van minder dan 5 massa-procent fosforpentoxide (P₂O₅)-equivalent heeft: 3 mg/kg droge stof, of
    - ii) indien een anorganische macronutriëntenmeststof een totaal gehalte aan fosfor (P) van 5 massaprocent fosforpentoxide (P₂O₅)-equivalent of meer heeft ("fosfaatmeststof"): 60 mg/kg fosforpentoxide (P₂O₅),
  - b) zeswaardig chroom (Cr(VI)): 2 mg/kg droge stof,
  - c) kwik (Hg): 1 mg/kg droge stof,
  - d) nikkel (Ni): 100 mg/kg droge stof,
  - e) lood (Pb): 120 mg/kg droge stof,
  - f) arseen (As): 40 mg/kg droge stof,
  - g) biureet (C₂H₅N₃O₂): 12 g/kg droge stof,
  - h) perchloraat (ClO₄⁻): 50 mg/kg droge stof

PFC 1 C) I) a): VASTE ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

Een vaste anorganische macronutriëntenmeststof heeft een vaste vorm.

PFC 1 C) I) a) i): ENKELVOUDIGE VASTE ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

1. Een enkelvoudige vaste anorganische macronutriëntenmeststof heeft een aangegeven gehalte van:
  - a) slechts één macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K), calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)), of
  - b) slechts één primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)) en een of meer secundaire macronutriënten (calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)).

2. Indien een enkelvoudige vaste anorganische macronutriëntenmeststof slechts één aangegeven macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K), calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)) bevat, is dat macronutriëntengehalte ten minste:
  - a) 10 massaprocent totaal stikstof (N),
  - b) 12 massaprocent totaal fosforpentoxide (P₂O₅),
  - c) 6 massaprocent totaal kaliumoxide (K₂O),
  - d) 5 massaprocent totaal magnesiumoxide (MgO),
  - e) 12 massaprocent totaal calciumoxide (CaO),
  - f) 10 massaprocent totaal zwaveltrioxide (SO₃), of
  - g) 1 massaprocent totaal natriumoxide (Na₂O).

Het gehalte aan natriumoxide (Na₂O) is echter niet meer dan 40 massaprocent.

Indien een enkelvoudige vaste anorganische macronutriëntenmeststof slechts één aangegeven primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)) en een of meer aangegeven secundaire macronutriënten (calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)) bevat:

- a) is dat gehalte aan primaire macronutriënt ten minste:
  - i. 3 massaprocent totaal stikstof (N),
  - ii. 3 massaprocent totaal fosforpentoxide (P₂O₅), of
  - iii. 3 massaprocent totaal kaliumoxide (K₂O);
- b) zijn die gehalten aan secundaire macronutriënten ten minste:
  - i. 1,5 massaprocent totaal magnesiumoxide (MgO),
  - ii. 1,5 massaprocent totaal calciumoxide (CaO),
  - iii. 1,5 massaprocent totaal zwaveltrioxide (SO₃), of
  - iv. 1 massaprocent totaal natriumoxide (Na₂O).

Het gehalte aan totaal natriumoxide (Na₂O) is echter niet meer dan 40 massaprocent.

De som van alle aangegeven gehalten aan primaire en secundaire macronutriënten bedraagt ten minste 18 massaprocent.

PFC 1 C) I) a) ii): SAMENGESTELDE VASTE ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

1. Een samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof heeft een aangegeven gehalte van:
  - a) meer dan één primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)), of
  - b) meer dan één secundaire macronutriënt (calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)) en geen primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)).
2. Een samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof bevat meer dan één van de volgende aangegeven macronutriënten in ten minste de volgende gehalten:
  - a) 3 massaprocent totaal stikstof (N),
  - b) 3 massaprocent totaal fosforpentoxide (P₂O₅),
  - c) 3 massaprocent totaal kaliumoxide (K₂O),
  - d) 1,5 massaprocent totaal magnesiumoxide (MgO),
  - e) 1,5 massaprocent totaal calciumoxide (CaO),
  - f) 1,5 massaprocent totaal zwaveltrioxide (SO₃), of
  - g) 1 massaprocent totaal natriumoxide (Na₂O).

Het gehalte aan totaal natriumoxide (Na₂O) is echter niet meer dan 40 massaprocent.

De som van alle aangegeven gehalten aan macronutriënten bedraagt ten minste 18 massaprocent.

PFC 1 C) I) a) i-ii) A): ENKELVOUDIGE OF SAMENGESTELDE VASTE ANORGANISCHE MACRO-NUTRIËNTENMESTSTOF OP BASIS VAN AMMONIUMNITRAAT EN MET EEN HOOG STIKSTOFGEHALTE

1. Een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte is gebaseerd op ammoniumnitraat (NH₄NO₃) en bevat ten minste 28 massaprocent stikstof (N) afkomstig van ammoniumnitraat (NH₄NO₃).
2. Alle eventueel aanwezige andere stoffen dan ammoniumnitraat (NH₄NO₃) zijn inert voor ammoniumnitraat (NH₄NO₃).
3. Een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte wordt uitsluitend in verpakte vorm aan de eindgebruiker ter beschikking gesteld. De verpakking is op zodanige wijze of met

- een zodanig systeem gesloten dat door het openen ervan de sluiting, het sluitzegel of de verpakking zelf onherstelbaar wordt beschadigd. Het gebruik van klepzakken is toegestaan.
4. De olieretentie van een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte, dat vooraf twee temperatuurcycli heeft doorlopen zoals beschreven in punt 4.1 van module A1 in deel II van bijlage IV, mag niet meer dan 4 massaprocent bedragen.
  5. De detonatiebestendigheid van een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte is zodanig dat:
    - na vijf temperatuurcycli zoals beschreven in punt 4.3 van module A1 in deel II van bijlage IV,
    - bij twee detonatiebestendigheidsprouven zoals beschreven in punt 4.4 van module A1 in deel II van bijlage IV, een of meer van de loden steuncilinders minder dan 5 % wordt gestuikt.
  6. Het massapercentage van als koolstof (C) gemeten brandbaar materiaal mag niet meer bedragen dan:
    - 0,2 massaprocent bij een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte, met een gehalte aan stikstof (N) van ten minste 31,5 massaprocent, en
    - 0,4 massaprocent bij een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte, met een gehalte aan stikstof (N) van tenminste 28, maar minder dan 31,5 massaprocent.
  7. De pH van een oplossing van 10 g van een enkelvoudige of samengestelde vaste anorganische macronutriëntenmeststof op basis van ammoniumnitraat en met een hoog stikstofgehalte, in 100 ml water moet ten minste 4,5 bedragen.
  8. Ten hoogste 5 massaprocent mag door een zeef met een maaswijdte van 1 mm gaan, en ten hoogste 3 massaprocent door een zeef met een maaswijdte van 0,5 mm.
  9. Het gehalte aan koper (Cu) mag niet hoger zijn dan 10 mg/kg, en het gehalte aan chloor (Cl) niet hoger dan 200 mg/kg.

PFC 1 C) I) b): VLOEIBARE ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

Een vloeibare anorganische macronutriëntenmeststof heeft een vloeibare vorm.

PFC 1 C) I) b) i): ENKELVOUDIGE VLOEIBARE ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

1. Een enkelvoudige vloeibare anorganische macronutriëntenmeststof heeft een aangegeven gehalte van:

- a) slechts één macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K), calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)), of
- b) slechts één primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)) en een of meer secundaire macronutriënten (calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)).

2. Indien een enkelvoudige vloeibare anorganische macronutriëntenmeststof slechts één aangegeven macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K), calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)) bevat, is dat macronutriëntengehalte ten minste:

- a) 5 massaprocent totaal stikstof (N),
- b) 5 massaprocent totaal fosforpentoxide (P₂O₅),
- c) 3 massaprocent totaal kaliumoxide (K₂O),

- d) 2 massaprocent totaal magnesiumoxide (MgO),
- e) 6 massaprocent totaal calciumoxide (CaO),
- f) 5 massaprocent totaal zwaveltrioxide (SO₃), of
- g) 1 massaprocent totaal natriumoxide (Na₂O).

Het gehalte aan totaal natriumoxide (Na₂O) is echter niet meer dan 40 massaprocent.

Indien een enkelvoudige vloeibare anorganische macronutriëntenmeststof slechts één aangegeven primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P) of kalium (K)) en een of meer aangegeven secundaire macronutriënten (calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na) of zwavel (S)) bevat:

- a) is dat gehalte aan primaire macronutriënt ten minste:
  - i. 1,5 massaprocent totaal stikstof (N),
  - ii. 1,5 massaprocent totaal fosforpentoxide (P₂O₅), of
  - iii. 1,5 massaprocent totaal kaliumoxide (K₂O), en
- b) zijn die gehalten aan secundaire macronutriënten ten minste:
  - i. 0,75 massaprocent totaal magnesiumoxide (MgO),
  - ii. 0,75 massaprocent totaal calciumoxide (CaO),
  - iii. 0,75 massaprocent totaal zwaveltrioxide (SO₃), of
  - iv. 0,5 massaprocent totaal natriumoxide (Na₂O).

Het gehalte aan totaal natriumoxide (Na₂O) is echter niet meer dan 20 massaprocent.

De som van alle aangegeven gehalten aan primaire en secundaire macronutriënten bedraagt ten minste 7 massaprocent.

PFC 1 C) I) b) ii): SAMENGESTELDE VLOEIBARE ANORGANISCHE MACRONUTRIËNTENMESTSTOF

1. Een samengestelde vloeibare anorganische macronutriëntenmeststof heeft een aangegeven gehalte van:
  - a) meer dan één primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)), of
  - b) meer dan één secundaire macronutriënt (calcium (Ca), magnesium (Mg), natrium (Na), zwavel (S)) en geen primaire macronutriënt (stikstof (N), fosfor (P), kalium (K)).
2. Een samengestelde vloeibare anorganische macronutriëntenmeststof bevat meer dan één van de volgende aangegeven nutriënten in ten minste de volgende gehalten:
  - a) 1,5 massaprocent totaal stikstof (N),
  - b) 1,5 massaprocent totaal fosforpentoxide (P₂O₅),
  - c) 1,5 massaprocent totaal kaliumoxide (K₂O),
  - d) 0,75 massaprocent totaal magnesiumoxide (MgO),
  - e) 0,75 massaprocent totaal calciumoxide (CaO),
  - f) 0,75 massaprocent totaal zwaveltrioxide (SO₃), of
  - g) 0,5 massaprocent totaal natriumoxide (Na₂O).

Het gehalte aan totaal natriumoxide (Na₂O) is echter niet meer dan 20 massaprocent.

De som van alle aangegeven nutriëntengehalten bedraagt ten minste 7 massaprocent.

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E @minvws.nl>
Verzonden: woensdag 27 april 2022 00:17
Aan: 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E @minbuza.nl
CC: 5.1.2.E
Onderwerp: FW: Derogation request
Bijlagen: Aanvraag Derogatie RENURE.pdf; DOMUS-22189100-v1-Bijlage_Verzoek_tot_landen_specifieke_oplossing_RENURE_NL.PDF

Hoi allen,

Zie hieronder mijn mail aan 5.1.2.E aangezien ik haar telefonisch niet kon bereiken vandaag.
 5.1.2.E zorg jij dat de brief bij 5.1.2.E terecht komt?

Groeten,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)
Verzonden: woensdag 27 april 2022 00:16
Aan: ' 5.1.2.E ec.europa.eu' < 5.1.2.E ec.europa.eu>
CC: ' 5.1.2.E @minbuza.nl' < 5.1.2.E @minbuza.nl>; ' 5.1.2.E minInv.nl' < 5.1.2.E minInv.nl>
Onderwerp: Derogation request

Dear 5.1.2.E

I hope you are doing well. I've tried to get in touch with you by telephone today about the following. Since our meeting earlier this month, we have considered our request for derogation, and particularly the need for the derogation to fit in and support the transition of the agricultural sector in the Netherlands and the achievement of environmental, climate and nature preservation goals in both the short and long term. We have also closely looked at the draft derogation for Ireland that was on the agenda of the last Nitrates Committee. We recognize the need for the Commission to include checks and conditions in the derogation decision in order to ensure the goals are met. At the same time, we find it of the utmost importance to provide clarity to farmers on the derogation during the timespan of the 7th AP, so they can take this into account when making decisions about investments and the overall future of their business.

All things considering, we request a derogation for 2022 – 2025 in which a gradual downward adjustment is set upfront. In this way, the derogation fits with the goal of the Dutch government to make agriculture more extensive, while giving farmers maximum clarity on the pathway for the years ahead. We expect that such an upfront downward adjustment, although undeniably painful for many farmers, will be more supportive to the transition than a mid-term review during the timespan of the derogation decision with the possibility of a downward adjustment (as is part of the derogation for Ireland) because this means uncertainty for farmers which will lead to reluctance in taking investment decisions to make their business more sustainable.

Besides the improvement of water quality, the transition of the agricultural sector also comprises a shift to circularity and reducing the use of fossil fuels, thereby reducing greenhouse gas emissions. As

discussed in our previous meetings, we see opportunities to process animal manure towards high quality products that can replace chemical fertilizers (RENURE), while securing our environmental goals. We believe a downward adjustment of the derogation for non-processed manure of grazing animals while at the same time providing the possibility to process manure towards high quality products that can replace chemical fertilizers is essential for the achievement of our environmental and climate targets. Therefore, these two elements go hand-in-hand.

In our previous meeting, we agreed we would explain our derogation request in a letter to the Commission. Attached you can find this letter, which will be sent to your Director-General tomorrow. In the annex you can also find a detailed description of our view on a country-specific solution for RENURE, in which we closely follow the outcomes of the JRC-study on RENURE. Needless to say, our Minister fully backs this derogation request.

I hope this proposal can be a fruitful basis for further discussions. If you find it useful, I am very willing to explain our request further by telephone tomorrow. I propose we plan a meeting next week to discuss matters more in-depth. We will make sure you receive the answers to your questions of the last meeting before the upcoming weekend.

Best regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E @minvws.nl>
Verzonden: vrijdag 29 april 2022 16:06
Aan: 5.1.2.E ec.europa.eu
CC: 5.1.2.E ec.europa.eu; 5.1.2.E @ec.europa.eu;
5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E 5.1.2.E ; 5.1.2.E
(5.1.2.E); 5.1.2.E @minbuza.nl
Onderwerp: Follow up / additional info
Bijlagen: 220429 Aanvullende informatie naar aanleiding van bespreking DG ENVI.docx

Dear 5.1.2.E

As discussed earlier today, attached you find the answers to the questions that were addressed in the technical meeting of last month. As you will see, some questions regarding the development of the agricultural sector in the upcoming years are difficult to answer, as there is a high degree of uncertainty as to which parts of the livestock sector in which parts of the country at what exact moment will participate in the subsidy schemes available. This will become clear in the regional approach. In other words, we are clear about the targets that are to be achieved and have a scientific underpinning of the effects on the (livestock) sector, but the pathway to get there is determined on regional level and therefore general milestones are difficult to set. Nonetheless, we do recognize the need of the Commission to set clear conditions that justify the derogation as a 'transition derogation'. In order to shape the derogation in such a way that it stimulates the transition and provides a clear pathway for farmers upon which they can base the decisions they will have to make about the future of their businesses, we propose to set an upfront, gradual reduction of the derogation in the decision for 2022-2025. I refer to the letter you have received earlier this week. The annex to this letter contains the requested information on RENURE, which we have therefore not included again in the attached document.

As discussed today, you will review this information internally and get back to us to set a date for a meeting to discuss things further. Should you or other members of your team have any questions in the meantime, we are ofcourse available to answer these. We hope for a meeting on short notice.

Best regards and have a nice weekend,

5.1.2.E

PS. I am using a new e-mail address. I do not have access to my old address anymore. Please use this address 5.1.2.E [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl) – from now on. My phone number is unchanged.

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 13 mei 2022 12:36
Aan: ' 5.1.2.E 5.1.2.E '; ' 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)'; ' 5.1.2.E @minbuza.nl'
CC: ' 5.1.2.E ; ' 5.1.2.E 5.1.2.E ; ' 5.1.2.E ;
 5.1.2.E 5.1.2.E ; ' 5.1.2.E 5.1.2.E ' ;

Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

My apologies, also our colleague 5.1.2.E
 Management will participate: 5.1.2.E

from the Ministry of Infrastructure and Water
[minienw.nl](https://www.minienw.nl).

Best regards,
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 13 mei 2022 12:34
Aan: ' 5.1.2.E @ec.europa.eu>; ' 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)'
 5.1.2.E @minvws.nl>; ' 5.1.2.E @minbuza.nl' < 5.1.2.E @minbuza.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E < 5.1.2.E ec.europa.eu>

Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

Thank you.

From our side the following colleagues will participate:

5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minvws.nl
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minbuza.nl
 5.1.2.E @minlnv.nl
 5.1.2.E minlnv.nl
 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl
 and myself: 5.1.2.E @minlnv.nl

We can of course also organize the meeting remotely.

Best regards,
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: vrijdag 13 mei 2022 11:16
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>; ' 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)' 5.1.2.E @minvws.nl>;
 ' 5.1.2.E @minbuza.nl' < 5.1.2.E @minbuza.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E < 5.1.2.E ec.europa.eu>

Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

9.00 should be possible and let's do it remote.

All the best

5.1.2.E

From: 5.1.2.E 5.1.2.E [minlnv.nl](mailto:5.1.2.E@minlnv.nl)>
Sent: Thursday, May 12, 2022 2:56 PM
To: 5.1.2.E [ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; '5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)'
5.1.2.E [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl)>; '5.1.2.E @minbuza.nl' <5.1.2.E@minbuza.nl>
Cc: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E [@minlnv.nl](mailto:5.1.2.E@minlnv.nl)>
Subject: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

In addition to my earlier mail of today I would like to ask if it would be possible to have the meeting on 23 May starting at 9:00?
And we will participate remotely in the meeting.

Best regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: donderdag 12 mei 2022 11:20
Aan: '5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)'
5.1.2.E [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl)>; 5.1.2.E [@minbuza.nl](mailto:5.1.2.E@minbuza.nl)
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E [@minlnv.nl](mailto:5.1.2.E@minlnv.nl)>
Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

Thank you for the proposal for 23 May.
We will let you know asap if will meet you in person or if it will be remotely.

Best regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>
Verzonden: woensdag 11 mei 2022 11:30
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl)>; 5.1.2.E [@minbuza.nl](mailto:5.1.2.E@minbuza.nl)
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E [@minlnv.nl](mailto:5.1.2.E@minlnv.nl)>; 5.1.2.E
(5.1.2.E) 5.1.2.E [@minlnv.nl](mailto:5.1.2.E@minlnv.nl)>
Onderwerp: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E and 5.1.2.E

Thank you very much for all the elements of information you have sent to us.

We would propose to meet on **Monday 23 May from 10:00 to 12:15**.

We can do it remotely or presential.

Please let us know if that would suit you.

Best regards

5.1.2.E

From: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl)>
Sent: Friday, April 29, 2022 4:06 PM
To: 5.1.2.E [ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>
Cc: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E [@ec.europa.eu](mailto:5.1.2.E@ec.europa.eu)>; 5.1.2.E 5.1.2.E
5.1.2.E [@minInv.nl](mailto:5.1.2.E@minInv.nl)>; 5.1.2.E 5.1.2.E [minInv.nl](mailto:5.1.2.E@minInv.nl)>;
5.1.2.E [@minbuza.nl](mailto:5.1.2.E@minbuza.nl)
Subject: Follow up / additional info

Dear 5.1.2.E

As discussed earlier today, attached you find the answers to the questions that were addressed in the technical meeting of last month. As you will see, some questions regarding the development of the agricultural sector in the upcoming years are difficult to answer, as there is a high degree of uncertainty as to which parts of the livestock sector in which parts of the country at what exact moment will participate in the subsidy schemes available. This will become clear in the regional approach. In other words, we are clear about the targets that are to be achieved and have a scientific underpinning of the effects on the (livestock) sector, but the pathway to get there is determined on regional level and therefore general milestones are difficult to set. Nonetheless, we do recognize the need of the Commission to set clear conditions that justify the derogation as a 'transition derogation'. In order to shape the derogation in such a way that it stimulates the transition and provides a clear pathway for farmers upon which they can base the decisions they will have to make about the future of their businesses, we propose to set an upfront, gradual reduction of the derogation in the decision for 2022-2025. I refer to the letter you have received earlier this week. The annex to this letter contains the requested information on RENURE, which we have therefore not included again in the attached document.

As discussed today, you will review this information internally and get back to us to set a date for a meeting to discuss things further. Should you or other members of your team have any questions in the meantime, we are ofcourse available to answer these. We hope for a meeting on short notice.

Best regards and have a nice weekend,

5.1.2.E

PS. I am using a new e-mail address. I do not have access to my old address anymore. Please use this address – 5.1.2.E [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl) – from now on. My phone number is unchanged.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 17 mei 2022 09:59
Aan: ' 5.1.2.E 5.1.2.E '
CC: ' 5.1.2.E @minvws.nl'; ' 5.1.2.E ec.europa.eu'
Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

Initially our meeting was scheduled for 2 hours and 15 minutes (10-12.15 hrs). The webex invitation is for 1 hour, namely from 9-10 hrs.

We would prefer to have 2 hrs, starting at 9 hrs. Is that still possible?

Kind regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E @ec.europa.eu>
Verzonden: vrijdag 13 mei 2022 11:16
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl'; ' 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)' <>; ' 5.1.2.E @minbuza.nl'
 < 5.1.2.E @minbuza.nl>
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E <>
Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

9.00 should be possible and let's do it remote.

All the best

5.1.2.E

From: 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>
Sent: Thursday, May 12, 2022 2:56 PM
To: 5.1.2.E ec.europa.eu>; ' 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)'
 5.1.2.E @minvws.nl>; ' 5.1.2.E @minbuza.nl' 5.1.2.E @minbuza.nl>
Cc: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>
Subject: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

In addition to my earlier mail of today I would like to ask if it would be possible to have the meeting on 23 May starting at 9:00?

And we will participate remotely in the meeting.

Best regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E

Verzonden: donderdag 12 mei 2022 11:20

Aan: '5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)

5.1.2.E @minvws.nl>; 5.1.2.E

@minbuza.nl

CC: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>

Onderwerp: RE: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E

Thank you for the proposal for 23 May.

We will let you know asap if will meet you in person or if it will be remotely.

Best regards,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>

Verzonden: woensdag 11 mei 2022 11:30

Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E @minvws.nl>; 5.1.2.E

@minbuza.nl

CC: 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E @minlnv.nl>; 5.1.2.E

(5.1.2.E) 5.1.2.E minlnv.nl>

Onderwerp: proposal for a meeting

Dear 5.1.2.E and 5.1.2.E

Thank you very much for all the elements of information you have sent to us.

We would propose to meet on **Monday 23 May from 10:00 to 12:15**.

We can do it remotely or presential.

Please let us know if that would suit you.

Best regards

5.1.2.E

From: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1 eerste lid e @minvws.nl>

Sent: Friday, April 29, 2022 4:06 PM

To: 5.1.2.E ec.europa.eu>

Cc: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E @ec.europa.eu>; 5.1.2.E 5.1.2.E

5.1.2.E @minlnv.nl>; 5.1.2.E 5.1.2.E minlnv.nl>;

5.1.2.E @minbuza.nl

Subject: Follow up / additional info

Dear 5.1.2.E

As discussed earlier today, attached you find the answers to the questions that were addressed in the technical meeting of last month. As you will see, some questions

regarding the development of the agricultural sector in the upcoming years are difficult to answer, as there is a high degree of uncertainty as to which parts of the livestock sector in which parts of the country at what exact moment will participate in the subsidy schemes available. This will become clear in the regional approach. In other words, we are clear about the targets that are to be achieved and have a scientific underpinning of the effects on the (livestock) sector, but the pathway to get there is determined on regional level and therefore general milestones are difficult to set. Nonetheless, we do recognize the need of the Commission to set clear conditions that justify the derogation as a 'transition derogation'. In order to shape the derogation in such a way that it stimulates the transition and provides a clear pathway for farmers upon which they can base the decisions they will have to make about the future of their businesses, we propose to set an upfront, gradual reduction of the derogation in the decision for 2022-2025. I refer to the letter you have received earlier this week. The annex to this letter contains the requested information on RENURE, which we have therefore not included again in the attached document.

As discussed today, you will review this information internally and get back to us to set a date for a meeting to discuss things further. Should you or other members of your team have any questions in the meantime, we are ofcourse available to answer these. We hope for a meeting on short notice.

Best regards and have a nice weekend,

5.1.2.E

PS. I am using a new e-mail address. I do not have access to my old address anymore. Please use this address – ^{5.1.2.E} [@minvws.nl](mailto:5.1.2.E@minvws.nl) – from now on. My phone number is unchanged.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 18 mei 2022 12:15
Aan: ' 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E)'; 5.1.2.E ec.europa.eu
CC: 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E @ec.europa.eu;
 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E 5.1.2.E ;
 5.1.2.E @minbuza.nl
Onderwerp: RE: Follow up / additional info - draft reports
Bijlagen: 20220518_Derogatie 2020_eindconcept.pdf; 1752022 concept rapportage mestbeleid 2021.pdf

Dear 5.1.2.E

As a follow up from our technical meeting at the end of March I herewith send you the draft RIVM report 'Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2020' and the report 'Rapportage Mestbeleid 2021', which includes among others the progress regarding the implementation of the Enhanced Manure Enforcement strategy in 2022.

If you have any further questions, please let us know, and of course we can discuss both draft reports at our meeting on May, 23rd.

Best regards,
5.1.2.E

Van: 5.1.2.E 5.1.2.E (5.1.2.E) 5.1.2.E @minvws.nl>
Verzonden: vrijdag 29 april 2022 16:06
Aan: 5.1.2.E ec.europa.eu
CC: 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E
 5.1.2.E @ec.europa.eu; 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E @minInv.nl>; 5.1.2.E
 5.1.2.E minInv.nl>; 5.1.2.E @minbuza.nl
Onderwerp: Follow up / additional info

Dear 5.1.2.E

As discussed earlier today, attached you find the answers to the questions that were addressed in the technical meeting of last month. As you will see, some questions regarding the development of the agricultural sector in the upcoming years are difficult to answer, as there is a high degree of uncertainty as to which parts of the livestock sector in which parts of the country at what exact moment will participate in the subsidy schemes available. This will become clear in the regional approach. In other words, we are clear about the targets that are to be achieved and have a scientific underpinning of the effects on the (livestock) sector, but the pathway to get there is determined on regional level and therefore general milestones are difficult to set. Nonetheless, we do recognize the need of the Commission to set clear conditions that justify the derogation as a 'transition derogation'. In order to shape the derogation in such a way that it stimulates the transition and provides a clear pathway for farmers upon which they can base the decisions they will have to make about the future of their businesses, we propose to set an upfront, gradual reduction of the derogation in the decision for 2022-2025. I refer to the letter you have received earlier this week. The annex to this letter contains the requested information on RENURE, which we have therefore not included again in the attached document.

As discussed today, you will review this information internally and get back to us to set a date for a meeting to discuss things further. Should you or other members of your team have any questions in the meantime, we are ofcourse available to answer these. We hope for a meeting on short notice.

Best regards and have a nice weekend,

5.1.2.E

PS. I am using a new e-mail address. I do not have access to my old address anymore. Please use this address ^{5.1.2.E} 5.1.2.E@minvws.nl – from now on. My phone number is unchanged.